

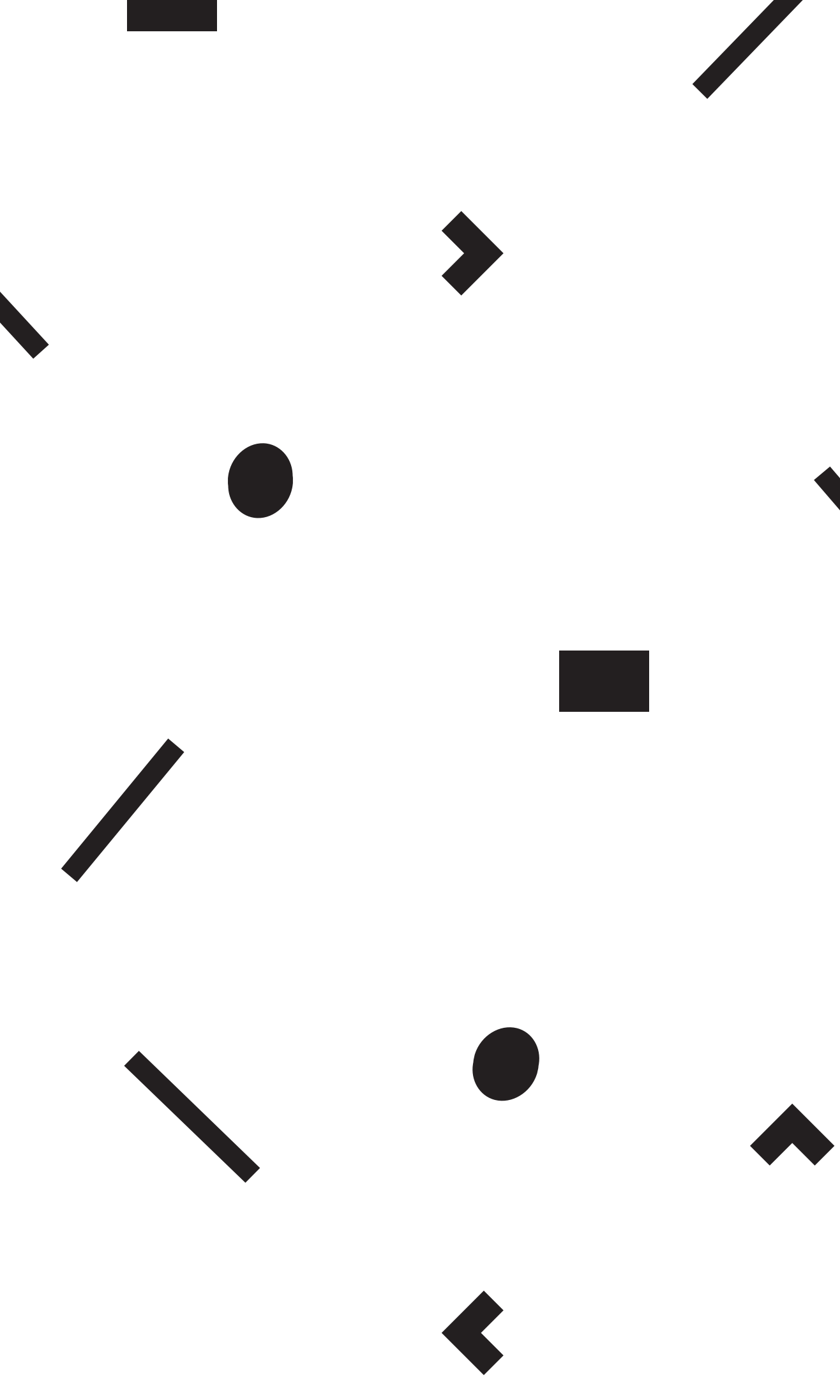
JARI HAUTAMÄKI (TOIM.)

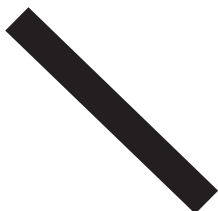
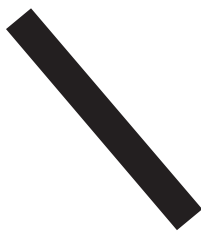
LAMK aluevaikuttajana 2016

Lahti University of Applied Sciences Lahti 2016

LAMK

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

JARI HAUTAMÄKI (TOIM.)

LAMK
aluevaikuttajana
2016

Jari Hautamäki (toim.)

LAMK aluevaikuttajana 2016

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 25

Vastaava toimittaja: Miia Willman

Taitto: Rebekka Lemmetty, Mainostoimisto SST Oy

ISSN 2342-7507

ISBN 978-951-827-261-1

Sisältö

Osa 1. Alueen kilpailukyvyn kasvattaminen

11

Lahden kasvumalli Päijät-Hämeen kasvun ja kilpailukyvyn vauhdittajana
Outi Kallioinen

17

Yrittäjyyden ekosysteemi osana Lahden kasvumallia
Jari Hautamäki

24

Kiertotalouden ratkaisut osana Lahden kasvumallia
Kati Manskinen

30

Muotoiluosaamisen keskittymä osana Lahden kasvumallia
Kristiina Soini-Salomaa

Osa 2. Aluekehittämisen näkökulmia ja kehittämiskonsepteja

38

Tuloksekasta kumppanuutta kuntayhteistyöllä: Case Orimattila
Anne Timonen ja Kimmo Kuparinen

43

Lahden seudun hyvinvointialan kehittämisalusta
Heidi Freundlich

50

Lahden ammattikorkeakoulu innovaatioasetelikoikeilussa
Jari Hautamäki

57

Virtaa, voimaa ja verkostoja naisyrittäjyydestä
Riitta Välttilä

63

Päijät-Hämeestä UNESCO:n Global Geopark -kohde
Pirjo Räsänen

68

Avoin ammattikorkeakoulu osaamisen kehittämisessä
Päivi Kuosmanen

76

Ennakointi osaksi pk-yritysten liiketoiminnan kehittämistä
Jari Hautamäki

Kirjoittajien esittely

Freundlich, Heidi, Master of Sports, BBA, toimii kehittämisspäällikkönä Lahden ammattikorkeakoulussa. Tehtäviin kuuluu ”LAMK alueellisena tapahtumajärjestäjänä ja yhteistyökumppanina” -konseptin sekä yritys yhteistyön kehittäminen.

Hautamäki, Jari, KT, toimii aluekehitysjohtajana Lahden ammattikorkeakoulussa. Tehtäviin kuuluu Lahden ammattikorkeakoulun sidosryhmä- ja työelämäyhteistyön sekä yrityksille ja yhteisöille suunnatun palvelutuotannon johtaminen ja kehittäminen.

Kallioinen Outi, KT, toimii rehtorina ja toimitusjohtajana Lahden ammattikorkeakoulussa.

Kuosmanen, Päivi, YTM, työskentelee koulutuskoordinaattorina Lahden ammattikorkeakoulussa. Hänen tehtäviinsä kuuluvat avoimen ammattikorkeakoulun kehittäminen ja koordinointi sekä korkeakoulu yhteistyö.

Kuparinen, Kimmo, HM, toimii Orimattilan kaupungin elinkeino- ja kehittämisjohtajana. Hän vastaa kaupungin elinkeino-, työllisyys- ja kehittämistyöstä.

Manskinen, Kati, TkT, toimii TKI-johtajana tekniikan alalla. Hänen työtehtäviinsä kuuluu ympäristöalan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan edistäminen niin alueella kuin kansainvälisesti.

Räsänen, Pirjo, KTM, toimii TKI-asiantuntijana ja projektipäällikkönä. Matkailu, luonto ja luontohyvinvointi ovat hänen osaamisalueitaan.

Soini-Salomaa, Kristiina, KT, toimii muotoilun painoalan TKI-johtajana Lahden ammattikorkeakoulussa. Tehtäviin kuuluu muotoilualan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan johtaminen ja kehittäminen.

Timonen, Anne, toimii myyntipäällikkönä yrityksille ja yhteisöille kohdenetun täydennyskoulutuspalveluiden myynti- ja markkinointitehtävissä. Hän on myös hanketoiminnan TKI-asiantuntija, joka on tuottanut ja toteuttanut yrityksille suunnattuja EU-rahoitteisia liiketoiminnan kehittämishankkeita ja projekteja.

Vältilä, Riitta, VTM, toimii projektikoordinaattorina Lahden ammattikorkeakoulussa. Hänen tehtäviinsä kuuluvat koulutuksen ja yrittäjyyden kehittämishankkeiden suunnittelu ja toteutus erityisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta sekä kampusympäristöjen kehittäminen yrittäjyyden näkökulmasta.

Alkusanat

Ammattikorkeakoulut ovat ottaneen paikkansa suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä tehokkaina ja reagointikykyisinä korkeakoulutuksen sekä innovatiivisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuottajia. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (ARENE) mukaan osaamistarpeet, oppiminen ja työelämän rakenteet ovat muuttumassa laajasti niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Työelämä tarvitsee uudenlaista osaamista. Tiukassa taloudellisessa tilanteessa osaamisen uudistaminen ja kilpailukyvyyn vaaliminen nousevat entistä olennaisempaan rooliin. Ammattikorkeakoulut ovat yksi ratkaisu uudelleen työ- ja elinkeinoelämäyhteistyöhön, aluevaikuttavuuden kasvattamiseen, innovointiin sekä ketteryyden ja tehokkuuden vaatimuksiin.

Julkaisun osassa 1 tarkastellaan Lahden ammattikorkeakoulun aluekehittämisen strategisia lähtökohtia. Keskeisenä aluevaikuttavuuden kasvattamisen konseptina on Lahden kasvumalli. Lahden kasvumalli on Lahden ammattikorkeakoulun ja alueen toimijoiden vastaus hallitusohjelman tavoitteeseen vahvistaa korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamiseksi. Osaamiskeskittymän rakentaminen pohjautuu LAMKin painoaloihin ja profiileihin sekä toimiviin alueellisiin yhteistyörakenteisiin, joissa korostuvat vastavuoroinen kumppanuus yritysten, julkisten organisaatioiden ja muiden yhteisöjen kanssa. Kehittäminen kiinnittyy alueellisiin kehittäjäverkostoihin ja uudistuviin liiketoimintaverkostoihin.

Julkaisun osassa 2 luodaan näkymä aluekehittämisen kannalta oleellisiin näkökulmiin ja kehitystyön alla oleviin teemoihin. Aluevaikuttavuuden vauhdittamiseksi Lahden ammattikorkeakoulu on valinnut yhdeksi strategiseksi kehittämiskohteeksi sidosryhmätoiminnan. Valinta on tarkoituksenmukainen ja perusteltu, sillä sidosryhmätyön merkitys aluekehittämisen muiden osa-alueiden edistämiseksi on suuri. Monet julkaisun artikkeleista kuvaavat sidosryhmätyön ja kumppanuuksien erilaisia muotoja. Sidoryhmätyössä korostuvat mm. työelämän prosessien sekä yritysten liiketoiminnan nopea ja ketterä tuotteistaminen ja kaupallistaminen. Olennaista on myös uusien lupaavien liiketoiminta-alueiden kuten matkailun alueellinen kehittäminen. Kaiken kaikkiaan alueen yritysten ja yhteisöjen kilpailukyvyyn kasvattamisen ja menestymisen taustalla on ainutlaatuinen osaaminen, jonka lisäämiseen yhteistoiminnan ja ammattikorkeakoulun työelämäpalveluiden tulee aina tähdätä.

Lahdessa 18.11.2016
Jari Hautamäki

Osa 1.
Alueen kilpailukyvyn kasvattaminen

Outi Kallioinen

Lahden kasvumalli Päijät-Hämeen kasvun ja kilpailukyvyn vauhdittajana

Kasvumallin kehittämisen taustaa

Lahden kasvumallissa kiteytyy alueen menestyksen avaimet. Päijät-Hämeen maakuntaohjelmassa todetaan, että ”Päijät-Häme menestyy, jos maakunnan elinkeinoelämä ja yrittäjyyshenkinen toimintatapa menestyvät. Kasvuun kansainvälisille markkinoille tarvitaan monipuolista osaamista alueelta ja globaaleista verkostoista sekä ennakoivaa koulutuksen tuottamista. Maakunnan älykäs erikoistuminen nostaa osaamisen yhteiseksi työkaluksi ympäristöosaamisen (Cleantech), muotoilun, toimijoiden innovaation ja hyvinvoinnin välineet.” (Päijät-Hämeen liitto, 2014).

Päijät-Häme on laajalla metropolialueella sijaitseva, kasvava kaupunkiseutu, jota kuvataan Päijät-Hämeen elinkeino- ja kasvulinjauksissa 2016–2020 (Päijät-Hämeen liitto, 2016) seuraavasti: ”Vuoden 2015 joulukuun ennakkotilaston mukaan Päijät-Hämeessä asui noin 202 000 asukasta, joista yli puolet asuu Lahden kaupungin alueella. Lahdessa sijaitsee lähes 60 % alueen työpaikoista sijaitsee ja Heinolassa yli 9 %. Työpaikkojen määrän arvioidaan kuitenkin edelleen kasvavan ja pysyvän noin 80 000 tasolla”.

Alueen teollinen historia ja perusta heijastuu siihen, että Päijät-Hämeessä merkittävä osa väestöstä työllistyy edelleen teollisuuteen. Henkilöstömäärältään suurin teollinen toimiala oli vuonna 2013 koneiden ja laitteiden valmistus (2 304 eli 15,5 % teollisuuden työpaikoista). Toiseksi suurin työllistäjä oli metallituotteiden valmistus (1 916 eli 12,9 %) ja kolmanneksi sahatavara-, puu- ja punontatuotteiden valmistus (1 704 eli 11,5 %).

Vuoden 2013 tilastojen mukaisesti päijäthämäläisistä suurin osa (59 %) on työssä yksityisellä sektorilla (koko maa 57,9 %). Kuntasektori on alueen toiseksi suurin 25 % -osuudella (22,9 %). Yrittäjiä työllisistä on maakunnassa 12,1 % (10,7 %). Valtion työpaikoissa on 2,5 % maakunnan työvoimasta ja 1,3 % on työssä valtionyhtiöissä. Maakunnassa on keskimääräistä enemmän pk-yrityksiä ja vähän suuria yrityksiä. Koko Suomessa 10–249 henkilöä työllistävien toimipaikkojen osuus on noin 40 %, Päijät-Hämeessä tämä osuus on lähes 55 %.

Päijät-Hämeen toimialarakenne on monipuolinen, mutta alueen kasvulle suuren haasteen asettaa se, että väestön koulutustaso on Suomen keskiarvoa matalampi. Vuonna 2013 koko maassa koulutustason tunnusluku oli 347 (=noin 3,5 vuotta koulutusta). Päijät-Hämeessä tämä tunnusluku oli selkeästi matalampi (310) eli hieman reilut kolme vuotta. Lahden seudun yrityksillä on suuria haasteita löytää koulutettuja tekijöitä asiantuntija- ja suunnittelutehtäviin.

Alueen tutkimus- ja tuotekehitystoiminta on myös vähäisempää kuin varsinaisissa yliopistomaakunnissa ja -kaupungeissa, mikä johtuu hyvin pitkälti Päijät-Hämeen erityisen alhaisesta korkeakoulutuksen mitoituksesta suhteessa alueen väestöpohjaan. Yliopistokeskus ja ammattikorkeakoulut ovat kuitenkin lisänneet osaamista alueella, ja älykkään erikoistumisen painopisteet ovat tehneet maakunnan tunnetuksi cleantech- ja muotoilukeskittymänä. Kierto-

talouden kehittäminen ja uudet avaukset kiertotalouden ratkaisuihin jatkavat tätä alueellista vahvaa perinnettä.

Lahden kaupunkiseudun kilpailukykyvisioksi on tuoreessa Lahden kaupunkiseudun kilpailukykystrategiassa määritetty:

”Lahden kaupunkiseutu on mitatusti Suomen yritysystävällisin ja rohkein kestävä kasvukeskus vuonna 2020”.

Tämän strategiatyön mukaan Lahden seudun hedelmällisimmät liiketoimintaekosysteemit ovat: Kiertotalouden ekosysteemi, Älykkäiden ja muotoiltujen tuotteiden ekosysteemi ja Urheilun ja hyvinvoinnin ekosysteemi.

Nämä näkyvät myös koulutuksen painopisteinä: yliopistojen yksiköt, LAMK:n strategiset painoalat ja Koulutuskeskus Salpauksen ammatilliset perustutkinto-ohjelmat osaltaan tukevat näiden ekosysteemien kehitystä. Näiden ekosysteemien lisäksi erityisesti maaseutukunnissa elinvoimaa tarjoavat botalous, matkailu ja vapaa-ajan asuminen. (Päijät-Hämeen liitto, 2016.)

Nämä yllä kuvatut alueelliset visiomääritykset, alueen ekosysteemit ja strategisten painopisteiden määritykset edistävät merkittäväällä tavalla Lahden kasvumallin toteuttamista hyvässä yhteistyössä alueen korkeakoulujen, yritysten sekä muiden innovaatiojärjestelmän toimijoiden kesken.

Lahden kasvumallin tavoitteet

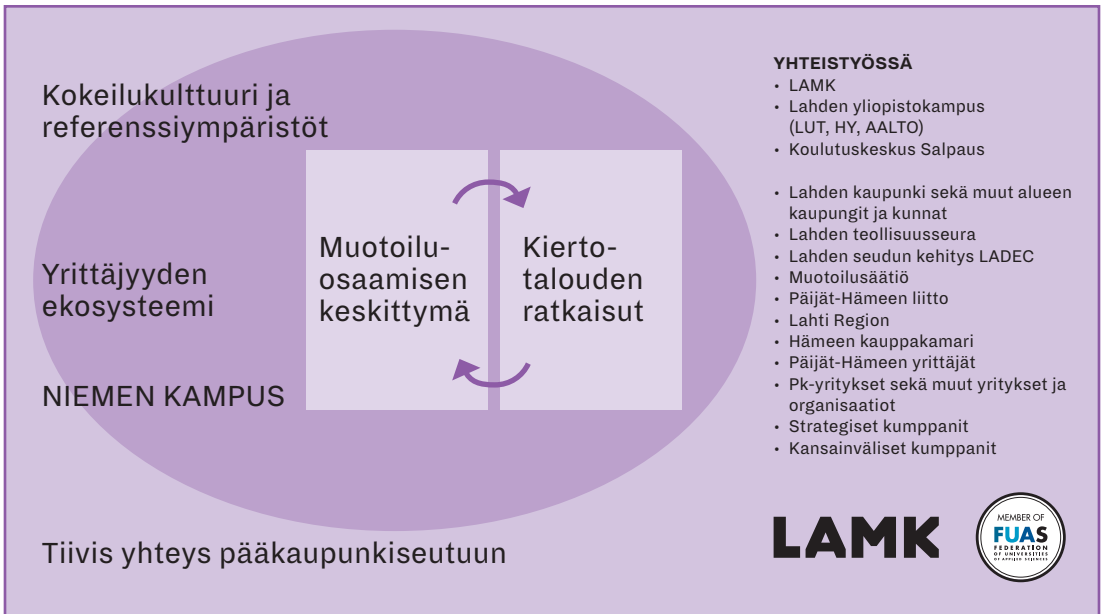
Lahden kasvumalli (Lahden ammattikorkeakoulu, 2016) on yrittäjyyden ekosysteemin, muotoiluosaamisen ja kiertotalouden ratkaisujen muodostama ainutlaatuinen yritysten, korkeakoulujen ja muiden kehittämisorganisaatioiden osaamiskeskittymä, joka luo Lahden kaupunkiseudulle uudenlaisen ja vaikuttavan toimintamallin innovaatiokyvykkyyden kehittämiseksi, yrittäjyyden edistämiseksi sekä osaamisen uudistamiseksi valituilla painopisteillä (KUVIO 1).

Lahden kasvumalli on Lahden ammattikorkeakoulun ja alueen toimijoiden vastaus hallitusohjelman tavoitteeseen vahvistaa korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamiseksi. Osaamiskeskittymän rakentaminen pohjautuu LAMK:n painoaloihin ja profiileihin sekä toimiviin alueellisiin yhteistyörakenteisiin, joissa korostuu vastavuoroinen kumppanuus yritysten, julkisten organisaatioiden ja muiden yhteisöjen kanssa. Osaamiskeskittymäkehityksen taustalla ovat hallitusohjelman lisäksi eurooppalaisen ja kansallisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan strategiset linjaukset sekä alueelliset strategiat ja ohjelmat.

Lahden kasvumalli on kiinteästi kytköksissä Lahden ammattikorkeakoulun strategiaan (Lahden ammattikorkeakoulu, 2015) painopistealueiden ja profiilien kautta.

Muotoilu

Muotoilun keinoin tuotetaan ja kehitetään käyttäjäkeskeisiin ratkaisuihin perustuvia tuotteita, palveluita ja elämyksiä. Siten parannetaan elinympäristöä ja yritysten kilpailukykyä. Muotoiluajattelu (design thinking) on käyttäjäkeskeistä, positiivista, kriittistä ja uutta rakentavaa. Se tukee uusien ja luovien ratkaisujen kehittämisprosesseja. Kokeilevan kehittämisen, konkretisoinnin ja testaamisen avulla muotoiluajattelu yhdistää ihmisten tarpeita sekä teknologian ja liiketoiminnan mahdollisuuksia esimerkiksi palvelumuotoilussa ja monialaisessa kehitystyössä.

KUVIO 1. Lahden kasvumalli.

Elinvoimainen ympäristö

Ympäristöosaamisella tuotetaan uusia tuotteita, palveluita ja toimintamalleja, joissa teknologiaan yhdistyvät muotoilu-, liiketoiminta- ja hyvinvointiosaaminen. Kehittämisen kärkinä ovat materiaali- ja energiatehokkuus sekä kestävä kaupunkiympäristö. Luonnon ja veden merkitys korostuu uuden liiketoiminnan kehittämisessä. Olemme mukana luomassa elinvoimaista ympäristöä edistämällä vastuullista toimintaa, osallisuutta ja sosiaalista kestävyyttä.

Yrittäjyys

Yrittäjyys edistää innovatiivisten tuote- ja palveluideoiden jalostamista ja kaupallistamista. Yrittäjyys, oman osaamisen tuotteistaminen ja yrittäjämäinen asenne luovat parempia mahdollisuuksia työllistyä ja menestyä. Yrittäjämäinen toiminta painottuu oppimisprosessissa. Tuloksena on kyky yhdistää erilaisia osaamisia, hyödyntää verkostoja ja arvioida liiketoiminnan riskejä.

Lahden ammattikorkeakoulun aluekehitysohjelman (Lahden ammattikorkeakoulu, 2015) mukaan Päijät-Hämeestä ollaan luomassa kansainvälistä ja kansallista ympäristön, muotoilun ja hyvinvoinnin osaamisen ja liiketoiminnan keskittymää. Digitalisoitumisen kasvavat mahdollisuudet, liiketoiminnan ekosysteemien muodostuminen, nouseva biotalous ja kiertotalouden liiketoimintamahdollisuudet ovat ominaista alueen kilpailukyvyyn parantamisessa. Ammattikorkeakoulun rooli ja tahtotila ovat tämän kehityksen kannalta elintärkeitä ja merkittäviä. Lisäksi ohjelmassa todetaan, että LAMK:n strategisia osaamisen kärkiä ovat muotoilu, älykäs teollisuus, elinvoimainen ympäristö sekä hyvinvointi ja uudistava kasvu. Toiminnassa korostuu aloitteellisuus, käytäntölähtöisten ideoiden tuottaminen ja hyödyntäminen, yrittäjyyden edistäminen sekä opintojen yhdistäminen työ- ja elinkeinoelämän kilpailukykyä ja hyvinvointia parantavaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Sen avulla LAMK luo älykkäitä ja kestäviä ratkaisuja, hyödyntää modernin tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia sekä korostaa globaalia ja tulevaisuuteen suuntautuvaa kokeilevaa, toimintaa, kestävää luonnon voimavarojen käyttöä, resurssitehokkuuden kasvattamista sekä hyvinvoinnin ja yhteistoiminnan monimuotoisuutta.

Lahden kasvumallin tavoitteena on rakentaa entistä vaikuttavampi osaamista ja innovaatioita tuottava Lahden alueen osaamiskeskittymä, jossa hyödynnetään Lahden alueen vahvuuksia ja voimavaroja. Lahden kasvumalli osaamiskeskittymällä lisätään TKI-toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta sekä alueen vetovoimaa osaaajien ja osaamisintensiivisten yritysten sijoittumiselle. Sen kautta synnytetään aloitteita, jotka muodostavat alustan tutkimuksen ja osaamisen kaupallistamiselle, uusien yritysten perustamiselle ja kansainvälisen liiketoiminnan synnyttämiseksi valituilla painopistealoilla.

Tavoitteena on myös tiivistää merkittävästi korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja julkisen sektorin vuorovaikutusta ja yhteistyötä ja sitä kautta parantaa uuden yrittäjyyden synnyttämisen, tutkimuksen kaupallistamisen ja yritystoiminnan kasvun edellytyksiä. Osana Lahden kasvumallia rakennetaan vahva kansainvälinen verkosto tukemaan osaamisen kehittämistä, vahvistetaan alkavien yritysten kansainvälistymiskehitystä ja tuodaan kansainvälistä yrittäjyysosaamista alueelle. Osaamiskeskittymän kautta kootaan julkisia ja yksityisiä voimavaroja vaikuttavammiksi strategisiksi hankkeiksi hyödyntämällä mm. EU:n tutkimuksen ja innovoinnin Horisontti 2020 -ohjelmaa, Euroopan aluekehitysrahastoa (EAKR) ja Euroopan strategisten investointien rahastoa (EFSI).

Lahden kasvumallin toteuttaminen

Lahden kasvumallia lähdettiin valmistelemaan monitahoisena, temaattisena verkostoyhteistyönä syksyllä 2015 osana Lahden ammattikorkeakoulun strategista tulevaisuustyötä, joka liittyy korkeakoulukentän rakenteelliseen kehittämiseen ja alueen kilpailukyvyyn vauhdittamiseen erityisesti OKM:n ja korkeakoulujen välisellä tulevalle sopimuskaudella 2017–2020. Valmistelun lähtökohdaksi oli Päijät-Hämeen alueelliset strategiat, valtioneuvoston hyväksymä Muotoile Suomi -ohjelma, kansalliset ja kansainväliset toimintaympäristön muutossignaalit sekä mahdollisuus samalla vahvistaa LAMKin strategista asemaa ja vaikuttavuutta alueen suurimpana innovaatio toiminnan moottorina ja osaamisen uudistajana. Lahden kasvumallin teemat ovat myös erittäin hyvin linjassa Lahden kaupungin uuden vision kanssa ”Menestymme kansainvälisesti rohkeana ihmisten ja yritysten ympäristökaupunkina”.

Lahden kasvumallin työskentelyssä ja toiminnassa hyödynnetään LAMKin strategisen valinnan mukaisesti kokeilukulttuuria, testausta ja pilotointia sekä sen avulla rakentuvia referenssiympäristöjä tiiviissä yhteydessä pääkaupunkiseutuun ja sen kehitykseen. Lahden kasvumallia tukee Niemen alueelle rakentuva osaamisen ja yrittämisen yhdistävä vetovoimainen osaamiskeskittymä ja demonstraatioympäristö (tulevaisuuden kampus), jossa vahvat teolliset toimijat, kasvu- ja muut yritykset sekä korkeakoulut tiiviissä yhteistyössä luovat mahdollisuuksia kehittämään, testata ja kaupallistaa uusia innovatiivisia tuotteita, palveluita ja toimintamalleja.

Osana Lahden kasvumallia rakennetaan vahva kansainvälinen verkosto tukemaan osaamisen kehittämistä, vahvistetaan alkavien yritysten kansainvälistymiskehitystä ja tuodaan kansainvälistä yrittäjyysosaamista alueelle. Lahden Kasvumalli luo aivan uudenlaiset mahdollisuudet viedä strategisia valintoja kohti konkreettisia tuloksia, joiden avulla Päijät-Hämeen kasvu ja kilpailukyky merkittävästi vahvistuvat tulevina vuosina.

Lahti on ottamassa valtakunnallista roolia kiertotalouden edelläkävijänä. Tätä vahvistavat useat alueella sijaitsevat kansallisen tason referenssiympäristöt mm. teollisissa symbiooseissa. Lahden ammattikorkeakoulu kehittää

erityisesti tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan avulla kiertotalouden tulevaisuuden ratkaisuja yhdessä alueen korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja kansainvälisen verkoston kanssa.

Lahden muotoiluosaamisen keskittymä luo merkittävän ja skaalattavan toimintamallin ja palvelutarjooman eri toimialoille ja toteuttaa samalla Muotoile Suomi -ohjelmassa Lahdelle annettua valtakunnallista roolia. Muotoilun avulla parannetaan yhteiskunnan ja elinkeinoelämän arvonluontia ja kilpailukykyä. Lahden ammattikorkeakoulu kehittää muotoilua uudenaikaisena kilpailukykytekijänä yhdessä yritysten, yhteisöjen ja strategisten verkostojen kanssa.

Lahden Kasvumallin moottorina on yrittäjyyden ekosysteemi, jossa alueen eri klustereille (vilja, muovi, mekatronikka, hyvinvointi) sekä pk-yrityksille luodaan edellytyksiä uuden osaamisen, innovaatioiden, työllisyyden, investointien ja menestystarinoiden luomiseksi.

Lähteet

Lahden ammattikorkeakoulu. (2016). Lahden kasvumalli. Haettu lokakuu 19, 2016 sivustolta <http://www.lamk.fi/lamk-oy/strategiat/Documents/lamk-lahden-kasvumalli-esite.pdf>

Lahden ammattikorkeakoulu. (2015). Lahden ammattikorkeakoulun strategia 2020. Haettu lokakuu 19, 2016 sivustolta <http://www.lamk.fi/lamk-oy/strategiat/Documents/lamk-strategia.pdf>.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2015). Aluekehitysohjelma 2020. Haettu lokakuu 19, 2016 sivustolta <http://www.lamk.fi/lamk-oy/strategiat/Documents/lamk-aluekehitysohjelma-fi.pdf>.

Lahden kaupunki, Orimattilan kaupunki, & Hollolan kunta. (2016). Lahden kaupunkiseudun kilpailukykystrategia.

Päijät-Hämeen liitto. (2014). Päijät-Häme maakunta-ohjelma 2014–2017.

Päijät-Hämeen liitto. (2016). Päijät-Hämeen elinkeino- ja kasvulinjaukset 2016–2020.

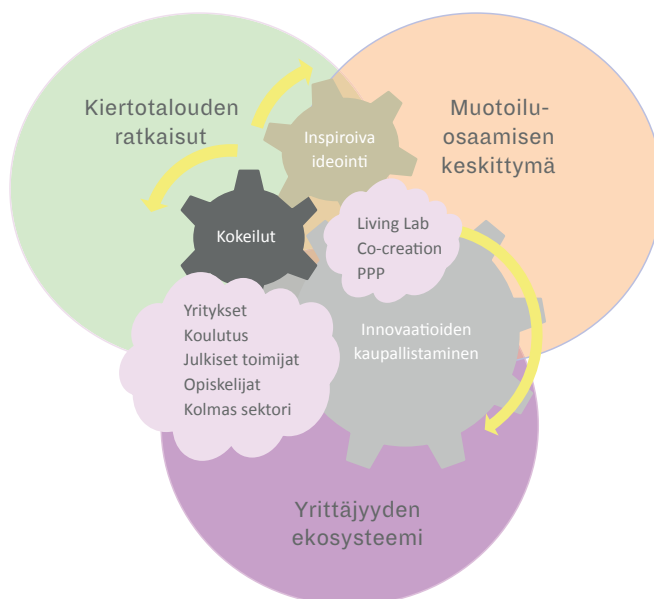
Jari Hautamäki

Yrittäjyyden ekosysteemi osana Lahden kasvumallia

Mikä yrittäjyyden ekosysteemi on?

Elinkeinorakenteen uudistamiseksi Lahden kasvumallissa luodaan alueelle yrittäjyyden ekosysteemiä. Yrittäjyyden ekosysteemi on yritysten, yhteisöjen ja aluetta kehittävien toimijoiden verkosto, jonka kovan ytimen muodostaa yritysten keskinäinen yhteistoiminta. Alueen talouskasvu ja uudet työpaikat syntyvät pääsääntöisesti olemassa oleviin ja uusiin pk-yrityksiin. Kasvun vauhdittamiseksi alueella tarvitaan ekosysteemistä yhteistoimintaa, jossa pk-yrityksille luodaan edellytyksiä uuden osaamisen, innovaatioiden, työllisyyden, investointien ja menestystarinoiden luomiseksi. Ekosysteemi vastaa samalla kiertotalouden ja muotoilun osaamiskeskittymien synnyttämään imuvoimaan, joka syntyy tarpeista luoda uusia liiketoiminnallisia ratkaisuja, uudistaa pk-yrityksien liiketoimintaa ja osaamista sekä synnyttää uusia yrityksiä.

Ekosysteemi kytkee toisiinsa yritykset, korkeakoulut sekä alueen yritysyritysyhteistyötä ja yrittäjyyden edistämistä tukevat organisaatiot, niiden palvelut ja rahoitusmuodot. Aluetta kehittävien toimijoiden tehtävänä on luoda sellaisia olosuhteita ja edellytyksiä, jotka edistävät yritysten liiketoimintaa. Lisäksi ekosysteemi vauhdittaa uusien startup-yritysten syntymistä ja olemassa olevien yritysten yhteistoimintaa luomalla innovatiivisia ja rikkaita kehitysympäristöjä, joissa Private Public Partnership (PPP) -tyyppisesti julkiset toimijat, kehitysyhtiöt, yritykset, korkeakoulut ja opiskelijat organisoivat tapahtumia ja kohtaamisia, luovat uusia verkostoja ja tiimejä sekä ideoivat, kokeilevat, tuotteistavat ja kaupallistavat uusia tuotteita ja palveluita (KUVIO 1).

KUVIO 1. Yrittäjyyden ekosysteemi.

Miksi yrittäjyyden ekosysteemi on valittu osaksi Lahden kasvumallia?

Lahden seudun keskeisissä elinkeino-, työllisyys-, koulutus- ja innovaatiotoimintaa ohjaavissa strategioissa ja ohjelmissa on asetettu tavoitteeksi ottaa uusi merkittävä kehitysaskel yrittäjyyden ja yritys yhteistyön laajentamiseksi (mm. Päijät-Hämeen liitto, 2016; Lahden yliopistokampus, 2015; Lahden kaupunki, 2015). Kehitysaskel perustuu resurssien kokoamiseen ja suuntaamiseen mm. kiertotalouden ja muotoilun osaamiskeskittyisiin. Resurssit syntyvät yrittäjyyden ekosysteemissä toimivien aluekehitystahojen yhteistyöstä ja kehittämistoimenpiteiden uudelleen suuntaamisesta. Lahden ammattikorkeakoulu toimii ekosysteemin luomisessa keskeisessä ja aktiivisessa roolissa. Yrityksillä on mm. käytettävissään Lahden ammattikorkeakoulun henkilöstön ja 5000 opiskelijan luova potentiaali.

Yrittäjyys on yksi Lahden ammattikorkeakoulun strategian 2020 keskeinen profiili (Lahden ammattikorkeakoulu, 2015). Lisäksi sidosryhmätoiminta ja kumppanuuksien rakentaminen ovat yksi strateginen kehittämiskohde vuosien 2016–2020 aikana. Lahden ammattikorkeakoulu on Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n ja muiden toimijoiden kanssa kehittänyt yhteistyötä, jossa opiskelijayrittäjyyteen kasvua on tuettu mm. kilpailutoiminnalla sekä start-up- ja Kiihdyttämö-palveluilla. Tällä hetkellä Lahden ammattikorkeakoulusta valmistuneet perustavat omia yrityksiä enemmän verrattuna muihin ammattikorkeakouluihin (Tilastokeskus, 2015).

Päämääränä on, että yrittäjyyden ekosysteemin toimijoiden tehtävät tukevat toisiaan toimintaympäristön muuttuessa. Rikas ja monimuotoinen yhteistoiminta luo myönteistä yrittäjyyskulttuuria, jossa positiivinen asenne, yhteisölliset työtavat ja joustavuus tukevat kokeilevaa toimintaa. Ekosysteemin yhteinen ansainta syntyy siitä, että ekosysteemin kehittämissympäristössä jokaisen toimijan toiminta, tekeminen ja intressit saavat uutta voimaa ja uusia muotoja yrittäjyyden ja liiketoiminnan edistämiseksi. Lahden ammattikorkeakoulun tavoitteena on kehittyä yhä yrittäjämäisemmäksi ja kansallisesti arvostetuksi korkeakouluksi. Tästä lähtökohdasta LAMK edistää ja kasvattaa opiskelijayrittäjyyttä sekä tekee vahvaa yhteistyötä alueen työ- ja elinkeinoelämän kanssa (TAULUKKO 1).

Yhtenä päämääränä uusien opiskelijayritysten synnyttäminen

Tässä artikkelissa kuvataan lähinnä opiskelijayrittäjyyden edistämistä osana yrittäjyyden ekosysteemiä. Yrittäjyyden ekosysteemi vauhdittaa Lahden ammattikorkeakoulun perustaman yrittäjyyden oppimisväylän toimintaa. Oppimisväylällä kannustetaan opiskelijoita perustamaan uusia yrityksiä ja kohottamaan omia mahdollisuuksiaan työllistyä. Alueellisesta näkökulmasta opiskelijayritysten kasvu mahdollistaa myöhemmin uusien työpaikkojen syntymisen ja elinkeinorakenteen uusiutumisen. Tätä kehitystä vauhditetaan innovatiivisella korkeakoulu yrittäjyydellä, jossa yrittäjyyteen oppiminen kytkeytyy vahvasti työelämälähtöiseen TKI-toimintaan.

Yrittäjyyden oppimisväylällä opiskellaan yrittäjämäisesti ja siihen pystyy sisällyttämään myös omaa yrittäjyyttä. Perusopintojaksoja tarjotaan joka alalla, jonka jälkeen opiskelua jatketaan 15 op laajuisessa monialaisessa Yrittäjyys-moduulissa. Se voi sisältää oman liikeidean työstämistä alueellisten perustamisneuvontapalvelujen tukemana, osuuskuntatoimintaa ja esimerkiksi verkko-kaupan perustamista. Monialaiset ja rikkaat yrittäjyyden oppimisympäristöt

2016 (käynnissä)	2017	2018
<p>Ekosysteemin toimijoiden roolin tunnistaminen ja strategisten kumppanuuksien luominen</p> <p>Korkeakoulu yhteistyöohjelman ja sidosryhmäyhteistyön vauhdittaminen yrittäjyyden ja yritys yhteistyön kehittämisessä</p> <p>Uusille ja alkaville yrityksille (mm. opiskelijat) tuotettavien tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden tarpeiden tunnistaminen</p> <p>Yrittäjyyden oppimisväylän käynnistäminen ja väylää koordinoivan yrittäjyystiimin perustaminen</p> <p>Opiskelijayrittäjyysohjelman laatiminen yhteistyössä alueen korkeakoulujen ja ekosysteemin toimijoiden kanssa</p> <p>Pk-yrityksien liiketoiminnan kehittämistä tukevan alueellisen ennakoitiverkoston perustaminen (Kauppakamarin jäsenyritykset fokuksessa)</p> <p>Pk-yrityksille suunnattujen innovaatio- ja kansainvälistymispalvelujen tunnistaminen</p> <p>LAMK opiskelijayrittäjyyden kansainvälinen arviointi</p> <p>Kansainvälisten kumppanuuksien laajentaminen Smart Cities in Smart Regions -konferenssissa</p> <p>Alueen pk-yrityksien kansainvälistymistä tukevien palveluiden tunnistaminen ja kuvaaminen</p>	<p>Ekosysteemisen yhteistyön toimintamallin kehittäminen ja kuvaaminen</p> <p>Korkeakoulujen ja aluekehitysyhtiön (LADEC) välisten yhteistyömallien kehittäminen uusien yritysten synnyttämiseksi</p> <p>Opiskelijayrittäjyyden tieto-, neuvonta-, ohjauspalveluiden (TNO) kehittäminen (henkilökohtainen ja digitaalinen)</p> <p>Opiskelijayrittäjyyden laadunhallinnan mittarien ja palautejärjestelmän kehittäminen</p> <p>Työ- ja elinkeinoelämää tukevien opiskelija- ja asiantuntija TKI-palvelujen kehityksen vauhdittaminen (mm. FUMATEC, MM2017, Neloskerros, M.IDEA, LAMKES)</p> <p>Pk-yrityksien liiketoiminnan kehittämistä tukevien tulevaisuuden kehityskulkujen näkyväksi tekeminen</p> <p>Pk-yrityksille suunnattujen innovaatio- ja kansainvälistymispalvelujen toteuttajien verkostoituminen sekä palveluiden kuvaaminen ja kokeileminen</p> <p>Ekosysteemisen toiminnan kansainvälinen benchmarking</p> <p>Pk-yritysten ja alkavien yritysten kansainvälistymistä tukevien käytäntöjen kokeileminen yhteistyössä korkeakoulujen ja Nordic Innovation Accelerator-, Corporate Venture Program- ja Green Campus Innovation -palvelujen kanssa (LADEC)</p> <p>Työelämälähtöisten TKI-ympäristöjen kansainvälisen toiminnan laajentaminen (esim. Fumatec, Energon, MM2017)</p>	<p>Ekosysteemiä ja alueen työelämää palvelevan kokonaispalvelukonseptin perustaminen</p> <p>Alueen korkeakoulut ja LADEC toteuttavat yhdessä korkeakoulu yhteistyöohjelmaa Niemmen osaamiskeskittymässä</p> <p>Yrittäjyyden oppimisympäristöjen ja ekosysteemin tuottamien TNO-palvelujen muotoileminen ja yhteensovittaminen luonnollisena osana uutta kampusta</p> <p>LAMK yritys palveluiden markkinointi ja lanseeraus yhteistyössä ekosysteemiin kuuluvien toimijoiden kanssa</p> <p>Uusien yritysten syntymistä ja kehittämistä tukevien ennakointipalvelujen tuottaminen verkostomaisena yhteistyönä</p> <p>Alueellisten innovaatio- ja kansainvälistymispalvelujen vakiinnuttaminen osaksi LAMK palvelutarjontaa</p> <p>Pk-yritysten kansainvälistymispalvelun luominen yhteistyössä alueen korkeakoulujen ja kehitysyhtiöiden kanssa (osa ekosysteemiä)</p> <p>Yrittäjyyden oppimisväylä aito vaihtoehto kv-opiskelijoille ja kansainvälisen liiketoimintaosaamisen kehittämiseen</p>

TAULUKKO 1. Opiskelijayrittäjyyden kehittämisen toimenpiteet ja aikataulus.

sekä leirit ja tapahtumat ovat keskeinen osa oppimista. Opinnoissa saavutettua yrittäjyysosaamista voi vahvistaa yrittäjyysaiheisella työharjoittelulla ja oppinnytetyöllä.

Korkeakoulun yrittäjyyttä edistävät oppimisympäristöt ovat merkittävästi lisääntyneet viime vuosina. FellmanniHub kokoaa monet yrittäjyyteen ja työelämäpalveluihin liittyvät kokeilut yhteen: osuuskuntamuotoinen media-toimisto M.IDEA, JA Start Up -yritykset, kampusradio LiMu, sosiaali- ja terveysalan opiskelijaosuuskunta Motions sekä opiskelijoiden yrittäjyysyhteisö LAMK Entrepreneurship Society (LAMKES) toimivat kaikki FellmanniHubista käsin. Yrittäjyyden opintotarjonta pitää sisällään useita vakiintuneita tapahtumia ja intensiivileirejä, esimerkiksi DuuniExpo ja Yrittäjyyspäivät, Cambridge Venture Camp, Innovate or Die! -innovaatiotapahtuma ja SLUSH-kasvuyritystapahtuma. Lisäksi vuosittain kokeillaan uudenlaisia avauksia kuten LAMKin syksyllä 2015 järjestämä monialainen intensiiviviikko Innovating Sustainable Urban Living and Wellbeing, jonka osallistujat edustivat kahdeksaa eri kansallisuutta. Yrittäjyys on erittäin suositua myös ulkomaisten opiskelijoiden keskuudessa.

Tavoitteena toimivat opiskelijayrittäjyyden tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut

LAMK kehittää monialaista yrittäjyyden oppimisympäristöä. Onnistuakseen tässä maksimaalisesti LAMK tarvitsee ekosysteemistä yhteistoimintaa. Yrittäjyyden ekosysteemin kehittämiseen ovat sitoutuneet Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy, Lahden kaupunki, Hämeen ELY-keskus, Hämeen TE-toimisto, Päijät-Hämeen Yrittäjät, Hämeen kauppakamari, Finnvera Oyj, Lahden yliopistokampus ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto (LUT Lahti), Helsingin yliopisto (HY) sekä Päijät-Hämeen liitto. Kansainvälisinä yhteistyökumppaneina toimivat Cambridgen yliopisto sekä Nordplus-verkosto ja NIBS-verkoston korkeakoulut. Lahden ammattikorkeakoulun yrittäjyyden oppimisympäristön toiminnan edistämiseksi ekosysteemin toimijoiden roolit tulevat esiin osana alueellista yrityspalvelukokonaisuutta. Tavoitteena on yhteisen tieto-, neuvonta- ja ohjaustoiminnan (TNO) käytäntöjen rakentaminen ja sitä kautta opiskelijayrittäjyyttä tukevan palvelukokonaisuuden luominen.

Oleennaista on, että opiskelijat oppivat hyödyntämään ekosysteemin toimijoiden tarjoamia monipuolisia palveluita yritystoiminnan perustamisessa ja laajentamisessa. Niissä korostuvat mm. tuotekehittämiseen, kaupallistamiseen, rahoittamiseen, osaamisen kehittämiseen, verkostoitumiseen, kansainvälistymiseen ja sukupolven vaihtamiseen liittyvät toiminnot. Toimivissa TNO-palveluissa opiskelija kyetään nopeasti ohjaamaan ekosysteemissä oikealle palvelun tarjoajalle sekä innovaatioverkoston kehitysympäristöihin. Tämä edellyttää aitoa yhteistoimintaa sekä tarjolla olevien palvelutarjonnan näkyvämmäksi tekemistä (Hautamäki, 2012).

Tähtäimessä opiskelijayrittäjyyden kansainvälistyminen

LAMK luo kansainvälistä kumppanuusverkostoa uusien yritysten ja alueen pk-yritysten liiketoiminnan tukemiseksi. Yrittäjyyden oppimista ja alueen yritysten liiketoiminnan kansainvälistymistä tukee yhteistyö mm. Cambridgen yliopiston ja Nordplus-verkoston kanssa sekä osallistuminen NIBS-verkoston kilpailutoimintaan ja JA Start Up -ohjelmaan. LAMKin aloitteesta syntyneitä European Creative Futures -intensiivitapahtumaa kehitetään ja toistetaan vuosittain. Toiminnalla madalletaan opiskelijoiden ja pienten yritysten kyn-

nystä kansainväliseen liiketoimintaan. Lisäksi kansainvälistymisellä pyritään luomaan edellytyksiä yritysten sijoittumiselle Päijät-Hämeen alueelle.

Toukokuussa 2016 järjestettiin ensimmäinen kansainvälinen Smart Cities in Smart Regions -konferenssi, joka kokosi yhteen 253 osallistujaa 15 eri maasta. Konferenssi vahvisti alueen kansainvälistymistä ja teki näkyväksi älykkään erikoistumisen malleja ja teemoja, joissa on paljon liiketoiminnallisia mahdollisuuksia. Konferenssin yhtenä teemana oli ”Entrepreneurial University”, jossa jaettiin kokemuksia ja osaamista korkeakoulujen opiskelijayrittäjyyden vauhdittamisesta. Päävastuullisena järjestäjänä toimi Lahden ammattikorkeakoulu yhteistyössä Lahden kaupungin, Päijät-Hämeen liiton, Lahden seudun kehitys LADEC Oy:n, Lahti Region Oy:n, Lahden Yliopistokampuksen, Aalto-yliopiston, Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Helsingin yliopiston kanssa. Lisäksi suunnitteluun osallistuivat Cambridge Judge Business School, Arctic University of Norway ja Manav Rachna University Intiasta.

Yrittäjyyttä tukeva korkeakoulu yhteistyö

Uudessa M19-kampusratkaisussa yrittäjyys ja yritys yhteistyö on nostettu näkyvään rooliin. Ne kuuluvat myös korkeakoulu yhteistyö ohjelman päämääriin (Lahden Yliopistokampus, 2015). Tästä näkökulmasta alueen korkeakoulut ja aluekehitys yhtiö toteuttavat yhdessä korkeakoulu yhteistyö ohjelmaa. Yhteistyössä on muodostettu useita työryhmiä, jotka kehittävät mekanismeja uusien yritysten synnyttämiseksi.

Lahti Venture Program -työryhmä kehittää mekanisme, jonka avulla uudet liikeideat ja innovaatiot on mahdollista kaupallistaa nopealla sykillä yhteistyössä alueen kärkiyritysten kanssa. Varsinaista Lahti Venture Program -ohjelmaa edeltää PreProgram-vaihe, jossa yliopisto- ja korkeakoulu opiskelijat pääsevät kypsyttämään omaa yritys ideaansa kärkiyritysten haasteiden pohjalta ja samalla testaamaan liikeidean markkinapotentiaalia. PreProgram -ohjelman toteutuksessa korkeakouluilla ja yliopistoilla on keskeinen rooli tukea ohjelmaan osallistuvia opiskelijoita yrittäjyys sopinnoissa. Varsinaisen Lahti Venture Program -ohjelman avulla alueen kärkiyritysten innovaatio haasteisiin haetaan ratkaisuja alkavien yrittäjien ja startup-yritysten innovatiivisista tuotteista ja palveluista. Ohjelman kantavana ajatuksena on haastaa alueen kärkiyritykset etsimään uusia osajia sekä uusia innovaatioita korkeakoulu- ja yliopistoyhteistyön kautta.

Lahti All Inclusive -ryhmä pyrkii tunnistamaan ja yhteen sovittamaan yrittäjyyden ekosysteemin toimijoiden rooleja ja palveluja. Erityisenä tavoitteena on koota opiskelijayrittäjyyttä edistävät sähköiset palvelut yhteen matalan kynnyksen sivustoon. Sen lisäksi että palveluja linkitetään toisiinsa, niin ne kuvataan yksiselitteisesti ja niiden yhteydenottokanavat tehdään näkyväksi. Työryhmä myös etsii keinoja siihen, miten TNO-palvelussa (tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut) markkinoidaan ja viestitään yrittäjyyttä sekä pyritään tekemään näkyväksi tilaisuuksia ja tapahtumia, joiden kautta opiskelijat voivat päästä osaksi yrittäjien yhteisöjä.

Innovaatiosessio 2.0 -työryhmä on fokusoinut toimintansa Innovaatiosetelitoiminnan lanseeraamiseen alueen korkeakoulu yhteisöihin. Innovaatioseteli on tarkoitettu vakiintunutta liiketoimintaa harjoittaville pk-yrityksille, jotka haluavat toimenpiteitä, joilla yritys kehittää tuotteitaan, palvelujaan tai prosessejaan hankkimalla innovaatiopalveluita korkeakouluilta tai muilta yrityksiltä. Elinkeinoelämän keskusliiton tekemän selvityksen mukaisesti Suomessa on 7 000 yritystä, jotka haluavat soveltaa seteliä innovaatiotoiminnan vauhdittamiseen.

Smart & Clean -ryhmän tehtävänä on ollut kytkeä korkeakoulujen osaaminen entistä tiiviimmin Lahden Smart & Clean -hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen, kiertotalouden keskittymän luomiseen sekä maaperäntutkimuslaitoksen ja Energonin toiminnan kehittämiseen. Lähtökohtana on ollut, että kaupunkiseudun julkisia hankintoja suunnataan pk-yritysten innovatiivisten ratkaisujen pilotointi- ja demonstroitimahdollisuuksien tukemiseen. Tässä erityisenä painopisteenä on korkeakoulujen osaamista ja tutkimustuloksia hyödyntävien ratkaisujen edistäminen ja markkinoille saattaminen.

Yhteenveto

Yrittäjyyden ekosysteemin tehtävänä on luoda sellaisia olosuhteita ja edellytyksiä, jotka edistävät olemassa olevien ja uusien yritysten liiketoimintaa. Päämääränä on, että yrittäjyyden ekosysteemin toimijoiden tehtävät tukevat toisiaan toimintaympäristön muuttuessa. Se edellyttää ekosysteemin toimijoiden omien roolien ja intressien tunnistamista ja keskinäistä verkottumista. Keskeisiä toimijoita ovat yrityspalveluiden tuottajat, yritykset, yritysten etujärjestöt sekä opiskelijat. Korkeakoulujen näkökulmasta erityisesti alumni- ja opiskelijayritysten merkitys on suuri ekosysteemin kehittämistoimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Lahden ammattikorkeakoulun tavoitteena on kehittyä yhä yrittäjämäisemmäksi ja kansallisesti arvostetuksi korkeakouluksi. Tästä lähtökohdasta LAMK edistää ja kasvattaa opiskelijayrittäjyyttä sekä tekee vahvaa yhteistyötä alueen työ- ja elinkeinoelämän kanssa. LAMK toimii aktiivisesti ekosysteemin luomisessa ja tukee toiminnallaan alueen yritysten ja yhteisöjen tarpeista lähtevää kehittymistä kuten uusien tuotteiden ja palvelujen ideointia, ratkaisujen näkyväksi tekemistä ja kokeilua sekä kaupallistamista. Tästä lähtökohdasta keskeisenä alueellisena päämääränä on uusien opiskelijayritysten synnyttäminen ja yritys yhteistyön vahvistaminen. Lähivuosien keskeisenä tavoitteena on toimivien opiskelijayrittäjyyden tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen (TNO) luominen sekä yrittäjyyden kansainvälistyminen.

Lähteet

Elinkeinoelämän keskusliitto. (2016). Innovaatiosetelin kiinnostavuus ja hyödynnettävyys pk-yrityksissä. EK:n yrittäjäpaneelin tuloksia 10/2016.

Hautamäki, J. (2012). Näkökulmia alueellisen kehittäjäverkoston muotoutumiseen. Teoksessa S. Niemi (toim.), Alueellista ohjauspalveluverkkoa kutomassa – Elinikäistä ohjausta tukevien palvelujärjestelyjen kehittyminen Päijät-Hämeen Opin ovi -projektin aikana (ss. 18–23). Lahden ammattikorkeakoulun julkaisuja C:98. Tampereen Yliopistopaino.

Lahden yliopistokampus. (2015). Korkeakouluysteistyöohjelma 2015–2020.

Päijät-Hämeen liitto. (2014). Päijät-Häme maakunta-ohjelma 2014–2017.

Lahden kaupunki. (2014). Lahden kaupungin työllisyys- ja elinvoimaohjelma 2014–2020.

Kati Manskinen

Kiertotalouden ratkaisut osana Lahden kasvumallia

Mitä kiertotalouden ratkaisut ovat

Lahden kasvumallissa kehitetään kiertotalouden ratkaisuja. Nämä voivat olla uusia tekniikoita, menetelmiä, palveluita tai ekosysteemejä, jotka edistävät materiaalien kiertoa mahdollisimman pitkään talouden käytössä.

Kiertotalous on suhteellisen uusi, mutta erittäin ajankohtainen termi. Kiertotalouden taustalla on ajatus yhteiskunnan resurssien turvaamisesta tehokaiden kiertojen avulla. Arkikielessä kiertotalous käsite sekoitetaan yhä helposti kierrätykseen, joka on kuitenkin kiertotaloutta paljon suppeampi käsite. Kierrätyksessä keskitytään löytämään käyttötarkoituksia jo olemassa oleville jätteille, kun taas kiertotaloudessa lähtökohtana on jätteen synnyn ehkäisy. Kiertotaloudessa tuotteet suunnitellaan jo alun perin siten, että ne pysyvät kierrossa mahdollisimman kauan niiden elinkaaren ajan. Tuotteiden tulisi olla esimerkiksi kestäviä ja ne eivät saisi esimerkiksi sisältää vaarallisia aineita tai mahdollisten osien tulisi olla uudelleen käytettävissä (COM, 2015). Lisäksi tuotteiden uudelleenkäyttö ja -valmistus sekä myös erilaiset palvelutoiminnot kuten vuokraus, huolto- ja jakamispalvelut nähdään oleellisen oleellisina osana kiertotaloutta (Webster, 2015; Stahel, 2016).

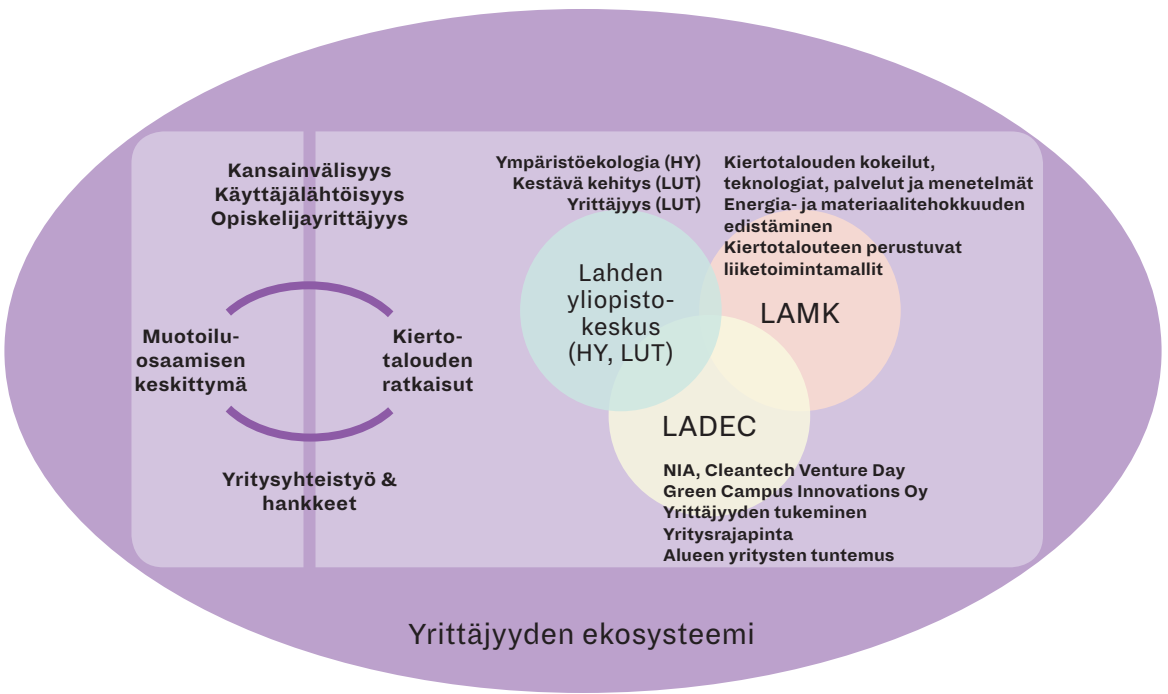
Kiertotalouteen liitetään vahvasti taloudellisen kasvun ja uusien liiketoimintamallien mahdollisuus. Kiertotalouden on arvioitu tarjoavan Suomen taloudelle vähintäänkin 1,5–2,5 miljardin euron vuotuisen kasvupotentiaalin vuoteen 2030 mennessä (Sitra, 2014.). Euroopassa kiertotalouden vuotuisen arvon on arvioitu olevan 570 miljoonaa euroa (COM, 2014). Sitra julkaisi 21.9.2016 Suomen kiertotalouden tiekartan, joka on tiettävästi ensimmäisiä kansallisia tiekarttoja. Kiertotalouteen siirtyminen vaatii myös alueellista sitoutumista ja toimenpiteitä niin kaupunki, yritys kuin yksilötasolla. Lahden ammattikorkeakoulu aloitti vuonna 2016 Päijät-Hämeen alueellisen kiertotalousmallin ja tiekartan laatimisen sekä uusien kiertotalouden liiketoimintamahdollisuuksien kartoittamisen yhdessä muiden alueen toimijoiden kanssa.

Miksi kiertotalouden ratkaisut on valittu osaksi Lahden kasvumallia

Kiertotalouteen siirtyminen on keskeisessä osassa Lahden kaupungin kilpailukystrategiassa, alueen opetuksen ja tutkimuksen painopisteissä sekä Lahden kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä (Lahti, 2016). Lahden seudun tavoitteena on rakentaa kansainvälisesti kiinnostava ja nopeasti reagoiva kiertotalouden kehitysalue. Lahden kaupunki on lähtenyt mukaan Smart & Clean -säätiön toimintaan, jossa tavoitteena on rakentaa pääkaupunkiseudusta ja Lahden seudusta kansainvälisesti tunnettu puhtaiden ja älykkäiden ratkaisujen referenssialue. Lahden seudun avaintoimijat myös allekirjoittivat Smart Cities in Smart Regions 2016 -konferenssissa Lahdessa 10.5.2016 kiertotalousjulistuksen. Siinä eri toimijat sitoutuvat muun muassa toteuttamaan julkiset hankinnat ja investoinnit huomioiden kiertotalouden tarjoamat vaihtoehtoiset ratkaisut sekä säilyttämään Lahden kaupunkiseudun

edelläkävijäaseman jätteiden lajittelussa ja kierrätyksessä, sekä kehittämään tähän liittyviä uusia mahdollisuuksia.

Kiertotalous sisältää sekä biologisten että teknologisten materiaalien kierron. Biologisten materiaalien kiertotaloudessa Lahden alueella on jo kohtuullisen toimiva liiketoimintaekosysteemi, kun taas teknologisten materiaalien kiertotaloudelle Lahden vahva valmistava teollisuus luo erinomaisen pohjan (Lahti, 2016). Lahden alueen yrityksillä on myös erilaisia kiertotalouden ratkaisuja kuten esimerkiksi teolliset symbioosit Kujalan jätekeskuksen alueella (PHJ, 2016). Lahden kaupunkiseudulle onkin muodostunut yksi Pohjoismaiden merkittävimmistä cleantechin, ympäristöosaamisen ja liiketoiminnan keskittymistä, joka tunnustetaan myös kansainvälisesti. Kiertotalouden ratkaisut nähdään alueella luonnollisena jatkona aiemmalle ympäristömyönteiselle toiminnalle, mikä sekä uudistaa Lahden alueen perinteistä teollisuutta että myös vauhdittaa uuden liiketoiminnan syntymistä alueelle. Alueen osaamis-, innovaatio- ja yrittäjyys ekosysteemissä on vahvoja elementtejä, jotka tukevat kiertotalouden kehitystä (Lahti, 2016). Lahden ammattikorkeakoulu edistää yhteistyöverkostossa aktiivisesti yliopistojen (HY, LUT), kaupungin kehittämissyhtiön (LADEC) ja yritysten välistä soveltavaa tutkimusta ja kiertotalousratkaisujen käyttöönottoa (KUVIO 1).

KUVIO 1. Kiertotalouden ratkaisut osana Lahden kasvumallia (LAMK, 2016).

Kiertotalouden ratkaisut Lahden ammattikorkeakoulussa

Kiertotalouden ratkaisut ovat Lahden ammattikorkeakoulussa osa sekä koulutusta että tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (TKI). Lahden ammattikorkeakoulu aloitti syksyllä 2016 uudenlaiset kiertotalouden väyläopinnot. Osana opintoja monialainen opiskelijaryhmä voi lähteä kehittämään yhdessä kiertotalouteen liittyviä ratkaisuja. Kiertotalouden edistämiseksi tarvitaan monialaista osaamista ja mukana kiertotalouden väyläopinnoissa on niin insinööri-, tradenomi- kuin muotoilijaopiskelijoitakin. Väyläopinnot ovat opintomalli, jossa kaikkien eri alojen opiskelijat voivat valita oman erikoistu-

misensa ja osaamisensa tueksi joko palvelumuotoiluun, kiertotalouteen ja yrittäjyyteen keskittyvät opinnot. Kiertotalouden väyläopintojen ensimmäisessä moduulissa (laajuus 15 op) opitaan kiertotalouden perusteita, joita sovelletaan aidoissa alueen kehitystarpeista lähtevissä projekteissa. Ensimmäiseen moduulin mukaan lähti yli 50 muotoilun, liiketalouden ja tekniikan alan opiskelijaa. Tavoitteena on jatkossa kehittää myös kiertotalouteen liittyviä opintopolkuja eri koulutusasteiden välillä ja kehittää alueen elinkeinoelämän tarpeisiin erilaisia täydennyskoulutuspaketteja.

Lahden ammattikorkeakoulussa on käynnissä useita TKI-projekteja, joilla edistetään kiertotaloutta yhteistyössä alueen yritysten kanssa. Lahden ammattikorkeakoulu esimerkiksi kehittää Kiertoliike-projektissa Päijät-Hämeen alueen kokonaisvaltaista kiertotalousmallia ja alueellista tiekarttaa kiertotalouteen siirtymisestä. Projektissa laaditaan muun muassa visuaalinen malli alueen biologisista ja teknisistä materiaalivirroista sekä niihin liittyvistä kiertotalouden liiketoimintamahdollisuuksista. Erityisesti käyttäjä- ja kuluttajalähtöinen kiertotalouden liiketoiminta potentiaali on pitkälti tunnistamatta alueella. Lisäksi projektissa kehitetään muun muassa erilaisia pilotointi- ja demonstraatioympäristöjä kuten kierrätysmateriaalikirjastoa tuotesuunnittelun tueksi.

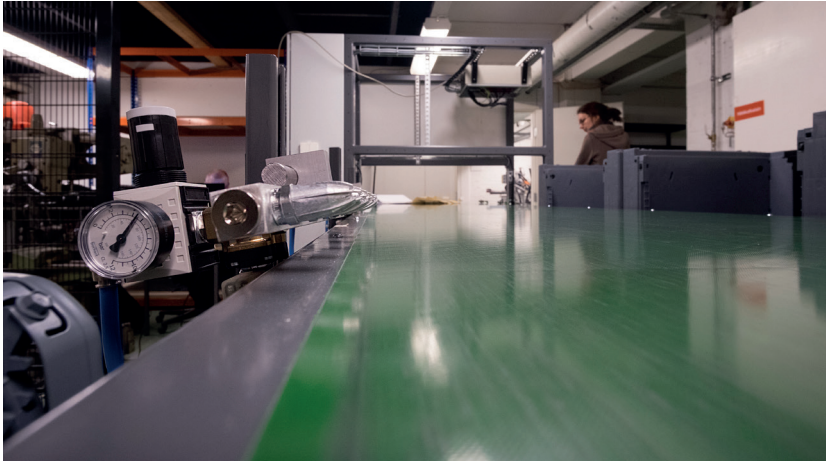
Hyvä esimerkki Lahden ammattikorkeakoulun kiertotalouden projekteista on myös keväällä 2016 alkanut yhteistyö seitsemän nastolalaisen yrityksen kanssa alueellisen energiaekosysteemin kehittämiseksi. Nastolassa on pienellä alueella paljon teollisuuslaitoksia, jotka ovat merkittäviä energiankäyttäjiä. Tavoitteena on löytää yrityksille energiasäästötapoja, miettiä yhteisiä uusituvan energiaratkaisuja ja kartoittaa, että voisiko esimerkiksi toisen yrityksen tuotantoprosessissa syntyvää ylimääräistä lämpöä hyödyntää toisessa laitoksessa. Kun yhden yrityksen tuotannossa syntyvä tarpeeton sivuvirta voi olla toisen hyödynnettävissä, edellytykset konkreettiselle yhteistyölle ja alueelliselle ekosysteemille ovat olemassa. Yhteistyö, jossa kaikki osapuolet hyötyvät, mahdollistaa siirtymisen kohti kiertotaloutta.

Lisäksi hyvä esimerkki Lahden ammattikorkeakoulun innovatiivisista kiertotalouden ratkaisuisista on parhaillaan opiskelijoiden kanssa kehitettävä kierrätystekstiilien puoliautomaattinen tunnistus- ja lajittelulaitteisto (KUVIO 2.) Tällä hetkellä tekstiilien kierrätyksessä tekstiilien tunnistus ja lajittelu tapahtuu silmämääräisesti ja manuaalisesti. Tämä ei ole tarpeeksi laadukas tunnistusmenetelmä tekstiilien teolliselle kierrätykselle ja uusiokäytölle, joka edellyttää eri tekstiililaatujen luotettava tunnistamista.

Kiertotalous ratkaisujen kansainväliseksi edelläkävijäksi

Kiertotalous tulee olemaan vahva teema lähivuosina niin kansallisissa kuin kansainvälisissä rahoituslähteissä. Siirtymistä kiertotalouteen tuetaan esimerkiksi Horisontti 2020 -ohjelmasta saatavalla 650 miljoonan euron tuella. Lahden ammattikorkeakoulun tavoitteena on nousta lähivuosina kiertotalousratkaisujen kansainväliseksi edelläkävijäksi ja tuoda alueen elinkeinoelämän käyttöön uutta kiertotalouteen liittyvää osaamista.

Lahden ammattikorkeakoulu ottaa kiertotalouden ratkaisuisissa merkittävän askeleen kohti kansainvälistymistä vuonna 2017, jolloin se lähtee vetämään kansainvälistä BIOREGIO-kiertotaloushanketta. EU:n Interreg Europe -ohjelma myönsi toisella hakukierroksella 1,5 miljoonan euron rahoituksen BIOREGIO-projektille, joka edistää biomateriaaleihin liittyvien parhaiden kiertotalouden ratkaisujen käyttöönottoa. BIOREGIO-projektin kautta päijät-hämäläistä kiertotalousosaamista voidaan jakaa muille osallistujamaille,

KUVIO 2. Lahden ammattikorkeakoulussa kehitetty puoliautomaattinen tekstiilien tunnistus- ja lajittelulaitteisto (kuva: Oona Rouhiainen).

joita ovat Slovakia, Romania, Ranska, Espanja ja Kreikka, sekä toisaalta saada vastaavasti tietoa heidän parhaista kiertotalouden ratkaisuksista.

Kiertotaloudessa piilevän liiketoimintapotentiaalin saavuttaminen edellyttää ennen kaikkea kansainvälistä yhteistyötä, jotta tieto suomalaisesta huippuosaamisesta leviää. Lahden ammattikorkeakoulun tavoitteena on kasvattaa kiertotalouden osaamisen kansainvälistä vientiä niin koulutusviennin kuin TKI-toiminnan kautta (TAULUKKO 1).

Yhteenveto

Kiertotalouteen siirtyminen on keskeisessä osassa Lahden kaupungin kilpailukystrategiassa, alueen opetuksessa ja tutkimuksessa sekä kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Lahden kasvumallissa alueen toimijat kehittävät yhteistyössä kiertotalouden ratkaisuja, jotka ovat materiaalien kiertoa edistäviä uusia tekniikoita, menetelmiä, palveluita tai ekosysteemejä. Lahden ammattikorkeakoulu aloitti vuonna 2016 monialaiset kiertotalouden väyläopinnot ja useita merkittäviä kiertotalouden tutkimus-, kehitys- ja innovaatioprojekteja kuten esimerkiksi alueellisen kiertotalousmallin ja tiekartan laatimisen, uusien kiertotalouden liiketoimintamahdollisuuksien kartoittamisen, alueellisen energiaekosysteemin kehittämisen ja konkreettisten pilotointiympäristöjen rakentamisen. Tavoitteena on tulevaisuudessa viedä kiertotalousosaamista kansainvälisille markkinoille koulutusviennin ja erilaisten kansainvälisten projektien kautta.

2016 (käynnissä)	2017	2018
<p>Päijät-Hämeen alueellisen kiertotalousmallin ja tiekartan kehittäminen (Kiertoliike-hanke, EAKR-rahoitus 2016–2018)</p> <p>Uusien kiertotalousratkaisujen ja ekosysteeminen kehittäminen sekä demonstrointi (Nastolan energiaekosysteemi NETS-hanke, Kiertoliike-hanke, Tekstiililajitin, Uusiutuvan Energian ratkaisut)</p> <p>Alueen kiertotaloustoimijoiden roolin kirkastaminen osana Smart & Clean -kokonaisuutta</p> <p>NiemiCampuksen suunnittelussa huomioidaan kiertotalouden ratkaisujen kehittämismahdollisuudet</p> <p>Monialaisten Kiertotalouden väyläopintojen aloittaminen</p> <p>Kiertotalouden huippuosaamisen kasvupolun luominen eri koulutusasteiden kanssa (haetaan ESR-rahoitusta lokakuu 2016 haussa)</p> <p>Interreg Europe -hankehakemus Päijät-Hämeen maakuntaliiton kanssa aiheesta ”Biototalouden ratkaisujen parhaat käytännöt”</p> <p>Kiertotalouden osaamisen tuotteistaminen vientituotteeksi kehittyviin maihin kuten Intia ja Kazakstan</p>	<p>Päijät-Hämeen alueellisen kiertotalousmallin ja tiekartan käyttöönotto</p> <p>Uusien kiertotalousratkaisujen ja ekosysteeminen kehittäminen sekä demonstrointi (Kiertoliike-hanke, Nastolan energiaekosysteemi, Tekstiililajittimen kehittäminen, Uusiutuvan Energian ratkaisut)</p> <p>Kiertotalousratkaisujen vieminen osaksi Smart & Clean -referenssialustoja</p> <p>Mukkulankatu 19 -kiinteistön ja demonstraatioympäristöjen ja toiminnan testaaminen ja edelleen kehittäminen</p> <p>Kiertotalouden väyläopinnot osana uusia opetussuunnitelmia</p> <p>Kiertotalouden huippuosaamisen kasvupolun käyttöönotto</p> <p>Parhaiden eurooppalaisten biotalouden käytänteiden oppiminen Interreg Europe -verkostossa</p> <p>Jätetään Horisontti-hakemus Kiertotalouden demonstraatorahoituksen hakemiseksi</p> <p>Kiertotalouden osaamisen viennin aloitus kehittyviin maihin</p>	<p>Uusien kiertotalouteen pohjautuvien ekosysteeminen ja liiketoimintamallien käyttöönotto ja kehittäminen jatkuu</p> <p>Kiertotalousratkaisujen vieminen osaksi Smart & Clean -referenssialustoja</p> <p>Loppujen yksiköiden siirtyminen Mukkulankatu 19 -kiinteistöön ja toiminnan ja kehittämisen jatkaminen</p> <p>Monialaisten, elinkeinoelämälähtöisten projektien integrointi osaksi kiertotalouden väyläopintoja</p> <p>Kiertotalouden huippuosaamisen kasvupolun vakiinnuttaminen</p> <p>Eurooppalaisten biotalouden parhaiden käytänteiden soveltaminen</p> <p>Aloitetaan kansainvälinen Kiertotalouden demonstraatiohanke</p> <p>Kiertotalouden osaamisen viennin liiketoiminnan kasvataminen</p>

TAULUKKO 1. Kiertotalouden ratkaisut -osaamiskeskittymän toimenpiteet vuosina 2016–2018.

Lähteet

COM. (2014). The European Commission, Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe. COM 2014/398.

COM. (2015). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions: Closing the loop – An EU action plan for the Circular Economy, 614 final.

Lahti. (2016). Lahden kaupunkiseudun kilpailukykystrategia.

LAMK. (2016). Lahden kasvumalli 2016–2020 osaamiskeskittymän rakentaminen. Strateginen kärkihanke. Lahden ammattikorkeakoulu.

PHJ. (2016). Päijät-Hämeen jätehuolto, Teolliset symbioosit, Haettu tammikuu 7, 2016 sivustolta <http://www.phj.fi/kujalan-jatekeskus/teolliset-symbioosit>.

Sitra. (2014). Kiertotalouden mahdollisuudet Suomelle. Sitran selvityksiä 84.

Stahel, W. R. (2016). Circular economy. Nature 531(435–438).

Webster, K. (2015). The Circular Economy of Material Flows. Ellen MacArthur Foundation.

Kristiina Soini-Salomaa

Muotoiluosaamisen keskittymä osana Lahden kasvumallia

Muotoiluosaamisesta uutta arvoa ja kilpailukykyä

EU:n tasolla tarkasteltuna Suomi kuuluu luovan talouden osaajien kärkimaihin. Luovien tuotteiden ja palveluiden kaupan osuus kasvaa globaalisti (UNDP & UNESCO, 2013). Luovan talouden osuus on noin 5 % Suomen BKT:stä, mutta sen osuus kasvaa voimakkaasti ja luovilla aloilla katsotaan olevan muiden alojen innovatiivisuutta edistäviä vaikutuksia. Luovat alat ja luova talous nähdään siten keskeisinä Suomen kilpailukykyä ylläpitävinä ja vahvistavina tekijöinä (Nordenstreng & Rinne, 2014). Suomessa on panostettu luovien alojen ja kulttuurialojen edistämiseksi merkittävä määrä strategista ohjausta ja kehittämishankkeita. Luova Suomi -verkosto koordinoi 2007–2013 luovien alojen kehittämistoimintaa valtakunnallisesti. Luova ja osallistava Suomi -verkosto jatkaa koordinointia 2014–2020.

Kansallinen muotoiluohjelma Muotoile Suomi julkistettiin 2013. Ohjelman tavoitteena on luoda uutta kasvua lisäämällä muotoiluosaamisen käyttöä sekä elinkeinoelämässä että julkisella sektorilla ja näin parantaa kansallista kilpailukykyä. Kansallinen muotoiluohjelma asettaa seuraavat neljä strategista tavoitetta vuodelle 2020:

1. Muotoiluymmärrys ja osallistuvuus kansalaisyhteiskunnassa ovat vahvoja.
2. Osaaminen, tutkimus ja koulutus ovat kansainvälisesti korkealla tasolla ja vaikuttavat hyvinvointiin ja kilpailukykyyn.
3. Monialainen muotoiluosaaminen on vahvistanut kilpailukykyä.
4. Tärkeillä kasvualoilla on hyödynnetty tehokkaasti muotoilua.
5. Muotoilua on käytetty julkisella sektorilla yhteiskunnan kehittämisessä ja ohjaamisessa sekä hyvinvoinnin edistämisen työkaluna. (TEM & OKM, 2013.)

Muotoiluosaamisen vahvistaminen ja hyödyntäminen alueellisena kilpailukyky- ja vetovoimatekijänä on tunnustettu Päijät-Hämeessä. Yksi keino on vahvistaa muotoilun merkitystä osana alueellista TKI-toimintaa. TEM:n (2015) selvityksen perusteella paras muotoilun strategista asemaa selittävä tekijä näyttäisi olevan yritysten yleinen TKI-intensiivisyys: muotoilun merkitys näyttäisi olevan sitä strategisempi, mitä enemmän yritykset yleisesti investoivat TKI-toimintaan. Toisin sanoen TKI-toiminta ja muotoilu näyttäisivät kulkevan vahvasti käsi kädessä. (Alavuotunki, Halme & Salminen, 2015.)

Muotoiluosaaminen, erityisesti asiakaskokemus ja tuotekehitysyhteistyö eri toimijoiden kanssa, on noussut yrityksille ja yhteisöille yhä tärkeämmäksi kilpailutekijäksi. Muotoilun hyödyntäminen leviää nopeasti eri toiminnan aloille. Menestyminen muuttuvilla markkinoilla vaatii uudenlaista, kokonaisvaltaisempaa suhtautumista asiakkaan tarpeisiin. Erityisesti kansainvälisille markkinoille pyrkiessä asiakaskokemuksen ja käyttäjälähtöisyyden nostaminen tuotekehittämisen keskiöön on elintärkeää kilpailussa selviämiseksi.

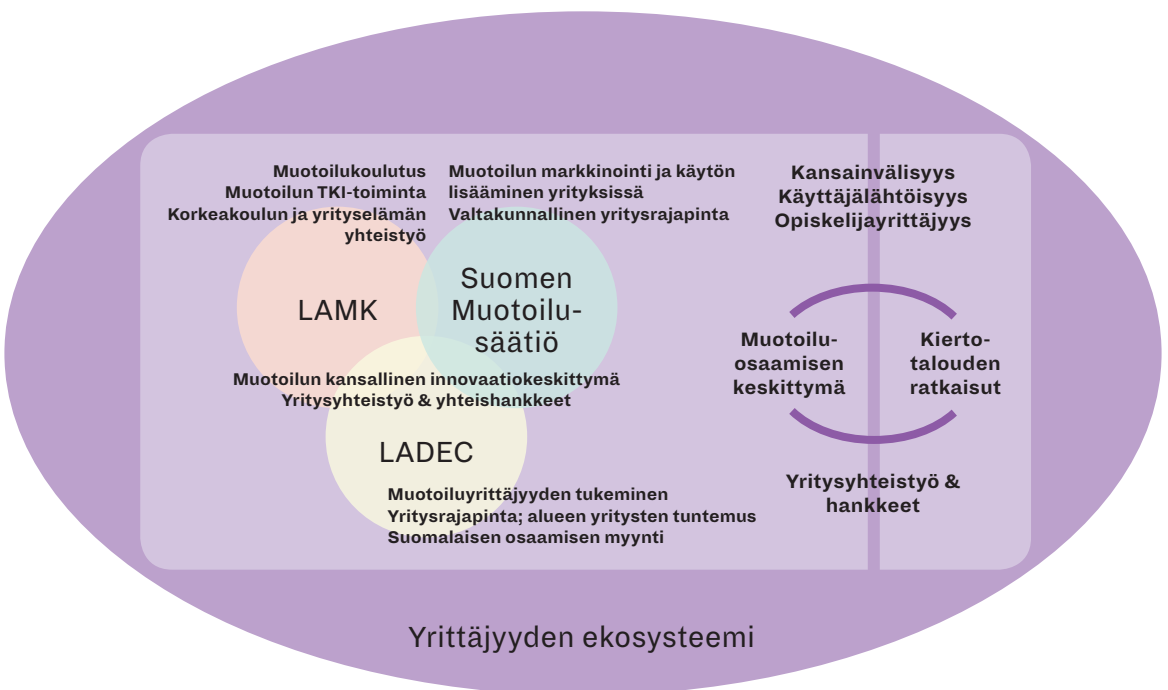
Digitalisaatio korostaa entisestään asiakaskokemuksen ja yhteiskehittämisen merkitystä nostamalla esiin uusia vaatimuksia ja mahdollisuuksia muotoilun hyödyntämiselle yrityksen kilpailukyvyyn rakentamiseksi. (Alavuotunki, Halme & Salminen, 2015.)

Mikä on muotoiluosaamisen keskittymä?

Muotoile Suomi -ohjelman toteutuksessa ratkaiseva merkitys on toimivalla muotoilun ekosysteemillä. Ekosysteemin parantamiseksi luodaan Finnish Design Center -toimintamallia. Toimintamalli on kokonaisuus, jossa muotoilun hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät – erityisesti koulutus, tutkimus, muotoilun käyttöä edistävät organisaatiot, muotoilupalveluita tarjoavat yritykset, julkisen sektorin kannustimet ja yritysten ja julkisen sektorin muotoilun kysyntä – toimivat tiiviissä vuorovaikutuksessa toisiinsa ja vahvistavat toinen toisiaan. (TEM & OKM, 2013.)

Alueelliset osaamiskeskittymät ovat osa muotoilun kansallista ekosysteemiä. Hyvin toimivassa muotoilun ekosysteemissä muotoiluosaamisen tarjonta ja kysyntä kohtaavat. Ohjelman mukaan Suomessa erottuu selkeästi kolme muotoilun osaamiskeskittymää, joista yksi on Lahti (TEM & OKM, 2013).

Lahden kasvumallissa 2017–2020 kuvataan kaupunkiseudun monitoimijainen osaamiskeskittymä, jonka strategisena osana on muotoiluosaamisen keskittymä. Muotoiluosaamisen keskittymän keskeiset toimijat ovat Lahden ammattikorkeakoulu, Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy ja Suomen Muotoilusäätiö yhteistyössä alueen muiden korkeakoulujen ja toimijoiden kanssa. Osaamiskeskittymän toimijoilla on kullakin oma kehittyvä roolinsa Lahden seudun elinkeino-, työllisyys-, koulutus- ja innovaatiotoiminnassa (KUVIO 1).

KUVIO 1. Muotoiluosaamisen keskittymä osana Lahden kasvumallia.

Miksi on valittu Lahden kasvumalliin?

Lahden alueella on pitkäjänteisesti kehitetty muotoiluosaamista ja Lahden ammattikorkeakoulun muotoilukoulutuksella ja hyvällä yritysysteistyöllä on ollut suuri merkitys keskittymän synnylle. Muotoiluinstituutti on historiansa aikana määrätietoisesti pitänyt koulutuksen laadusta kiinni ja säilyttänyt vetoimensa vaikka muotoilukoulutustarjonta valtakunnallisesti on lisääntynyt viime vuosikymmeninä (Rantapuska, Känkänen, Reiniharju, Salonen & Saros, 2013). Lahden ammattikorkeakoulun muotoilun painoalan temaattiset kärjet ovat teollinen muotoilu, informaatiomuotoilu ja palvelumuotoilu.

Lahden teollinen perintö on myös ohjannut aluekehittämisen suuntia. Lahden kaupungin strategian 2025 (Lahden kaupunki, 2016) viitoittamana Lahden kaupunkiseutua kehitetään kansainvälisesti merkittävänä ympäristö- ja muotoiluosaamiseen sekä käytäntölähtöiseen innovaatiotoimintaan erikostuneena innovaatio- ja elinkeinokeskittymänä. Alueen kilpailukykyä, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä ja innovaatioiden kaupallistamista tukemaan on tehty myös Lahden teollisen muotoilun strategia, jota päivitetään parhailaan vastaamaan uusia nousevia tarpeita (IDAB, 2013). Strategiassa erityisenä kohderyhmänä ovat pk-yritykset. Lahden muotoiluosaamisen keskittymä tuottaa ammatillaisia pk-yritysten ja muiden yhteisöjen tarpeisiin sekä tarjoaa toiminta-alustan tuotteiden ja palveluiden jalostusasteen nostamiseen. Lahden muotoiluosaamisen malli on hyödynnettävissä ja monistettavissa myös kansallisella tasolla.

Miten muotoiluosaamisen keskittymä palvelee aluekehittämisen tarpeita?

Muotoiluosaamisen keskittymä vahvistaa Lahden asemaa kansallisesti muotoilun kentällä ja vastaa opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteeseen luoda kansainvälistä huipputaamista keskittämällä resursseja ja osaamista. Muotoilun osaamiskeskittymää rakennetaan muotoilun roolia kirkastamalla alueen kasvun, yrittäjyyden, kiertotalouden ja innovaatiojärjestelmän osana. Muotoilun menetelmiä hyödynnetään mm. kiertotalouden ratkaisuisissa ja uuden yrittäjyyden synnyttämisessä. Käynnissä olevien hankkeiden avulla toteutetaan mm. seuraavia toimenpiteitä:

- Päijät-Hämeen muotoiluosaamisen keskittymän toimintamallin rakentaminen ja yhteistyökumppaneiden roolin kirkastaminen
- Muotoiluosaamisen hyödyntäminen kiertotalouden ratkaisuisissa ja hyvinvointipalveluiden kehittämisessä
- Yrittäjyyden ja kokeilukulttuurin tukeminen sekä innovaatioalustojen kehittäminen
- Muotoiluosaamisen kasvupolkujen rakentaminen yhteistyössä korkeakoulujen ja alan järjestöjen kanssa

Muotoiluosaamisen keskittymän toimintamallin rakentamiseen, kumppaneiden roolien kirkastamiseen ja yhteisen palvelutarjooman vakinaistamiseen panostetaan. Yrityksille ja yhteisöille suunnattuun tuote- ja palvelukehitykseen integroidaan muotoilukoulutus, TKI-toiminta ja yritysysteistyö. Tätä yhteistyötä vahvistetaan ja kehitetään Muotoiltua kasvua yhteishankkeessa 2016–2017, jossa kumppanuustoimijat muodostavat yhdessä Lahti Design Center -palvelumallin ja palvelutarjooman. Yksi keskeinen toimenpide on alueen pk-yritysten muotoilutarpeiden kartoitus. Hankkeessa haastatellaan 100 eri toimialojen yritystä. Kartoituksen pohjalta räätälöidään yritysten tarpeisiin palvelutarjooma.

Muotoiluosaaminen on vahvasti mukana myös kiertotalouden kehittämiss-hankkeissa. Erityisesti informaatiomuotoilua tarvitaan tekemään näkyväksi systeemisiä kokonaisuuksia ja syy- ja seuraussuhteita. Muotoilijat auttavat hahmottamaan monimutkaisia kokonaisuuksia visualisoimalla esimerkiksi energia- ja materiaalitehokkuuden uusia ratkaisuja. Muotoiluajattelua tarvitaan yhteiskehittämisen prosesseissa; uusien ratkaisujen omaksumisen perusedellytys on käyttäytymisen muutos. Kuluttamisen tai käyttäytymiseen muutokseen tarvitaan ymmärrystä kestävien elämäntapojen ja kulutusvalintojen merkityksestä. Muotoilukoulutuksessa panostetaan ympäristömyötäisen muotoilun osaamiseen (Sustainable Design -opintokokonaisuus) ja tuote- ja palvelukehityksen lähtökohtana on kestävä kehitys ja kiertotalouden ratkaisut. Näitä tukevia toimenpiteitä toteutetaan 2015–2018 mm. Hiilinielu Design Studio, Informe – Informaatiomuotoilulla maaseudun uusiutuvan energian mahdollisuudet esille, Kiertoliike – Päijät-Hämeen kiertotalousmalli ja uudet liiketoimintamahdollisuudet ja NETS – Nastolan energiaekosysteemi ja teolliset symbioosit -hankkeissa.

Palvelumuotoilu on keskeinen työväline kehittää tulevaisuuden palveluita, toimintamalleja ja hyvinvointia. Lahden ammattikorkeakoulu kehittää käyttäjälähtöisiä työskentelymenetelmiä ja palvelumuotoiluosaamista mm. palvelumuotoilun väyläopintojen avulla sekä toteuttamalla eri kohderyhmille suunnattuja kaupunkikehittämisen hankkeita. Nuoret ovat kaupunkien palveluiden kehittäjinä kahdessa vuonna 2017 käynnistyneessä hankkeessa.

Lahden ammattikorkeakoulun strategian mukaisesti yrittäjyys ja kokeilukulttuuri ovat keskeisiä toimintatapoja. Uudelle M19-kampukselle rakennetaan innovaatioalustoja eli protopajoja, joissa opiskelijoilla, startup-yrittäjillä ja -yrityksillä on mahdollisuus kokeiluihin ja demojen ja protojen valmistukseen. Näiden tavoitteiden tukemiseksi käynnistyi Tekshops – protopajat innovaatioalustoina -hanke (2016–2017), jonka tavoitteena on pilotoida Lahden ammattikorkeakoulun työpajoissa uusia toimintatapoja, jotka edistävät kokeilukulttuuria ja innovaatiotoimintaa. Tavoitteena on kehittää työpajatoimintaa, jota voidaan myöhemmin vuokrata ja hyödyntää maksullisessa palvelutoiminnassa. Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Muotoilusäätiö ja Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy.

Muotoiluosaamisen ja muotoilukoulutuksen on oltava yhteiskunnan muutoksessa mukana. Useissa korkeakouluissa kuin myös Lahden ammattikorkeakoulussa profiloidaan muotoilukoulutuksen sisältöjä ja tarjontaa parhailaan. Juuri alkaneessa Design or Die – luovasta osaamisesta uutta arvoa ja kilpailukykyä -hankkeessa (2016–2018) tavoitteina on yritysten muotoiluosaamisen kehittyminen, muotoilukoulutuksen uudistaminen vastaamaan paremmin yritysten ja työelämän tarpeita sekä vahvistaa opettajien ja yritysneuvojen valmennusosaamista. Muotoilijoiden markkinointi- ja myyntiosaamista sekä niihin liittyviä yrittäjyyden tukipalveluja myös kehitetään. Kehittämistoimenpiteet toteutetaan yhteistyössä Aalto-yliopiston, Lapin yliopiston ja Teollisuusliiton Liitto Ornamon kanssa.

Alueen toimijoilla on yhteinen tahtotila ja selkeä tavoite. Aitoa vaikuttavuutta saadaan aikaan keskittymällä alueen toimijoiden vahvuuksiin. Hanke pohjainen kehittäminen tuo resursseja luoda Muotoiluosaamisen keskittymälle toimintaedellytykset hankkeiden päätyttyäkin.

Kansainvälisyys

Muotoiluosaamisen keskittymä luo yhteistyömallin kehittyä kansainvälisesti merkittäväksi toimijaksi ja yhteistyökumppaniksi strategisesti valituilla kärjillä sekä yhdessä rakennettujen verkostojen ja kumppanuuksien avulla. Lahden ammattikorkeakoulussa muotoilun painoalalla on valmistelussa useampi kansainvälinen muotoiluosaamista kehittävä hanke. Eurooppalaisten muotoilukoulujen kanssa haetaan ratkaisuja suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin kuten mm. pakolaisten ja maahanmuuttajien integraatioon ja asumisratkaisuihin. Kiinan strategisten partnerikorkeakoulujen kanssa yhteistyötä syvennetään tutkijavaihdon ja kehittämishankkeiden avulla. Kalustemuotoilun koulutusvientiä valmistellaan Intiaan. Muotoilu toimii aktiivisesti Cumulus-, Cirrus- ja Firstin Artsmo -verkostoissa.

Yhteenveto

Elinkeinorakenteen muutos merkitsee osaamistarpeiden muutosta sekä muotoilualalla että kasvu- ja rakennemuutosaloilla. Muotoilualojen edustajat näkevät haasteina alan osaamisen merkityksen nostamisen eri toimialoilla. Muotoiluajattelu auttaa kehittymään kokonaisuuksien hallinnassa, tulevaisuuden ennakoinnissa ja innovaatiokyvykkyudessa yritysten ja yhteisöjen menestystekijöinä. Siksi myös alalle kouluttautuvien osaamisvaatimuksina strategisen muotoilun osaaminen korostuu. Tähän haasteeseen vastaaminen edellyttää muotoiluosaamisen ekosysteemien ja koulutuksen kehittämistä valtakunnallisesti. Tähän Lahden alueen osaamiskeskittymä tuo vahvan panoksen – Lahden kasvumallin hyviä käytänteitä voi hyödyntää kansallisesti ja kansainvälisesti.

2016 (käynnissä)	2017	2018
<p>Päijät-Hämeen alueen muotoiluosaamisen keskittymän toimintamallin rakentaminen ja yhteistyökumppaneiden roolin kirkastaminen (Lahti Design Centre -hanke 2016–2017) ja Lahden muotoilustrategian päivitys</p> <p>Muotoilukoulutuksen, TKI-toiminnan ja yritys yhteistyön integrointi yrityksille ja yhteisöille suunnattuun tuote- ja palvelukehitykseen alueellisella tasolla</p> <p>Kaikkia alueellisia toimijoita hyödyttävään protopajatoiminnan kehittäminen</p> <p>Muotoiluosaamisen hyödyntäminen kiertotalouden ratkaisussa (Noma, Hiilinielu, Kiertoliike, Informe ja NETS -hankkeet)</p> <p>Muotoilun huippuosaamisen kasvupolkujen rakentaminen yhteistyössä korkeakoulujen, järjestöjen ja yritysten kanssa (Aalto, Lapin yliopisto ja Ornamo, Lahti Design Centre, Design or die -ESR-hanke</p> <p>Sopimukset ja asiantuntijavaihto (Quangzhou ja Jiangnanin yliopistojen (Kiina) kanssa Lahden kaupungin Design pro China yhteistyön vahvistamiseksi</p> <p>Kansainvälisten verkostojen laajentaminen ja syventäminen ja strateginen vahvistaminen; Cirrus, Cumulus ja First Artsmo -verkostot ja yritykset</p>	<p>Alueen muotoiluosaamisen toimintamallin vakiintuminen ja yhteistyön syventäminen (mm. Lahden muotoilustrategian käyttöönotto, Lahti Design Week osana Finnish Design Weeks -verkostoa)</p> <p>Lahden Design Centren muotoilu- ja tuotekehityspalveluiden ja niihin liittyvän tutkimuksen pilotointi; luodaan edellytyksiä muotoilualan yritysten sijoittumiseen</p> <p>Protopaja-maailman pilotointi ja testaus ja toimintamallin suunnittelu M19-kampukselle</p> <p>Muotoiluosaamisen uudet laajennukset kiertotalouden ratkaisussa ja yritysten uusien tarpeiden näkökulmasta</p> <p>Muotoilukoulutuksen alueellinen profilointi (muotoilun taiteen perusopetus Taika, Taito-liitto – toinen aste Salpaus – Lamk) Kansallinen profilointi uuden opetus-suunnitelman kautta</p> <p>Kansainvälisen asiantuntijavaihdon syventäminen, koulutus- ja TKI-yhteistyötä strategisten partnereiden kanssa</p> <p>Verkostojen hyödyntäminen ja toimintamallien benchmarkkaus kansainvälisellä tasolla</p>	<p>Lahden muotoiluosaamisen keskittymän toimintamallin hyödyntäminen valtakunnalliseksi, jossa Lahti yksi veturitoimija</p> <p>Muotoilu osaksi alueellista, kansallista ja kansainvälistä TKI toimintaa; Lahti muotoiluyrittäjyyden keskuksiksi</p> <p>Protovalmistuksen huippuyksikkö Lahteen (M19-kampus ja protoLahti)</p> <p>Kansainvälisen kiertotaloutta tukeva hanke yhdessä kansallisten ja kansainvälisten partnereiden kanssa</p> <p>Muotoilukoulutus ja TKI-yhteistyö ja kansainvälisten korkeakoulujen ja yritysten kanssa</p> <p>Kansainvälisen yhteistyön syventäminen ja alkuvaiheen arviointi eurooppalaisten ja kiinalaisten strategisten partnereiden kanssa</p>

TAULUKKO 1. Yhteenveto keskeisistä muotoiluosaamisen keskittymän toimenpiteistä.

Lähteet

Alavuotunki, K., Halme, K. & Salminen, V. (2015). Muotoilun hyödyntäminen ja vaikutukset yritysten kilpailukykyyn. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Innovaatio 58/2015.

IDAB Design Lahti Advisory Board. (2013). Elinkeinoelämää hyödyttävä teollisen muotoilun strategia Lahdesta. Haettu marraskuussa 4, 2016 sivustolta <http://www.designlahti.fi/strategia/>.

Lahden kaupunki. (2016). Lahden kaupungin strategia 2025. Haettu marraskuussa 4, 2016 sivustolta <http://lahtiuudistuu.fi/wp-content/uploads/2013/12/Lahden-kaupungin-strategia-2025.pdf>.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2016). Lahden kasvumalli 2016–2020 osaamiskeskittymän rakentaminen. Strateginen kärkihanke.

Nordenstreng, M., & Rinne, H. (2014). Luovan talouden tulevaisuus. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 13/2014. Tulevaisuusvaliokunta. Haettu marraskuussa 6, 2016 sivustolta https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_13+2014.pdf.

Rantapuska, E., Känkänen, A., Reiniharju, M., Salonen, I., & Saros, H. (2013). Aina ajassa. Lahtelaisen muotoilukoulutuksen vaiheita. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut. Forssan kirjapaino Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriö & Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2013). Muotoile Suomi. Kansallinen muotoiluohjelma. Ehdotukset ohjelman strategiaksi ja toimenpiteiksi. Haettu lokakuussa 28, 2016 sivustolta <http://tem.fi/documents/1410877/2901871/Kansallinen+muotoiluohjelma/57768a95-f3a9-4397-88a4-6cdae8f20e01>.

UNDP & UNESCO. (2013). Creative Economy Report 2013. Widening Local Development Pathways. Special Edition. Haettu marraskuussa 6, 2016 sivustolta <http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>.

Osa 2.
**Aluekehittämisen näkökulmia
ja kehittämiskonsepteja**

Anne Timonen ja Kimmo Kuparinen

Tuloksekasta kumppanuutta kuntayhteistyöllä: Case Orimattilan kaupunki

Elinkeinotoiminta Päijät-Hämeessä 2016

Suomessa oli vuoden 2014 Suomen yrittäjien tekemän tilastoinnin mukaan 280 697 yritystä. Päijät-Hämeen alueella näistä yrityksistä toimii tällä hetkellä noin 9 600. Yrityskanta on pk-valtaista ja siitä 56 % edustaa palvelualaa. Toiseksi suurin ryhmä 17 % on rakentamiseen liittyvien alojen yrityksiä. Kaupan alan yrityksiä on 16 %, eri teollisuuden alojen yrityksiä 10 % ja muihin ryhmiin kuuluvien yritysten osuus on 1 %. Valtakunnalliseen 61 % tasoon verraten Päijät-Hämeessä on palvelualaan kuuluvia yrityksiä hieman vähemmän. Rakentamisen ja teollisuuden alan yritysten osuus puolestaan on Päijät-Hämeessä hieman suurempi valtakunnalliseen tasoon verraten. Kaupan alan yritysten osuus on maakunnassa saman verran kuin koko Suomessa. (Suomen yrittäjät, 2016, 7, 16–18).

Päijät-Hämeessä on vahva teollisen osaamisen keskittymä etenkin ympäristöliiketoiminnassa, mekatroniikka-, vilja, puutuote- ja huonekaluteollisuudessa ja muotoilussa. Hyvinvointi- ja matkailuala puolestaan ovat alueen kasvavia liiketoiminta-alueita. (LADEC, 2016.) Päijät-Hämeessä on mahdollisuuksien mukaan kasvamaan pyrkiviä pk-yrityksiä kaikista alueen yrityksistä noin 39 %. Investoinnit ja henkilöstön koulutus ovat alueen pk-yrityksissä eniten käytettyjä uusiutumiseen liittyviä toimia, joilla voidaan etsiä kasvua, uusia markkinointia sekä toteuttaa tuotekehitystä. Kansainvälistä kauppaa ja vientitoimintaa tekee noin 20 % yrityksistä. Suomen yrittäjien jäsenistöilleen tekemän kyselytutkimuksen mukaan Päijät-Hämeen pk-yrityksissä koetaan olevan eniten kasvua edistävää kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä, yritys yhteistyössä, verkottumisessa ja alihankinnassa, henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa sekä johtamisessa. Pahimpina kehittämisen esteinä nähdään yleinen suhdannetilanne ja taloustilanne sekä resurssitekijät (Suomen yrittäjät, 2016).

Lahden ammattikorkeakoulu toteuttaa Päijät-Hämeen alueella monimuotoista korkea-asteen koulutusta paitsi nuoriso- ja aikuisopiskelijoille, myös työ- ja elinkeinoelämän täsmätarpeisiin vastaavaa koulutusta avointen korkeakoulupintojen, ylemmän korkeakoulututkinnon sekä räätälöidyn täydennyskoulutustarjonnan kautta. Tässä artikkelissa peilataan Lahden ammattikorkeakoulun ulkoista toimintaympäristöä Päijät-Hämeen alueen yritysintään nykytilanteessa ja kuvataan, miten aluestrategiaa toteutetaan operatiivisesti kumppanuuden kautta. Orimattilan kaupungin ja Lahden ammattikorkeakoulun välistä toimintaa ja tuloksia tuodaan esiin Orimattilan kaupungin elinkeinotoiminnan näkökulmasta arvioituna.

LAMK kumppanina yrityksille ja organisaatioille

Lahden ammattikorkeakoulu Oy linjaa strategiassaan alueen kehittämisestä: ”LAMK lisää alueen yritysten ja yhteisöjen edellytyksiä kilpailukyvyyn kasvatamiselle sekä työvoiman hyvinvoinnin lisäämiselle. Aktiivisessa yhteistoinnissa tunnistetaan alueellisia kehittämiskohteita, joihin kohdennetaan

ja mobilisoidaan toimintaa. Yrityksiä ja yhteisöjä ohjataan osaamispalvelujen hyödyntämiseen ja kansainvälistymiseen” (Lahden ammattikorkeakoulu, 2015a; Lahden ammattikorkeakoulu 2015b).

LAMK on aktiivisesti mukana erilaisissa alueen kasvun ja hyvinvoinnin kehittämisverkostoissa Lahden talousalueen julkisorganisaatioiden ja kolmannen sektorin kanssa. Yrittäjyyden edistämishankkeissa alueellinen kumppanuusajattelu ja verkostomainen toiminta ovat mukana kaikissa LAMKin toiminoissa. (Lahden ammattikorkeakoulu Oy, 2015a; Lahden ammattikorkeakoulu, 2015b). LAMK tekee tiivistä yhteistyötä myös muiden Päijät-Hämeen maakunnan kaupunkien ja kuntaorganisaatioiden kanssa sekä vaikuttaa toiminnallaan maakuntarajojen ulkopuolella muun muassa oppilaitosyhteistyön muodossa.

LAMK tunnetaan Päijät-Hämeen alueella paitsi isoimpien teollisuusyritysten kouluttajana, myös mikro- ja pienyrittäjien osaamisen kehittäjänä erilaisten projektien kautta. LAMK toteuttaa strategiaansa suuntaamalla osaamispalvelujaan yritysten käyttöön niiden tarve- ja käytäntölähtöisten ratkaisujen kehittämiseksi ja asiantuntijoiksi kasvavien opiskelijoiden valmentamiseksi työelämälähtöisissä oppiympäristöissä monialaisiksi osaajiksi alueen yrityksiin. Tavoitteena on, että LAMK vahvistaa ja kehittää yrityksille ja yhteisöille tarjottavia osaamispalvelujaan ja kasvattaa täydennyskoulutuksen roolia työ- ja elinkeinöelämän toimijoiden ammatillisen osaamisen vahvistamisessa ja kehittämisessä. (Hautamäki, 2015a, 12; Hautamäki, 2015b, 22).

LAMK toteuttaa määrittelemäänsä visiota ja tehtävää (Lahden ammattikorkeakoulu, 2015b) luomalla keskinäisiä, uudenlaisia kumppanuuden puitesopimuksia erityisesti keskisuurten ja isojen, kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten sekä kuntaorganisaatioiden kanssa. Puitesopimuksen tavoitteena on kehittää ja vahvistaa keskinäistä kumppanuutta siten, että yhteistoiminta tukee molempien osapuolten kilpailukyvyn kasvattamista, strategiaa ja operatiivisia tavoitteita sekä henkilöstön ja opiskelijoiden osaamista ja hyvinvointia. Sopimuksen toteutumista ja yhteistyömuotoja arvioidaan ja kehitetään osapuolten välisissä säännöllisissä tapaamisissa nimettyjen yhteyshenkilöiden kesken (Lahden ammattikorkeakoulu, 2016).

Kahdenväliset kumppanuussopimukset vahvistavat keskinäistä yhteistyötä sekä tavoitteisiin sitoutumista ja ovat samalla luonteva väline kartoittaa asiakäytäntöisesti yritysten ja organisaatioiden tarpeita ja toiveita. Kumppanuusneuvotteluissa ja yritysten toiveissa korostuvat erityisesti pitkäkestoinen ja jatkuva, monimuotoinen kehittämistoiminta jossa myös opiskelijat ovat toteuttajia erilaisissa projekteissa ja toimeksiannoissa.

Yksi LAMKin pitkäaikainen yhteistyötaho ja vuodesta 2014 alkaen myös soti-
muskumppani on Orimattilan kaupunki, jonka elinkeino- ja kehittämisjohtaja Kimmo Kuparisen johdolla tehtävä yhteistyö toteutuu monialaisesti LAMKin eri koulutusalojen opettajien ja opiskelijoiden tuottamina suunnitteluprojekteina sekä käytännön työtehtävien kautta. Kaupungissa sijaitsevat yritykset ja yhteisöt tarjoavat vuosittain useita kymmeniä työharjoittelupaikkoja sekä työlistävät LAMKin opiskelijoita eri toimialoilla. Orimattilan seudulla toimii noin 800 yritystä sekä vahva metalliklusteri ja osa yrityksistä toimii myös kansainvälisen kaupan piirissä. Orimattilan kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä kolmen Orimattilan alueen yrittäjäyhdistyksen kanssa ja LAMK on mukana tässä verkostossa, mikä on sille arvokas lisä alueellisen yhteistyön muodostumisessa.

Case Orimattilan kaupunki

Orimattilan kaupunki on pyrkinyt olemaan yhdessä yrittäjien ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa aktiivinen elinvoiman kehittämisen edelläkävijä. Tämän päämäärän toteuttamiseksi Orimattilan elinkeinotyöryhmä on laatinut kaupungin strategian pohjalta elinkeino-ohjelman vuosille 2014–2016. Kaupunginhallitus on hyväksynyt sen 27.1.2014 ja valtuusto 10.3.2014 (Orimattilan kaupunki, 2014).

Orimattilan elinkeino-ohjelma vuosille 2014–2016 on antanut suuntaviivat kaupungin elinkeinotoiminnan kehittämiseksi. Tavoitteena on ollut edistää Orimattilan elinvoimaa ja yritystoimintaa sekä luoda yrityksille hyvät toimintaedellytykset. Elinkeinoelämän ja yrityskannan kehittäminen on keskeistä Orimattilan elinvoiman vahvistamisessa, sillä kilpailukykyinen yrityskanta tarjoaa kuntalaisille työpaikkoja. Ilman työpaikkoja ja yrityksiä ei ole palvelujen rahoittamisessa tarvittavia verotuloja.

Elinkeino-ohjelman keskeisten tavoitteiden saavuttamiseksi kaupungissa on todettu selvä tarve kumppanuusajatteluun eri toimijoiden kesken. Kuntasektorilla kukaan ei tee mitään yksin. Kumppanien yhdessä tekemisellä, oppilaitosyhteistyön lisäämisellä ja uusilla tuoreilla ideoilla saavutetaan kaupungin, yritystoiminnan ja elinvoiman kehittämisessä enemmän. Edellisen johdosta kaupunki neuvotteli vuonna 2014 Lahden ammattikorkeakoulun kanssa kumppanuussopimuksen, jolla on pyritty edistämään Orimattilan kaupungin elinvoimaa, kilpailukykyä ja hyvinvointia. Kaupunginhallitus on hyväksynyt sen kokouksessaan jo vuonna 2014.

Kaupungin ja LAMKin kumppanuussopimuksen keskeisimpiä kehittämiskohteita ovat Orimattilan kaupungin eri toimialojen palvelut, elinkeinotoimi, ympäristö, orimattilalaiset pk-yritykset sekä Orimattilassa palveluja tuottavat muut yhteisöt. Sopimus on mahdollistanut myös Orimattilan kaupungin lukiokoulutuksen yhteistyön ammattikorkeakoulun kanssa. Myös Orimattilan Hennan uusi puutarhakaupunginosa on ollut yhtenä kehittämiskohteena. Sopimuksen toteuttamisen voimavarana on LAMK Oy:n opiskelijoiden ja henkilöstön sekä Orimattilan kaupungin henkilöstön osaaminen ja yhteinen tahto. Yhteistyömuotoja ovat opinnäytetöiden, harjoittelijoiden ja hanketoiminnan lisäksi erilaiset räätälöidyt koulutukset, valmennukset ym. vastaavan osaamisen kehittäminen sekä kansainvälisen osaamisen siirto.

Orimattilan kaupunki ja LAMK ovat tehneet sopimuksen myötä kaupungin elinvoiman kehittämissyhteistyötä monin eri tavoin:

- Hennan alueen palvelukehittäminen ja hankeyhteistyö 2015–2016
- Sampolan teollisuusalueen kehittämissuunnitelman laatiminen 2015
- Hevoskylän alueen kehittämissuunnitelman laatiminen 2014–2016
- Orimattilan alueen lähiruokatuottajakartoitus 2016
- Tyhjäät yritystuotanto- ja tonttitilat -kartoitus 2015–2016
- Palojoen keskustan viihtyisyys -ja ympäristösuunnitelma 2015–2016
- Työllisyysuhankeyhteistyö; Ote-hanke, Uusi Startti -hanke, 2013
- Startti Center ry., Orimattilan kaupunki ja LAMK
- Mikroyritysten innovaatio- ja kaupallistamisosaamisen kehittäminen -hanke 2014
- Maaseudun liiketoiminnan kehittäminen – Green Care -hanke vuosina 2012–2014
- Verkostoituva yrittäjyys -hanke vuosina 2014–2015

Elinkeino- ja kehittämisjohtaja Kimmo Kuparinen arvioi kumppanuutta LAMKin kanssa seuraavasti:

”Edellisten toimeksiantojen lisäksi LAMKin opiskelijat ovat tehneet lukuisia opinnäytetöitä alueen yrityksille sekä työharjoitteluja eri toimijoille. LAMKin yhteyshenkilönä kumppanuussopimuksen toteuttamisessa muun LAMKin henkilöstön ja opiskelijoiden ohella kaupungin kanssa ovat olleet Anne Timonen ja Jari Hautamäki. Orimattilan kaupungin elinkeinotoimesta ja kehittämisestä vastaavana henkilönä voin hyvin todeta, että kaupungin ja LAMKin kumppanuussopimus on tuonut todella hyvin ja monipuolisesti sitä konkreettista lisäarvoa kaupunkimme elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseen, mitä sopimusta laadittaessa toivottiinkin.”

Orimattilan kaupungin elinkeinotyöryhmä onkin päättänyt kumppanuussopimuksen kokemusten ja tulosten valossa, että syksyn 2016 aikana valmistellaan kaupungin ja LAMKin välisen kumppanuussopimuksen päivitys. Yhteistyö LAMKin henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa jatkuu ja kaupungin elinvoima kehittyy jatkossa edelleen hyvän kumppanuuden myötä.

Lähteet

Suomen Yrittäjät. (2016). Pk-yritysbarometri, syksy 2016. Alueraportti Päijät-Häme. Haettu marraskuu 8, 2016 sivustolta https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/alueraportti_paijat_hame_syksy2016.pdf.

Hautamäki, J. (2015a). Aluekehittäminen Lahden ammattikorkeakoulussa. Teoksessa: Hautamäki, J. (toim.), LAMK aluevaikuttajana 2015 (ss. 10–15). Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 8.

Hautamäki, J. (2015b). Sidosryhmätoiminnan vauhdittaminen. Teoksessa: Hautamäki, J. (toim.), LAMK aluevaikuttajana 2015 (ss. 22–27). Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 8.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2015a). Aluekehitysohjelma 2020. Haettu marraskuu, 8, 2016 sivustolta <http://www.lamk.fi/tki-toiminta/julkaisut/Documents/LAMK-aluevaikuttajana-2015.pdf>.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2015b). Lahden ammattikorkeakoulun strategia 2020. Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta <http://www.lamk.fi/lamk-oy/strategiat/Documents/lamk-strategia.pdf>.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2016). Luonnos Lahden ammattikorkeakoulun ja Orimattilan kaupungin välisestä kumppanuussopimuksesta.

Lahden Seudun Kehittämisyhtiö LADEC Oy. (2016). Lahti Business Region 2016. Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta <http://lahtibusinessregion.fi/>.

Orimattilan kaupunki. (2014). Orimattilan kaupungin elinkeino-ohjelma 2014–2016. Haettu marraskuu 6, 2016 sivustolta <http://www.orimattila.fi/liitteet/1151.pdf>.

Heidi Freundlich

Lahden seudun hyvinvointialan kehittämisalusta

Tausta

Hyvinvointialan kehittämisalusta perustuu Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla 1.4.2015–31.3.2016 toteutettuun Hyvinvointialan kehittämisalusta ja palveluinnovaatiot (HYPAKE) -hankkeeseen. Euroopan aluekehitysrahaston tukemassa hankkeessa vahvistettiin päijätähämäläisen hyvinvointitoimialan yhteistyötä ja kasvuedellytyksiä. Lisäksi hankkeen tavoitteena oli löytää palveluinnovaatioita, joita kaupallistettiin yhdessä palveluntarjoajien, ammattilaisten ja opiskelijoiden kanssa viisi-vaiheisessa työpajasarjassa. Hankkeeseen osallistui 25 organisaatiota julkiselta, yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta

Kehittämistyön alussa hyvinvointialan toimijoille (n=200) laadittiin kysely, jonka pohjalta tunnistettiin aito tarve yhteistyölle ja sen tuomalle yhteiselle näkyvyydelle, alan nosteen tukemiselle sekä koulutusorganisaation kanssa tehtävälle yhteistyölle. Uutta potkua yhteistyöstä haluttiin erityisesti yhteissuunnitteluun ja tuotteistamiseen liittyvän osaamisen vahvistamiseen. Tutkimusten ja ennakoitavuuden pohjalta tunnistettiin hyvinvointialan kasvupotentiaali sekä tarve asiakaslähtöiselle palveluiden kehittämiselle. Lahden ammattikorkeakoulun TKI-ohjelmaan laadittiin Hyvinvointi ja uudistava kasvu-painoala lisäämään alueen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä vahvistamaan monialaista ja monenvälistä yhteistyötä. Tähän perustuen LAMK ja Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyöntekijäyhtymä solmivat pitkäaikaisen kumppanuuteen tähtäävä puitesopimuksen, joka tarjoaa jatkossa vahvan alustan asiakaslähtöisten palveluiden kehittämiseen, osaamisohjan kasvatamiseen, liiketoimintaedellytysten parantamiseen sekä vahvaan yhteistyöhön alueella.

Kehittäminen verkostoissa

Nykyaikainen kehittäminen on luonteeltaan verkostotyötä. Eri yhteyksien kautta syntyvää yhteistyötä hyödynnetään omien ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Verkostot ovat siten kehittämistyön välineitä, joilla on tarkoitus ja tehtävä; niissä ratkotaan laajoja tai täsmällisiä ongelmia, jotka hyödyntävät joko yhtä tai useampaa toimijaa tai kehittävät toimialaa laajemmin. Kehittäjille verkostot muodostavat työyhteisön, jossa jäsenet ovat kollegoja ja organisaatioiden rajat hämärtyvät. Verkostossa neuvotellaan, opitaan ja työtä tehdään yhdessä.

Verkosto on myös kehittämistyön kohde, sillä sen syntyä, kasvua ja kehitystä on tuettava. Kehittämisverkostot ovat useimmiten ei-kenenkään-maata, jolloin mikään yksittäinen taho ei vastaa sen toiminnasta. Verkostotyöhön osallistujilla ei ole määräsvaltaa eikä useinkaan ylimääräisiä resursseja käytettävissään, sillä osallistuminen verkostokehittämiseen tehdään usein muun työn ohella. Kehittämisverkostoilla on kuitenkin vetovoimaa, joka löytyy niiden sisällöstä. Erityisesti yhdessä onnistuminen, yhteistyön voima ja oleminen osana suurempaa kokonaisuutta antavat verkostotyölle suuren merkityksen yksilön, yhteisön ja alueen kannalta.

Kehittämisalustat

Verkostokehittämiselle on löydetty uutta syvyyttä ja uusia toimintamalleja. Asetettujen tavoitteiden muuttuessa kohdennetummiksi, haasteiden muuttuessa suuremmiksi ja kehittämistyölle asetetun vaatimuksen perustuessa alueellisiin vahvuuksiin, on alettu puhumaan kehittämisalustoista. Kehittämisalustalla tarkoitetaan verkostomaiseen yhteistyöhön sitoutuneiden organisaatioiden ja verkostojen ryhmittymää, jonka resurssien ja niiden yhdistelmien taustalta etsitään kehittämispotentiaalit. Kehittämisalusta hyödyntää TKI-prosesseja, menetelmiä ja tietovarantoja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on uudenlaisen kilpailukyvyyn tuottaminen ja mahdollisten uusien klustereiden kehittäminen. (Kosonen 2008, 165–168).

Kehittämisalusta voi pohjautua toimialaan, osaamisalueeseen tai tulevaisuuden megatrendeihin ja kokoaa alleen useampia kehittämistoimintaa kuvaavia osatekijöitä ja ilmiöitä. Klusterikehityksen esivaiheessa kehittämisalusta ei vielä ole yhtä järjestelmällinen ja virallisesti organisoitu toiminnan areena kuin vakiintuneemman klusterikehityksenvaiheessa. Kehittämisalusta on vielä ruohonjuuritason "potentiaalinen ponnahtusalusta", jonka toiminta edistää kasvualojen ja uusien toimialakeskittymien syntymistä. Teknologia-pohjainen kehittämisalusta taas kokoaa yhteen monenlaiset teknologiat ja teknologia-pohjaiset kompetenssit useimmiten yhden geneerisen teknologian yhteydessä tai ympärillä. Kompetenssipohjainen kehittämisalusta puolestaan yhdistää monenlaisia osaamista erilaisista instituutioista, organisaatioista, toimialoilta ja tieteenaloilta yhteiselle keskustelu- ja strategia-alustalle. (Kosonen 2008, 165–168).

Tavoitteena ekosysteemit

Kehittämisalustan verkostossa ratkotaan suurempia ja pienempiä haasteita valittua osaamisalaa hyödyntäen ja toimialaa kehittäen. Ekosysteemistä voidaan puhua, kun kehittämisalusta muodostuu monialaiseksi, ratkaistavat ongelmat ovat suuria ja yhteiskunnallisesti merkittäviä ja kehittäminen tuottaa hyötyä verkostolle sekä jokaiselle toimijalle lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Liiketoimintaekosysteemi on James F. Mooren vuonna 1993 lanseeraama käsite, jonka mukaan ”yrityksiä ei tulisi nähdä osana tiettyä toimialaa, vaan osana ekosysteemiä, jossa eri alojen yritykset tekevät yhteistyötä, kilpailevat ja luovat yhdessä kyvykkyyksiä uusien innovaatioiden ympärille” (Harmaakorpi & Rinkinen 2014). Liiketoimintaekosysteemi nähdään verkostona, jolla kasvatetaan asiakkaan saamaa arvoa. Yhteistyössä luodaan toisia täydentäviä kyvykkyyksiä ja voimavaroja.

Harmaakorven ja Rinkisen (2014) mukaan ekosysteemilähestymistapa eroaa ennestään käytössä olevista innovaatiopolitiikan lähestymistavoista: klusterit, innovaatiojärjestelmät ja älykäs erikoistuminen. Niillä on löyhempi yhteys paikkaan tai alueeseen ja ne nähdään ennen kaikkea globaaleina verkostoina. Ekosysteemien keskiössä ovat innovaatiot sekä suuret ratkaistavat kokonaisuudet, joita ratkovat toimijat voivat koostua mistä tahansa organisaatioista, jotka osallistuvat jollain tavalla asiakasarvon luomiseen.

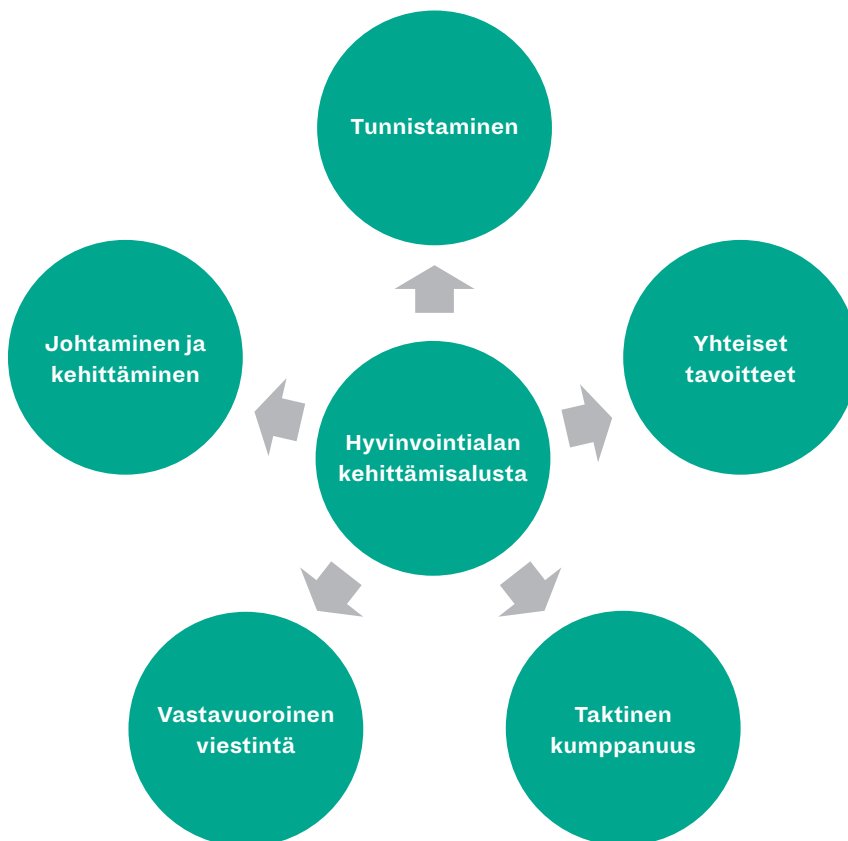
Päijät-Hämeen elinkeino- ja kasvulinjausten 2016–2020 (Päijät-Hämeen liitto, 2016) taustalle tehdyn Lahden liiketoiminnan ekosysteemejä selvittäneen tutkimuksen mukaan alueelta löytyy kolme vahvaa ekosysteemiä: kiertotalouden, älykkäiden ja muotoiltujen tuotteiden ekosysteemi sekä liikunnan ja hyvinvoinnin ekosysteemi. Alueen kasvumallia ja toimenpiteitä määriteltäessä ekosysteemien vahvistamisen tavoite nousee keskiöön ja luo pohjaa vahvan

verkostoveturin toiminnalle. Alueella tehtyjen kehittämistoimenpiteiden tuloksena ekosysteemin veturilla ja toimijoilla on käytössään toimintamalleja, työkalupakkeja ja laajoja verkostoja, joiden pohjalta ekosysteemin systemaattinen kehittäminen on mahdollista.

Menestyäkseen kaupunkiseutuna, seutukuntana, elinkeinoelämässä, toimijana ja asiantuntijaorganisaationa, on tärkeää ajatella isosti. LAMKin tavoitteena on muodostaa ekosysteemejä, joissa tuotteet, palvelut ja tiedonhallinta integroituvat keskenään riippuvaisiksi kokonaisuuksiksi, ja joissa ratkaistaan sekä lyhyen että pitkän aikavälin suuria haasteita. Ekosysteemin sisällä pyritään pitkäaikaisiin strategisiin kumppanuuksiin, joissa mahdollistuu yhteinen arvонуonti ja ansainnan logiikka esimerkiksi palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien kautta. Ekosysteemit tuottavat alueen yrityksille, yhteisöille ja väestölle hyvinvointia. Ne tarvitsevat kokonaisvaltaista osaamista, jonka mahdollistaa avoin, sujuva ja syvä monialainen yhteistyö ja avoin innovaatiotoiminta.

Hyvinvointialan kehittämislustan toimintamalli

Hyvinvointialan kehittämislustan kehittyä jatkuvana prosessina, jonka taustalla on verkostomainen toimintamalli (KUVIO 1).

KUVIO 1. Kehittämislustan toimintamalli.

1) Kehittämälustan tunnistaminen

Ensimmäinen tehtävä kehittämälustan muodostamisessa on tunnistaa oleelliset toimijat ja heidän roolinsa. Hyvä kehittämälusta on alueensa ja innovaatioympäristönsä näköinen. Vaikka jokainen organisaatio tarkasteleekin innovaatioympäristöä omasta näkökulmastaan, pyritään kehittämälustalla alueen yhteistyön, yhteisten tavoitteiden ja kehittämisenäkemyksen yhtenäistämiseen. Täsmällisiin tehtäviin verkostosta löytyy iskuryhmä, ja laajempaa kokonanaa hyödynnetään strategiaprosesseissa ja hankekokonaisuuksissa.

Kehittämälustan onnistumista määrittää sen tuottama hyöty alueelle ja jäsenilleen. Kehittämälustan oletuksena on, että jokainen osallistuja hyötyy verkostoon kuulumisesta lyhyellä tai pitkällä aikavälillä. Hyöty voi olla monenlaista, kuten tieto, resurssit, yhteistyökumppanuudet tai perusteluja omille toimille. Panoksena se vaatii aikaa, omien tavoitteiden sovittamista yhteisiin tavoitteisiin ja resurssien osoittamista yhteisiin tarkoituksiin. Olennaista on, että kehittämälustasta saatu hyöty on panoksia suurempi. Yritykset mittaavat hyötyjä ja kustannuksia kuulumisen ja ei-kuulumisen välillä, kun taas julkisilla toimijoilla kysymys on sitoutuneisuuden ja välinpitämättömyyden välillä. Koska harvalle toimijalle kehittämälustaan kuuluminen on päätehtävä, on sitoutuminen, kiinnostus ja kuulumisen into synnyttävä aidon yhteistyön ja luottamuksen kautta. Verkoston on oltava kiinnostava, tavoitteellinen ja hyödyllinen jokaisen siinä toimivan yksilön ja organisaation päätehtävän näkökulmasta.

Hankkeen aikana LAMK ja PHSOTEY ovat solmineet pitkäaikaisen strategisen kumppanuussopimuksen, joka mahdollistaa hyvinvointialan kehittämälusta seuraavan vaiheen rakentumisen. Molemmat organisaatiot tuovat yhteistyön keskiöön tärkeimpiä kumppaneita, joista muodostuu ydintiimi eli edelläkävijöiden ryhmä, joka on avoin uusille ajatuksille ja kokeiluille sekä haluaa tuottaa palveluja ja tuotteita yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Ydintiimin ympärillä on laaja yhteistyöverkosto, jolla on yhtenäinen tavoite. Verkosto koostuu molempien organisaatioiden omista ja projektikohtaisista verkostoista, jossa mukana olevien toimijoiden osallistuminen yhteiseen tekemiseen voi vaihdella. He ovat pistäytyjiä, osa-aikaisia tai seuraajia, mutta heidän roolinsa on kokonaisuuden kannalta merkittävä. Kaikki toimijat tuovat yhteisöön tietoa, taitoja ja verkostoja, joita yksin toimiessa on mahdotonta saavuttaa.

2) Kehittämälustan tavoitteiden määrittäminen

Kehittämälustan toimintamallin toisessa vaiheessa etsitään yhteinen tavoite, johon toimijat sitoutuvat. Yhteinen tavoite ja siihen sitoutuminen muodostavat yhteisen tahdon. Kehittämälustan toiminnassa tarvitaan välineitä, joilla luodaan yhteinen näkemys alueellisista tavoitteista ja millaisilla rooleilla kehittämälustalla toimintaan. Sitoutumista tapahtuu, kun itse uskotaan kehittämisen tuomaan lisäarvoon. Eri intressien ja toimintatapojen ymmärtäminen ja yhteensovittaminen auttavat osallistujia sitoutumaan kehittämistoimintaan. Yritysten ja kehittämisorganisaatioiden lähestymistavat ovat hyvin erilaisia sekä tavoitteiden että toimintajänteen osalta.

Hyvinvointialan kehittämälustan tavoitteet riippuvat siitä nähdäänkö kehittäminen ohjelmalla vai muutosprosessina. Kehittäminen, joka pohjautuu projekteihin tuottaa lyhyen tähtäimen tuloksia ja korostaa kehittämisen ohjelmanäkemyksiä. Pidemmän tähtäimen kehittämistyössä, jonka tavoitteena on ratkaista alueellisen kasvun ja kehityksen ongelmia hyvinvoinnin osalta, tulee keskittyä kuitenkin muutosprosessin tukemiseen. Muutosprosessia tukee kehittämälustan toimijoiden osallistuminen alueelliseen strategiatyöhön, sen jalkautuminen toimintaan perustuu toimijoiden omaan työhön. Tavoitteena olisi tarjota kasvualusta mitä erilaisimmille lähestymistavoille ja ideoille.

3) Tavoitteena taktinen kumppanuus

LAMKin ja PHSOTEYn välisen kumppanuussopimuksen visiona on suunnitelmallisen ja pitkäjänteisen yhteistoiminnan muodostaminen toimijoiden välille. Kumppanuus mahdollistaa alueellisen kehittämistyön veturin roolin ja uusien toimijoiden liittämisen kehittämisalustalle. Strateginen kumppanuus syntyy vaiheittain. Tavoitteena on siirtyä operatiivisesta kumppanuudesta ja sopimus pohjaisesta pienten kokonaisuuksien hankinnasta tai asiantuntijuuden jakamisesta suunnitelmalliseen taktiseen kumppanuuteen. Taktinen kumppanuus on suunnitelmallista yhteistyötä, jolla on omat foorumit ja palveluvalikoima. Siinä sovitaan yhteistyön rakenteet, käytännöt ja tapaamisten mallit. Taktisessa kumppanuudessa etsitään yhteisiä tavoitteita, poistetaan päällekkäistä tekemistä ja poistetaan toimijoiden välisiä siiloja. Hyvän yhteistyön ja onnistumisten pohjalta mahdollistuu pitkän aikavälin luottamukseen, intensiiviseen ja monimuotoiseen yhteistoimintaan perustuva strateginen kumppanuus. Strateginen kumppanuus on partneriutta, jossa jaetaan toimintoja, palveluita ja toimintakonsepteja, tiloja ja jopa hallintoa.

Strateginen kumppanuus vaatii paljon ja onkin mahdollinen usein vain kahden organisaation välillä. Koska kehittämisalustasta muodostuu monitoimijaverkosto, on tavoitteena taktisten kumppanuuksien muodostaminen verkoston toimijoiden välille. Kehittämisalustan veturin roolissa LAMKin ja PHSOTEYn tulee muodostaa mahdollisimman selkeä organisaatorakenne, pelisäännöt, roolitus ja muut yleiset puitteet, jotta alustaan liittyvien uusien toimijoiden on helppo tulla mukaan ja sitoutua toimintaan yhteisen ja oman tavoitteensa mukaisesti. Avainroolissa ovat henkilöt, joilla on verkostoitumisen ja rakenteiden taivuttelun taito, joilla osallistuminen mahdollistetaan operatiivisella, taktisella ja strategisella tasolla.

4) Vastavuoroinen viestintä

Viestintä on kehittämisalustan tärkein työväline. Kaikki kehittämistyö tapahtuu vuorovaikutuksessa, jaettuna ja viestittynä niin verkoston sisällä kuin siitä ulospäinkin. Moninaisen tiedon välittämisessä ja viestinnässä korostuu vastavuoraisuus; kehittämisalustalla ei voi toimia vain lähettäjänä tai vastaanottajana. Hyvinvointialan kehittämisalustalla on tunnistettavissa kehittäjäverkoston sisäinen viestintä, tapaamiset, toiminnan ja päätöstentien välilliset ja välitetyt viestit, viestintä toimijoiden asiakas- ja kumppaniverkostoille sekä median kautta tapahtuva ulkoinen viestintä.

Kehittämisalustan jäsenten välinen viestintä heijastuu nopeasti kehittämistyöhön sitoutumiseen ja tyytyväisyyteen. Monitoimijaverkostossa on vaikea erottaa, onko viestintä suunnattu verkostolle vai ulkoisille kohderyhmille, jolloin siitä muodostuu iso ja vaikeasti hallittava kokonaisuus. Viestintää voidaan arvioida tiedon tavoittamisen kokemuksen kautta. Ydinryhmälle viestejä saattaa tulla liikaa, ja samanaikaisesti osa toimijoista saattaa jäädä katvealueelle. Nykypäivän eri kanavat tarjoavat toisaalta mahdollisuuksia, mutta myös haasteita erottautuvalle viestinnälle. Yhdessä tehty viestintäsuunnitelma, sovitut viestinnän muodot ja kanavat sekä resursointi ovat verkostoviestinnän onnistumisen edellytyksiä.

5) Kehittämisalustan johtaminen ja kehittäminen

Kehittämisalustan johtaminen on monenkeskisiin tavoitteisiin pohjautuvaa verkostojohtamista, joka koostuu vuorovaikutusprosesseista. Verkostojohtaminen suuntaa toimintaa ja resursseja haluttuun suuntaan, määrittelee tavoitteita ja parantaa verkoston toimintaa. Tärkeintä on saada ihmiset muuttamaan toimintamallejaan niin, että ne hyödyntävät kehittämisalustan toimintaa alueellisen päämäärän suuntaan. Verkostoissa käytettävä valta on pehmeää valtaa, jonka tärkeimmät keinot ovat tiedollisia, sosiaalisia ja vuorovaikutuk-

sellisia. Kehittämisalustan johtajuus on käytäntöjä ja johtajuustekoja, joita tarvitaan sekä ihmisten että asioiden johtamisessa. Operationaalinen johtajuus on jokapäiväistä ja elää tilanteessa, ja strateginen johtajuus määrittää pidemmän aikavälin tavoitteita ja toiminnan suuntia. Laajat alueelliset verkostot tarvitsevat luonnollisesti vahvempaa ja strategisempaa johtajuutta kuin pienemmät täsmällisen kokonaisuuden kehittämisverkostot.

Hyvinvointialan kehittämisalustan toiminnan kohdalla tarvitaan taktista johtajuutta, jossa yhdistyy strateginen ajattelu ja toimiminen sen suuntaisesti. Kehittämisalusta tarvitsee koordinaattorin tai ydinryhmän, jolla erityisesti kiireellisempien tavoitteiden kohdalla on kyky taktiseen ja operationaaliseen johtajuuteen. He valitsevat suunnan ja suuntaavat muiden asiantuntijuutta oikeaan suuntaan, motivoivat ja ratkaisevat ongelmia yhdessä. Visionäärinen ja strateginen ohjausryhmä luo kokonaisnäkemysten tavoitteista ja määrittää kehittämistyölle resurssit. Hyvinvointialan kehittämisalusta tarvitsee siten erilaista johtamista kuin perinteisissä organisaatioissa ja myös erilaisia ihmisiä, joiden kyvykkyydet vastaavat kehittämisalustan tarpeisiin.

Seuraavat askeleet

Hyvinvointiala elää murroksessa eivätkä muutokset lopu. Tärkeää kehittämisalustan kehittymiselle on valppaus ja taktinen ymmärrys siitä mitkä muutokset sitä ohjaavat ja miksi verkoston tulee muuttua. Kehityssuunnan ennakoiminen ja hahmottaminen sekä siihen reagoiminen edellyttää, että kehittämisalustan toimijat vastaavat toiminnassaan jatkuvasti kysymyksiin: mitä tehtävää suoritetaan, miten toimitaan ryhmänä ja miten toimintaympäristö vaikuttaa tehtäviin.

Lahden ammattikorkeakoulun aluekehitystyön kannalta tärkeää on seuravassa vaiheessa koota LAMKin palveluista paketit, joilla yrityksille voidaan osoittaa kehittämisalustalle liittymisen hyödyt ja saadaan heidät kytkettyä kiinteästi kehittämisalustan toimintaan. Palveluiden saavutettavuudesta viestiminen on ensiarvoisen tärkeää. Viestinnän tueksi olisi hyvä rakentaa hyvinvointialan kehittämisalustaa palveleva yhteinen verkkopalvelu, joka jatkossa voisi syöttää asiakkaiden tarpeita koko verkostolle ja tukea liiketoimintamahdollisuuksia.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden palvelutarpeiden ennakoiminen, uusien liiketoimintamahdollisuuksien löytäminen myös kansainvälisesti, tarvittavan osaamisen ennakoiminen sekä korkeakoulujen ja yritysten yhteistyön kehittäminen ovat teemoja, joihin hyvinvointialan kehittämisalustan toimijat voivat vastata. Toimintamalli tähtää alueellisen innovatiivisen kehittäjäverkoston kokoamiseen ja toimintaympäristön kehittämiseen, hyvinvointialan koulutuksen, tutkimuksen, testauksen, ennakoimisen sekä tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen maakunnallisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Lähteet

Harmaakorpi, V. & Rinkinen, S. (2014). Ekosysteeminäkökulma innovaatiopolitiikkaan. Policy Brief 8/2014. Business Ecosystems and Platforms for Innovations (BECSI) -hanke. Tekesin Ohjelmatoiminnan strateginen tukiyksikkö.

Kosonen, K-J. (2008). Kehittämislustat tulevaisuuden ponnahduslautana - Kovat ja pehmeät instituutiot kaupunkiseudun kehittämisessä. Tampere University Press. Haettu lokakuu 19, 2016 sivustolta <http://tampub.uta.fi/handle/10024/96256>.

Siltanen, K. Kolehmainen, J. (2011). Intoa innovaatiotyöhön! Kirja analyttisen verkostotyön tueksi. Seinäjoen teknologiakeskus.

Päijät-Hämeen liitto. (2016). Päijät-Hämeen elinkeino- ja kasvulinjaukset 2016–2020.

Tuulenmäki, A. (2010). Lupa toimia eri tavalla. WSOYpro. Porvoo.

Uotila, T., Mäkimattila, M., Harmaakorpi, V. & Melkas, H. (2012). Combining Foresight and Innovation: Developing a Conceptual Model. Teoksessa H. Melkas, & V. Harmaakorpi, (toim.), Practice-Based Innovation: Insights, Applications and Policy Implications, (29–47). Springer. Berlin Heidelberg.

Jari Hautamäki

Lahden ammattikorkeakoulu innovaatioasetelikoikeilussa

Tausta

Lahden ammattikorkeakoulu ilmoittautui heinäkuussa 2016 Tekesille palveluntarjoajaksi tuottamaan innovaatiopalveluja yrityksille ns. innovaatioasetelikoikeilussa. Innovaatioaseteli on osa huhtikuussa 2016 julkistettua hallituksen yrittäjyyspakettia, jolla on tarkoitus lisätä välineitä ja vaikuttavuutta yrittäjyyden edistämiseen. Kokeilu käynnistyi lokakuun alussa 2016.

Tekesin (2016) mukaan innovaatioaseteli on tarkoitettu vakiintunutta liiketoimintaa harjoittaville pk-yrityksille, jotka haluavat käynnistää innovaatiotoiminnan. Innovaatiotoiminta tarkoittaa toimenpiteitä, joilla yritys kehittää tuotteitaan, palvelujaan tai prosessejaan, tai hankkii palveluna uutta innovaatiotoiminnassa tarvittavaa tietoa ja asiantuntijaosaamista. Innovaatioasetelillä voi hankkia palveluita esimerkiksi innovaatiopalveluja tarjoavilta yrityksiltä, yliopistoilta, ammattikorkeakouluilta ja tutkimusorganisaatioilta. Elinkeinoelämän keskusliitto on yrittäjäpaneelissaan tutkinut halukkuutta innovaatioasetelin hyödyntämiseen. Sen mukaan noin 7 000 yritystä Suomessa haluaa hyödyntää Innovaatioaseteliä. Innovaatioasetelillä ostettava yksittäinen palvelu on arvoltaan 6 200 € (5 000 € + alv 24 %).

Innovaatioaseteliä voidaan käyttää mm. silloin, kun yritys haluaa nopeasti selvittää uuden tuotteen, palveluidean tai keksinnön jatkokehityskelpoisuutta, käytettävyyttä tai markkinakelpoisuutta esimerkiksi demojen, prototyyppien ja kokeilujen avulla. Yritys voi myös tarvita ulkopuolisen asiantuntijan lausuntoa, arviota ja testaus- tai mittauspalvelua. Usein yritys tarvitsee tukea myös patenteihin, mallisuojiin ja tavaramerkkeihin liittyviin selvityksiin kuten uutuus-, patentoitavuus- sekä toiminnanvapaustutkimuksiin tai apua patentin hakuprosessiin. Yhä useammin yritys haluaa hyödyntää tieteen ja tutkimuksen tuloksia liiketoimintansa kehittämisessä. Täysin normaalia on, että yrityksellä on tuotteeseen tai palveluun liittyvä ongelma, jonka ratkaisemiseen se tarvitsee apua. (Tekes, 2016.)

Lähtökohtia innovaatiopalvelujen hyödyntämiseen

Sydänmaalakan (2009) mukaan perinteisessä taloudessa yritykset toimivat suljetussa järjestelmässä. Omia innovaatioita suojeltiin tarkasti ja yhteistyö muiden yritysten kanssa oli vähäistä. Nykypäivänä yritysten kannattaa verkostoitua ja tehdä yhä vahvempaa yhteistyötä. Tarvitaan yhä asiakaslähtoisempiä tuotteita ja palveluita, joiden toimittaminen pitää tapahtua nopeasti ja ketterästi. Myös kansainvälinen liiketoiminta asettaa yhä suurempia vaatimuksia tuotteiden laadulle ja markkinoinnille. (mm. Ulrich, 2007). Tällaisessa toimintaympäristössä yrityksiä pitää jatkuvasti uusiutua, mikä edellyttää luovuutta ja innovatiivisuutta. (Sydänmaalakka, 2009, 13.)

Liiketoiminnan kehittämisen yhtenä lähtökohtana voi tällöin olla innovaatioiden tuottaminen. (Alasoini, 2010.) Harmaakorven mukaan innovaatiot ovat käyttöönotettuja uudistuksia, joissa yhdistellään tietoa, osaamista ja tek-

nologioita uudella tavalla. Innovaatiot ovat usein tuloksia monimutkaisista, vuorovaikutteisista ja jatkuvista prosesseista (Harmaakorpi 2009). Innovaatiot ovat myös jotain uutta ja hyödyllistä – innovaatio ei ole välttämättä pelkkä teknologinen idea tai keksintö, vaan se voi olla myös jotain aineetonta, josta on hyötyä tuotannossa tai liiketoiminnassa. (Hautamäki, Häkkinen, Ihalainen, Neittaanmäki, Ojala, Reitzer, Seppä & Fadjukoff, 2010, 7.)

Olennaista on, että innovatiivinen idea on jalostettu hyödylliseksi, käytännölliseksi ja kaupalliseksi tuotteeksi tai palveluksi. (Adair, 2009.) Innovaatiotoiminnan tehtävänä on jatkojalostaa saatuja ideoita eli innovaatiotoiminnalla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, jotka tuottavat tai joiden tavoitteena on tuottaa uusia tai parannettuja tuotteita, palveluita tai prosesseja. Innovaatiotoiminnassa on kysymys kehittämisestä, jossa ideoita luodaan, testataan ja parannellaan, tuotteistetaan, kaupallistetaan ja otetaan lopulta käyttöön (Hautamäki et al., 2010, 4.) Cookea ja Eriksonia (2012) mukailien yritysten ja yhteisöjen tueksi tarvitaan alueellista innovaatioympäristöä, jotka auttavat yrityksiä hyödyntämään alueen korkeakoulujen osaamista ja edistämään tuotteiden ja palvelujen kehittämistä (Cooke & Eriksson, 2012). Tämä edellyttää kohtaamisia, jotka tehostavat molemminpuolista tietämyksen siirtoa ja oppimista sekä edistävät korkeakoulun innovaatiotoiminnan hyödynnettävyyttä (Cross, Gray, Cunningham, Showers & Thoma, 2010; Paavola, Hakkarainen & Seitamaa-Hakkarainen, 2006).

Ammattikorkeakoulujen välinen kansallinen yhteistyö

Ammattikorkeakoulujen tarjoamia TKI-ympäristöjä ja infrastruktuureja on Arenen johdolla kartoitettu syksyllä 2015 (Viitasaari & Päällysaho, 2016). Näillä tarkoitetaan kokonaisuuksia, jotka voivat muodostua esimerkiksi tutkimuksen, osaamisen, innovaatiotoiminnan, palvelujen tai fyysisten laitteiden ympärille. Ne muodostavat ammattikorkeakoulujen tuottamien TKI-palvelujen rungon. Kesällä 2016 Arene päätti ryhtyä koordinoimaan ammattikorkeakoulujen välistä yhteistoimintaa innovaatioasetelikoelussa. Yhteistyön lähtökohtana oli tarve luoda kansallisesti kaksi tai kolme palvelua, jotka jokainen ammattikorkeakoulu voi omalla alueellaan tarjota pk-yrityksille. Asiaa lähti kehittämään Arenen johdolla ammattikorkeakoulujen liiketoimintavastaavien ryhmä. Tuloksena syntyi kokeilun alkuvaiheeseen mennessä kaksi palvelua ja niille yhteinen logo (KUVIO 1).

- Idean, tuotteen tai palvelun testaus ja muotoilu
- Idean kehitys ja kaupallistaminen

KUVIO 1. Ammattikorkeakoulujen yhteinen innovaatioasetelilogo.

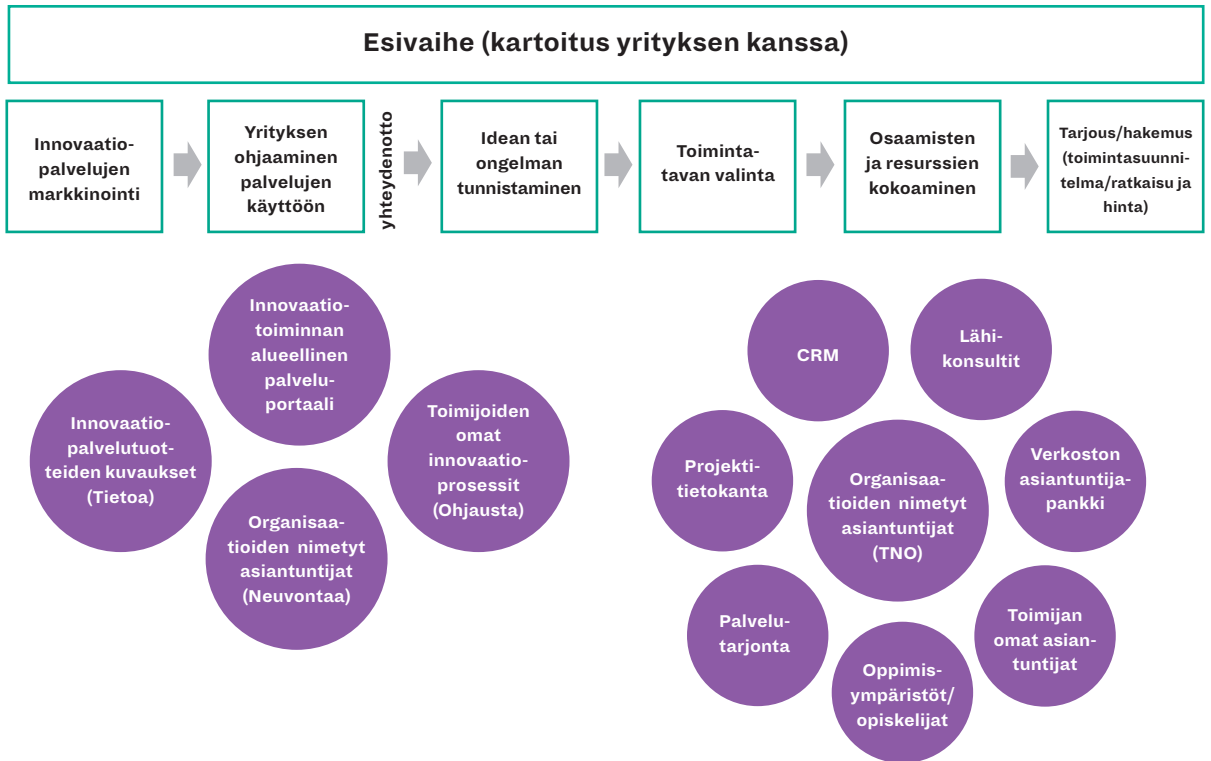
Lähtökohtana oli se, että jokainen ammattikorkeakoulu kuvaa nettisivuilleen innovaatioasetelikoiluun soveltavia palveluita. Palvelujen toteuttamisessa käytetään ristiin ohjausta eli jos esimerkiksi Lapissa sijaitseva yritys pyytää Lapin ammattikorkeakoululta asiantuntijapalvelua huonekalujen testaukseen, niin yritys ohjataan Lahden ammattikorkeakouluun, jossa on Suomen ainoa akkreditoitu huonekalujen testauspalvelu. Tämä edellyttää tietenkin sitä, että ammattikorkeakoulut ovat tietoisia toistensa tarjoamista palveluista.

Tietoisuuden ja kohtaamisten syntyminen tueksi Tekes on rakentamassa kansallista tietokantaa. Myös ammattikorkeakoulujen yhteinen TKI-ympäristöjen ja infrastruktuurien tietokanta helpottaa asiakkaan ja innovaatiopalvelujen tuottajan kohtaamista.

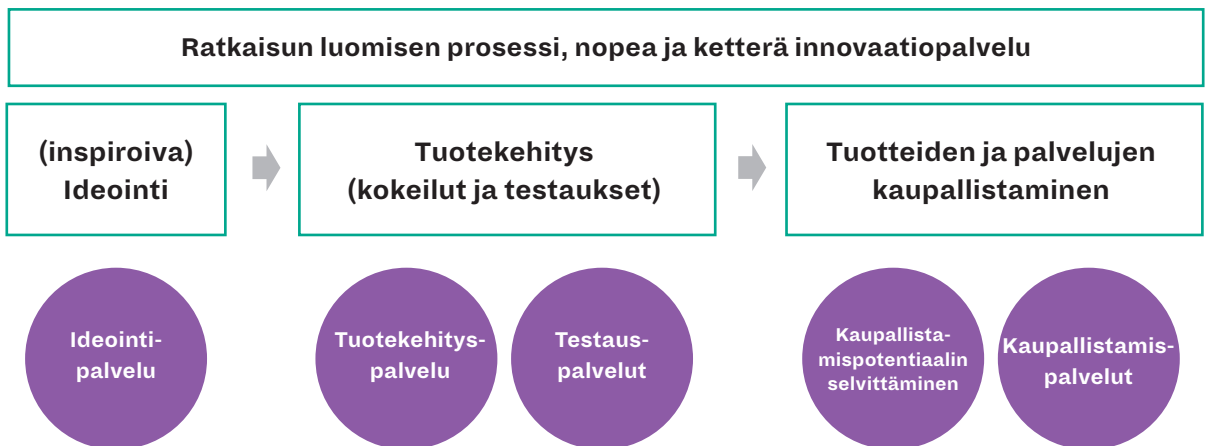
Päijät-Hämäläisten toimijoiden yhteistyö

Päijät-Hämeessä toimivat korkeakoulut ovat laatineet Korkeakoulu yhteistyöohjelman vuosiksi 2015–2020 (Lahden yliopistokampus, 2015). Ohjelman mukaisesti korkeakoulut toimivat alueen yritysten ja julkisten organisaatioiden aktiivisina kehittäjäkumppaneina ja verkottajina. Ne uudistavat alueen työelämää ja osaamista, tuottavat tuote- ja palveluinnovaatioiden lisäksi sosiaalisia innovaatioita sekä vahvistavat alueen kansalaistoimintaa ja luovaa kulttuuria. Päijät-Hämeessä toimivien korkeakoulujen yhteistyöllä vahvistetaan aluekehityksen vaikuttavuutta ja luodaan hyvä perusta alueen osaavan työvoiman saannille sekä pitkäjänteiselle ja monipuoliselle kehitystyölle.

Alueen yrittäjyyden vahvistamiseksi rakennetaan yhteistä tukitoimien palveluketjua. Palveluketjun luomisessa korkeakoulut tekevät aktiivista yhteistyötä Lahden Seudun Kehittämisyhtiö LADEC Oy:n kanssa. Tavoitteena on mm. luoda alueelle uutta yrittäjyyttä tukeva tieto-, neuvonta- ja ohjaussysteemi. Toiminnassa on useita eri työryhmiä, joista Innovaatiosessio 2.0 -työryhmä on hahmottanut innovaatioasetelin hyödyntämiseen liittyvää alueellista yhteistoimintaa. Työryhmä on kuvannut innovaatioasetelin hyödyntämisen prosessia ja tunnistanut alueellisia kehittämiskohteita sekä yritysten tarvitsemien palveluiden luonnetta. Tehtyä työtä jokainen alueen korkeakoulu voi käyttää omien innovaatiopalveluidensa kehittämisessä (KUVIO 2 ja KUVIO 3).

KUVIO 2. Yrityksen kanssa yhdessä toteutettava innovaatiopalvelun esikartoitusvaihe.

KUVIO 3. Yrityksille tarjottavia innovaatiopalveluja.

Lahden ammattikorkeakoulun innovaatiopalvelut

TKI-ympäristöt ja -infrastruktuurit ovat olennainen osa ammattikorkeakoulujen osaamista ja ne tukevat opetusta sekä tutkimus- ja innovaatiotoimintaa. Ne toimivat myös omalta osaltaan innovaatioaseteli-palvelujen suunnittelun perustana. Lahden ammattikorkeakoulun TKI-ympäristöjä ovat (Viitasaari & Päällysaho, 2016):

- Älybussi Linkku
- Energon Oy
- FellmanniHub
- Fumatec – materiaaliteknologian ja puutuotealan TKI-yksikkö
- Korkeakoulukirjasto
- Protopajat
- Simulaatiokeskus

Innovaatioasetelikokeilussa Lahden ammattikorkeakoulu on suunnitellut tuoteistavansa ja kaupallistavansa seuraavia palveluita:

- Puutuotteiden testauspalvelut ja materiaaliteknologian TKI-palvelut (puutuote, huonekalu, puu-, muovi-, polymeeri- ja kuitumateriaali sekä tekstiilit)
- Energia- ja ympäristöteknologian palvelut (materiaali- ja energiatehokkuus, kiertotalous ja resurssitehokkuus, pilaantuneet maat, vesi- ja jätehuolto, yhdyskuntien kehittäminen, paikkatieto)
- Ohjelmistotuotannon palvelut (ohjelmistojen kehitys, mobiiliohjelmointi, Big Data, IoT, sulautetut järjestelmät)
- Mekatroniikkapalvelut (automaatio, mekaniikkasuunnittelu, CAD, robotiikka)
- Mediatekniikan palvelut (3D, animaatio, pelit, multimedia, web-sovellukset)
- Tietoverkkopalvelut (tietoliikenne, pilvipalvelut)
- Teollisen muotoilun palvelut (asuminen, julkinen rakentaminen, rakennettu ympäristö, tilalliset palvelut, asumisympäristöt, sisustusarkkitehtuuri, kalusteet ja komponentit, vaatetus/asusteet, muoti, korut, tavaratuotanto, logistiikka, liikkuminen, palvelut/järjestelmät, elinympäristöt, ajoneuvot, työkoneet, pakkaukset, koneet, laitteet, kulutustavarat, vapaa-ajan tuotteet, liikennejärjestelmät, logistiset järjestelmät, brändäys)
- Palvelumuotoilu (Service Design, käyttäjäkeskeisyys, asiakaskeisyys, immateriaalinen muotoilu, palvelusuunnittelu, palvelukartoitukset)
- Media-alan palvelut (visuaalinen viestintä, valokuvaus, mediasisältö, graafinen suunnittelu, kuvitus, kuvatuotanto, visuaaliset ilmeet, logot, kirjasuunnittelu, markkinointiviestintä, brändäys, videot, opas- ja opetusvideot ja -materiaalit, animaatiot)
- Kaupunkimuotoilu (julkinen muotoilu, sujuvat palveluratkaisut, rakenteiden uudistaminen)
- Työhyvinvointi- ja kuntoutuspalvelut (ergonomia, fysioterapia, työnohjaus, työhyvinvoinnin johtaminen, työkykyarviot ja mittaus, työky-toiminta, terveysliikunta, ennaltaehkäisevä toiminta, monikulttuurisuus)

- Sosiaalipedagogiset palvelut (osallisuus, yhteisöllisyys, lapset ja lastensuojelu, nuoret, perheet, päihde- ja mielenterveystyö, mediakasvatus, draamamenetelmät)
- Sosiaali- ja terveysalan kehittämispalvelut (johtaminen, yrittäjyys, verkostotyö, digitaalisuus, sote-uudistus, muutosvalmennus, palvelumuotoilu, Lean, Simulointi)
- Hoitotyön kehittämispalvelut (kliininen hoitotyö, ikäihmisen terveys, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen, lääkehoito, ensiapu, näyttöön perustuva hoitotyö ja päätöksenteko, potilasturvallisuus)
- Kaupallistamispotentiaalin selvittämispalvelu (markkinaselvitykset, kannattavuus, asiakasarvon mittaaminen)
- Kaupallistamispalvelut (koemarkkinointi, kampanjat, markkinointisuunnitelma, kaupallistaminen)
- Liiketoiminnan kansainvälistymispalvelut (koulutuksen vienti, verkostoittaminen, logistiikka, kansainvälisyys, liiketoiminta, osaamisen vienti)
- Yrittäjyyden kehittämispalvelut (liikeidean jalostaminen, verkkokauppa, naisyrittäjyys, startup-yrittäjyys)
- Logistiikkapalvelut (materiaalivirrat, toimitusketjut, jakelu, toiminnanohjaus, logistiikkakeskukset, varastointi, kuljetukset)
- Osaamisen kehittämispalvelut (organisaatioiden osaamisen innovatiivinen kehittäminen, osaamisen vienti)
- Työelämän ennakointipalvelut (kehitysnäkymät, tulevaisuus, trendit, ennakointi)
- Oppimisympäristöjen kehittäminen (monikäyttöisyys, 24/7, muunneltavuus, yritysten oppimisympäristöt)

Yhteenvedo

Innovaatiosetelin kohderyhmänä ovat erityisesti yritykset, jotka hakevat ensimmäistä kertaa innovaatorahoitusta ja hyödyntävät ensimmäisen kerran innovaatiopalveluja. Setelillä pyritään mataloittamaan pk-yritysten kynnystä käyttää innovaatiopalveluja. Kokeilu toteutetaan osana Tekesin rahoituspalveluja. Setelin saaja voi ostaa innovaatiotoimintaan liittyviä asiantuntijapalveluja valitsemaltaan palveluntarjoajalta. Palveluntuottajalla tulee olla sellaista erityisosaamista ja asiantuntemusta, jota setelin saajalla ei ole. Lahden ammattikorkeakoulussa oli kuukausi setelikokeilun aloittamisesta kahdeksan seteliprojektia joko käynnistyneenä tai neuvottelujen alla.

Innovaatiosetelin käyttö tarjoaa erinomaisen hyvän mahdollisuuden mikroyritysten kehittämiseen. Setelillä tuetaan pk-yritysten sellaisten ensimmäisten kehitysaskelten ottamista, jotka eivät ole päällekkäisiä muille julkisille yrityspalveluille. Samalla se tarjoaa mahdollisuuden pienten yritysten ja ammattikorkeakoulujen sekä yliopistojen yhteistyön kehittämiseen. Sen avulla kannustetaan pk-yrityksiä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Innovaatioseteli täydentää innovaatorahoituksen välineistöä ja sen antaa mahdollisuuden saada lisää yrityksiä innovaatiotoiminnan piiriin ja kehittää palvelumarkkinoita. Parhaassa tapauksessa suomalaisessa pk-kentässä tapahtuu siirtymä, jossa tuhansia uusia yrityksiä lähtee uudistumisen tielle.

Lähteet

Adair, J. (2009). Leadership for Innovation. London: Kogan Page Limited.

Alasoini, T. (2010). Uusi tapa oppia ja tuottaa innovaatioita. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työpoliittinen Aikakauskirja 3/2010.

Cooke, P., & Eriksson, A. (2012). Resilience, innovative “white spaces” and cluster platforms as a response to globalization shocks. Teoksessa P. Cooke, M.D. Parrilli, & J.L. Curbelo (toim.), Innovation, Global Change and Territorial Resilience (ss. 43–70). Northampton: Edward Elgas Publishing, Inc.

Cross, R., Gray, P., Cunningham, S., Showers, M., & Thoma, R.J. (2010). The Collaborative Organization: How to Make Employee Networks Really Work. Sloan Management Review, 52(1), 83–90.

Hautamäki, A., Häkkinen, P., Ihalainen, J., Neittaanmäki, P., Ojala, J., Reitzer, R., Seppä, M., & Fadjukoff, P. (2010). Innovaatiotutkimuksen kehittämistyöryhmän raportti. Jyväskylän yliopisto. 2010.

Lahden yliopistokampus. (2015). Korkeakouluyhteistyöohjelma 2015–2020. Haettu lokakuu 4, 2016 sivustolta http://www.lahdenyliopistokampus.fi/easydata/customers/lahdenyliopistokeskus/files/tiedostot_2015/korkeakouluyhteistyöohjelma_final.pdf

Sydänmaalakka, P. (2009). Jatkuva uudistuminen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino OY.

Tekes. (2016). Innovaatioseteli. Haettu syyskuu 29, 2016 sivustolta <http://www.tekes.fi/rahoitus/pk-yritys/innovaatioseteli>.

Ulrich, D. (2007). Henkilöstöjohtamisella huipulle. Helsinki: Talentum Media Oy.

Viitasaari, J., & Päällysaho, S. (2016). Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan ympäristöjen ja infrastruktuurien avoimuus: Avoimuuden lisääminen korkeakoulujen käyttäjälähtöisessä innovaatioekosysteemissä -hankkeen raportti. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 118.

Riitta Väلتtilä

Virtaa, voimaa ja verkostoja naisyrittäjyydestä

Tausta

Lahden ammattikorkeakoulun Virtaa, voimaa ja verkostoja naisyrittäjyyteen -hankkeen avulla halutaan auttaa alueen yrittäjänaisia saamaan yrittäjyyteensä nimensä mukaisesti lisää virtaa, voimaa ja verkostoja. Naisyrittäjillä on näitä vahvuuksia jo nyt ja he ovat Lahden seudulle suuri voimavara. Yrittäjyys on aikojen myötä rakentunut yrittäjien enemmistön eli miesten luoman ja uusintaman mallin mukaiseksi toiminnaksi. Siksi naisten yrittäjyydessä on omia haasteitaan, jotka tulee ratkaista naisyrittäjyyden ja tasa-arvon näkökulmasta. Tässä työssä Lahden ammattikorkeakoulu on halunnut olla mukana alueen naisyrittäjyyden kehittäjänä.

Aluekehitystyöstä ja kasvumallista virtaa, voimaa ja verkostoja alueelle

Strategiansa (Lahden ammattikorkeakoulu, 2015) mukaisesti LAMK toimii alueen kehittäjänä yhtenä profiilinaan yrittäjyys. Lahden kasvumalli (Lahden ammattikorkeakoulu, 2016) edelleen korostaa, että LAMK on myös vahvasti kehittämässä alueen yrittäjyyden ekosysteemiä. Kasvumallin allekirjoittaminen on osoitus yhteistyön halukkuudesta. Se on lähtölaukaus toiminnalle, jossa edetään liikkeen ja tekojen myötä.

Lahden ammattikorkeakoulun merkitys verkoston jäsenenä punnitaan sen mukaan, kuinka LAMKin opetus, koulutus ja TKI-toiminta vastaavat alueen kehittämisen tarpeisiin. Korkeakoulun pitää ansaita oikeutus toimia omalla alueellaan ja se oikeutus saavutetaan kouluttamalla osaavia työntekijöitä, valmentamalla innovatiivisia yrittäjiä, tuomalla kehittämisapua alueen yrityksille sekä tekemällä yhteistyötä alueen kehittämisorganisaatioiden kanssa.

Verkostojen ja osaamiskeskittymän vahvistamiseksi pitää miettiä, mitä yhteistyöllä tavoitellaan. Alueen kasvu ja kehittäminen ovat hyviä teemoja, mutta mistä kasvu syntyy? Tässä tullaan naisyrittäjyyteen: naisyrittäjyydessä on potentiaalia kasvuun. Maakuntaohjelmassa (Päijät-Hämeen liitto, 2014) nähdään mm. palvelu- ja matkailuala tulevaisuudessa yhä tärkeimpinä alueen kasvun tuojina. Alat ovat naisvaltaisia, jolloin naisyrittäjyyttä aloilla voisi tukea erityisillä toimenpiteillä. Digitaalisuus on tulevaisuudessa osa lähes kaikkea yhteiskunnallista toimintaa. Naisten yrittäjyys alalla on vähäistä ja toisaalta alalle tarvittaisiin naisten ajattelua – voiko tulevaisuuden yhteiskunta rakentua vain puolen väestönosan suunnittelemilla ratkaisuilla. Startup-yrittäjäkentässä naiset ovat silmiinpistäväinä vähemmistönä. Naisyrittäjyydessä on siis potentiaalia myös alueen kasvuun.

Naisyrittäjyys tutkimusten valossa

Naisyrittäjyyden potentiaali tulee ilmi niistä haasteista, joita yrittäjyydessä on löydetty eri tutkimuksissa. EU:n tasolla miehiin verrattuna vain kolmasosa naisista lähtee yrittäjiksi. Suomessa nais- ja miesyrittäjien määrän suhde on suunnilleen sama kuin koko EU:n alueella eli kolmannes Suomen yrittäjistä on naisia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2015).

Sen lisäksi, että naiset perustavat harvemmin yrityksiä kuin miehet, on naisten yrittäjyys erilaista. Tutkimusten tulokset ovat samansuuntaisia kehittyneissä maissa. Naisten yrittäjyys ei ole kasvuyrittäjyyttä, eikä kovin innovatiivista – työn tuottavuus on matalampi kuin miesten yrityksissä, eivätkä naisten yritykset työllistä ulkopuolisia kuten miesten yritykset (OECD, 2012). Suomessa naiset toimivat useammin yksinyrittäjänä kuin miehet. Naisten yrityksistä alle neljännes toimi työnantajayrityksenä, kun vastaava luku miehillä on yli 40 %:a (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2015, 23).

Naisilla alkupääoman ja jatkorahoituksen saaminen on vaikeampaa, johtuen yrittäjyyttä edeltävistä pienemmistä ansiotuloista sekä katkoksista työelämässä (perhevapaat). Lisäksi naisten yritykset ovat usein palvelualan yrityksiä, kun taas innovaatiot ja tuotekehitys liitetään konkreettisiin tuotteisiin eli miesvaltaiseen teolliseen tuotantoon (OECD, 2012, 16; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2015, 24; European Commission, 2008, 29). Yritysrahoituksen lisäksi nämä toimialat saavat myös helpommin erilaisia investointitukia.

Naisten yrittäjyydessä nähdään potentiaalia työttömyyden vähentämiseksi, uusien palveluiden ja työpaikkojen kehittämiseksi, uuden kasvun aikaansaamiseksi ja uudenlaisen yrittäjyyden luomiselle – naiset voivat tarjota myös uudenlaisia ratkaisuja johtamisen ja liiketoiminnan kysymyksiin. Erot miesten ja naisten yrittäjyydessä löytyvät nimenomaan yrityksen kasvusta ja yritystoiminnan kehittämisestä. Naisten yritykset tarvitsevat toimia kasvun ja kasvuhakuisuuden sekä koko liiketoiminnan kehittämiseen, jotta kurotaan umpeen sukupuolten välistä eroa yrittäjyydessä.

Tasa-arvoinen yrittäjyys

Alueen taloudellisen kehittämisen näkökulmasta naisyrittäjyyden tukeminen on siis jo perusteltua. Naisyrittäjyyden edistäminen voidaan myös nähdä sukupuolten tasa-arvoisuuteen liittyvänä kysymyksenä. Suomi on kärkipäässä eri maiden tasa-arvovertailuissa kokonaisuutena, mutta kun katsotaan eri mitareita, voidaan todeta, että taloudellinen tasa-arvo ei ole toteutunut. Se näkyy erityisesti yrityselämän naisjohtajien vähäisessä määrässä, yritysten hallituspaikoissa, yrittäjien määrässä, palkkatasa-arvossa sekä sijoittumisessa työelämään. (World Economic Forum, 2015; Pietiläinen, Keski-Petäjä & Katainen 2015, 18–19; Tilastokeskus, 2016; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2015.) Keskeinen syy on, että Suomessa edelleen naiset valitsevat opiskelun naisvaltaisilla aloilla, joilla palkkataso on matalampi ja joista kertyvällä osaamisella ei yrityksissä ole nähty olevan hyötyä liiketoimintajohtamisessa.

Usein myös ajatellaan, että naiset ovat itse yrittäjyyden esteenä. Joidenkin tutkimusten mukaan taustalla on naisten heikompi itsetunto. Naisella saattaa olla samat tiedot ja osaaminen, mutta rohkeus ottaa riskejä estää yrityksen perustamisen. Rahoituksen tai esikuvien puute tai elämäntilanne johtaa siihen, että ei nähdä yrittäjyyttä mahdollisena. (European Commission, 2008, 4; United Nations, 2010, 10–11.) Eli rakenteelliset tai kulttuuriset syyt luovat kuvan naisyrittäjyydestä, joka ei ole helppoa. Yrittämisen yhteydessä puhu-

taan usein myös varsin maskuliinisin käsittein (riski, sankaruus jne.), jotka eivät sovi kaikkien naisten kuvaan omasta identiteetistä. Yrittäjän miehinen kuva tekee vaikeaksi rakentaa omaa yrittäjäidentiteettiä.

Monesti todetaan, että tasa-arvo toteutuu sitä kautta, että naisia ja miehiä kohdellaan samalla lailla – myös yritysten kehittämistoimenpiteiden kohdalla. Tällöin toteutetaan vain yhtä näkemystä tasa-arvosta. Byrne ja Fayolle (2010) ovat jaotelleet suhtautumista naisten ja miesten taloudelliseen toimintaan ja tasa-arvoon erilaisten feminististen lähestymistapojen kautta. Liberaalin feminismin mukaan nainen ja mies ovat tasa-arvoisia ja pystyvät samanlaisiin suorituksiin. Yhteiskunnan rakenteelliset seikat estävät naista pääsemästä samalle tasolle. Yleiset stereotyyppiset oletukset estävät naisia toteuttamasta täyttää potentiaaliaan. Liberaalifeministit rohkaisevat rikkomaan naisten toimintaan kohdistuvia esteitä. Toinen näkökulma eli sosiaalinen feminismi puolestaan esittää, että kasvatuksen kautta nainen ja mies on lapsesta lähtien sosiaalistettu tiettyihin rooleihin. Kotona ja koulussa on opittu sukupuolenmukainen käytös ja sen vuoksi naiset päätyvät valitsemaan ”naisten” ammatteja ja yrittäjiksi ns. pehmeillä aloilla. Sosiaalisen feminismin mukaan naiset eivät ole yritysmaailmassa huonompia, vaan he yrittäjinä ja työelämässä toimissaan käyttävät hyväkseen näitä naisille tyypillisiä ominaisuuksia ja taitoja. Naiset ja miehet ovat siten yrittäjinä erilaisia. Miehet ovat itsevarmoja riskinottajia kasvualoilla ja tekniikassa, naiset suuntautuvat hoiva-aloille. Yrittäjinä tätä erilaisuutta pitäisi kunnioittaa ja käyttää hyväksi. Kolmannen näkemyksen eli sosiaaliskonstruktivistisen feminismin mukaan sukupuolet on rakennettu sosiaalisesti ja kielellisesti. Sukupuoli on yksilön rooli, ei todellinen olemus. Sukupuoli on myös rakennelma, joka uusitaan valtarakenteissa. Sukupuolen määrittelyyn liittyy siten vallankäyttöä. Kieli, jolla esim. yrittäjyydestä puhutaan, luo tulkintoja yrittäjyydestä. Tällöin muutoksia saadaan aikaan puuttamalla esim. yrittäjyyden käsitteen tulkintoihin. (Byrne & Fayolle 2010, 78–80).

Suurin osa yrittäjistä on ollut ja on edelleen miehiä. Kulttuuriset normit ja uskomukset ovat pitäneet naiset ammatillisesti pois johtotehtävistä tai yrittäjyydestä. Ne vievät aikaa ja energiaa, mikä on pois naisen synnyttäjän ja hoivaajan tehtävistä, mitkä on perinteisesti liitetty naisen tärkeimmiksi tehtäviksi yhteiskunnassa (Guiso & Rustichini, 2011, 2–3). Kun kasvatuksessa uusinnetaan sukupuolille tyypillisiä ominaisuuksia, tytöt ja naiset kasvavat todellisuuteen, jossa he eivät liitä itseään mielikuvissaan ominaisuuksiin, joita yrittäjyyteen liitetään. Kun yrittäjyyteen liittyviin ominaisuuksiin miesten on helpompi samaistua, uusinnetaan tyypillistä mielikuvaa (mies)yrittäjästä. Samoin naiset voivat olla yhtä kiinnostuneita johtajuudesta kuin miehet, mutta he eivät koe organisaation olemassa olevaa johtamistyyliä omakseen, mikä estää halukkuuden nousta johtoon. (McKinsey & Company, 2013, 12; Pietiläinen, Keski-Petäjä & Katainen, 2015, 18–19.)

Mielikuva yrittäjyydestä yhdistetään usein miehisiin käsitteisiin ja mielikuviin. Usein vedotaan myös siihen, että yrittäjyydessä tarvittavat kyvyt ja asenne ovat miehillä sopivampia. Mutta kuka määrittelee tai on määritellyt yrittäjyyden ja pitäisikö käsitellä yhteiskunnan ja taloudellisen toimintaympäristön muuttuessa tarkastella uudelleen? Onko tasa-arvoa käyttää miestyypillisiä piirteitä kuvattaessa toimintaa, joka näennäisesti on avointa kaikille? Voidaanko miesyrittäjille luodut toimenpiteet tarjota suoraan samanlaisina naisille?

Tasa-arvoinen yrittäjyyskasvatus

European Start Up Monitorin tutkimus eurooppalaisesta startup-kentästä paljastaa, että 28 EU-maan yli 2 300 startup-yrityksestä naisten perustamia oli vain 14,7 % (www.europeanstartupmonitor.com). Startup-yrittäjyys on myös nuorten yrittäjyyttä. Kuinka nuoret naiset saadaan innostettua muuttamaan osaamistaan yritystoiminnaksi?

Hytti ja Heinonen (2013) löysivät korkeakoulun yrittäjyyskurssin käyneiden opiskelijoiden opintopäiväkirjoista tekstejä tutkimalla kaksi erilaista identiteettiä: sankarillinen ja humaaninen yrittäjä. Sankarillinen, maskuliinisia ominaisuuksia (riskinottaja, saavutusten metsästäjä, dominoiva, aggressiivinen ja itsenäinen) omaava yrittäjä oli opiskelijoiden lähtökohta arvioitaessa omaa kykyä yrittäjäksi. Naisopiskelijat vertasivat omaa yrittäjyyttään myös tähän sankarilliseen kuvaan, mutta omaksuivat mieluummin kurssilla esille tulleen puhutavan sisäisestä yrittäjyydestä eli yrittäjämäisestä toimintatavasta, koska sen sisältö oli humaanimpi ja sisälsi ominaisuuksia, joihin he pystyivät identifioitumaan. Yrittäjyysidentiteetti on rakennettu ja myös yrittäjyyskasvatuksella voidaan vaikuttaa siihen, miten se rakentuu. (Hytti & Heinonen 2013, 888–894.)

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa (2014) on tutkittu suomalaisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysintentioneja ja siellä on havaittu eroja nuorten naisten ja miesten intentiontien välillä. Yrittäjyysintention huomattiin laskevan opintojen kuluessa. Miehillä aikomukset laskivat vähemmän kuin naisilla. Positiivista kuitenkin on, että yrittäjyyskasvatuksella voidaan heidän tutkimuksensa mukaan vaikuttaa juuri nuorten naisten yrittäjämäiseen asenteeseen. Tuloksia saavutettiin erityisesti vaikuttamalla naisten pystyvyysuskomuksiin, jotka edelleen vaikuttavat aikomuksiin eli intentioneihin. Tutkimuksen mukaan omat pystyvyysuskomukset sekä asenteet vaikuttavat eniten yrittäjyysaikomusten muutoksiin. (Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta, 2014, 136–137.) Ammattikorkeakouluissa, joissa halutaan vahvistaa opiskelijoiden yrittäjämäistä asennetta, pitää huomio kiinnittää opiskelijoiden pystyvyysuskomusten vahvistamiseen. Toisaalta yrittäjyysopinnoilla on eri tutkimusten mukaan ollut enemmän vaikutusta miesten pystyvyysuskomuksiin ja yrittäjyysintentioneihin eli opintoja pitää suunnitella eri tavalla mies- ja naisopiskelijoille.

Hyttin ja Heinosen (2013) tutkimuksen mukaan miesopiskelijoiden on helpompi vastaanottaa nykyisenkaltaista yrittäjyysopetusta, koska opetus perustuu ajatukseen yrittäjyydestä, jota kuvaavat miehiset ominaisuudet. Miesten on helpompi identifioitua (maskuliiniseen) yrittäjään kuin naisten. Ja koska naiset eivät osaa tehdä tätä, heihin kohdistetaan erityistoimenpiteitä, jotta he omaksuisivat oikeanlaisen (maskuliinisen) yrittäjyyden ja yrittäjyysasenteen (riskinottaja, aktiivinen, vastuunottokykyinen jne.). (Hytti & Heinonen 2013, 888–894.)

Nuorten pystyvyyskokemuksia lisäämässä ja naisyrittäjyyden voimaa etsimässä

Lahden ammattikorkeakoulussa konkreettinen tekeminen alueen kehittämissiksi näkyy mm. hanketoiminnassa. LAMKissa on tehty viime vuosien aikana useita tasa-arvon edistämiseen tähtääviä hankkeita. Tassu-hankkeen tavoitteena oli lisätä tasa-arvoa työelämässä ja helpottaa erityisesti nuorten naisten uralla etenemistä. Isänä työelämässä -hankkeella edistettiin isäystävällistä työkuulttuuria sekä lisättiin tietoisuutta työn ja perheen yhteensovittamisen

mahdollisuuksista. Tasa-arvoa erovanhemmuuteen -hankkeessa tuotettiin koulutus, joka lisäsi ammattilaisten kykyä arvioida isän tai äidin soveltuvuutta huoltajuuteen ilman sukupuoleen liitettyjä stereotyyppisiä käsityksiä.

Hankkeita, joilla on haluttu edistää sukupuolten tasa-arvoa yrittäjyydessä, on ollut useita. Pienyrittäjyydessä on potentiaalia (POP) -hanke keskittyi erityisesti nais- ja pienyrittäjyyteen liittyvien haasteiden, niiden ratkaisujen sekä mikroyrittäjyyden erityiskysymysten esiin nostamiseen ja tiedottamiseen uudella, mielenkiintoisella tavalla. Perinteisesti naisvaltaisella sosiaali- ja terveysalalla haluttiin lisätä yrittämisen mahdollisuuksia kansainvälisen Forte-hankkeen avulla.

Entre Akatemia -hankkeessa tuotiin opiskelijat, opettajat ja yrittäjät yhteen keskustelemaan yrittäjyyden arjesta. Tavoitteena oli lisätä opiskelijoiden todellisuuteen perustuvaa tietoa yrittäjyydestä, samalla rohkaisten etenkin nuoria naisia yrittäjyyteen ja tukea sekä sisäisen että ulkoisen yrittäjyyden kasvua. Tällä hetkellä käynnissä on kaksi hanketta, joilla pyritään edistämään naisten yrittäjyyttä. Virtaa, voimaa ja verkostoja naisyrittäjyyteen -hankkeen tavoitteena on edistää naisten työllistymistä ja yritystoimintaa tukemalla Päijät- ja Kanta-Hämeen alueen naisyrittäjien valmiuksia kehittää ja kasvattaa liiketoimintaansa. NYT! Naiset, yrittäjyys ja teknologia -hankkeessa pureudutaan ICT-alan naisyrittäjyyteen. Pyrkimyksenä on lisätä naisopiskelijoiden halukkuutta suuntautua ICT-alalle sekä vahvistaa heidän yrittäjyysvalmiuksiaan tällä miesvaltaisella kasvualueella sekä lisätä tulevien naisyrittäjien kasvuhakuisuutta. Olemassa oleville naisyrittäjille kohdistettu ICT-alan täydennuskoulutus kehittää alueen yritystoimintaa ja auttaa yrityksiä kasvun uralle.

Hankkeiden kautta henkilöstö on myös verkostoitunut tasa-arvotyötä tekevien ja edistävien kansallisten toimijoiden kanssa. Entre Akatemia -hanke oli osa Työ- ja elinkeinoministeriön Valtava-kehittämishjelmaa, jolla pyrittiin edistämään ja valtavirtaistamaan sukupuolten tasa-arvoa eri aloilla ja hallinnossa. Forte- ja Entre Akatemia -hankkeissa on tehty myös kansainvälistä yhteistyötä. Hankkeiden kokemukset ja projektihenkilöstön osaamisen ja tietoisuuden vahvistuminen tasa-arvokysymyksissä on johtanut muiden muassa siihen, että eri hankkeiden rahoittajatahoilta on saatu palautetta hyvästä työstä tasa-arvon edistämiseksi ja kannustettu lisäämään hanke- ja kehittämistoimia teemalla edelleen.

Alueen elinvoimaisuuden kehittäminen voidaan nähdä sekä sen talouden ja elinkeinoelämän että yleisen hyvinvoinnin kehittämisen näkökulmasta. Kasvun lisäksi sukupuolten tasa-arvo eri aloilla edistää alueen yhteiskunnallista koheesiota. Jotta jokainen alueen asukas kokee kuuluvansa joukkoon, on erilaisten yhteiskunnallisesti vaikuttavien hankkeiden (social impact projects) toteuttaminen alueilla myös tärkeää.

Lähteet

Byrne, J. & Fayolle, A. (2010). A Feminist inquiry into entrepreneurship training. Teoksessa: D. Smallbone, J. Leitão, M. Raposo, F. Welter, (toim.), Practice of Entrepreneurship Frontiers in European Entrepreneurship Research. Massachusetts: Edward Elgar Publishing.

European Commission. (2008). Evolution on Policy: Promotion of Women Innovators and Entrepreneurship - Final Report. Brussels: European Commission. DG Enterprise and Industry.

Guiso, L. & Rustichini, A. (2011). What Drives Women Out of Entrepreneurship? The Joint Role of Testosterone and Culture. European University Institute Working Papers. ECO 2011/02. Department of Economics.

Hytti, U. & Heinonen, J. (2013). Heroic and humane entrepreneurs: Identity work in entrepreneurship education. Education + Training, 55(8/9), 886–898.

Joensuu, S., Varamäki, E., Viljamaa, A., Heikkilä, T. & Katajavirta, M. (2014). Yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutos ja näihin vaikuttavat tekijät koulutuksen aikana. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 16.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2015). Lahden ammattikorkeakoulun strategia 2016-2020.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2016). Lahden kasvumalli 2016–2020 -osaamiskeskittymän rakentaminen. Lahden ammattikorkeakoulun strateginen kärkihanke.

McKinsey & Company. (2013). Women Matter 2013. Gender Diversity in top management: Moving corporate culture, Moving boundaries. Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta <http://www.mckinsey.com/global-locations/europe-and-middleeast/france/en/latest-thinking/women-matter-2013>.

OECD. (2012). Closing Gender Cap. Act Now. OECD Publishing. Haettu lokakuu 11, 2016 sivustolta <http://dx.doi.org/10.1787/9789264179370-en>.

Pietiläinen, M., Keski-Petäjä M. & Katainen, A. (2015). Naisten ja miesten edustus yritysten ylimmässä johdossa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2015:3.

Päijät-Hämeen liitto. (2014). Päijät-Häme maakunta-ohjelma 2014–2017.

Tilastokeskus. (2016). Naiset ja miehet Suomessa 2016. Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_namisu_201600_2016_16132_net_p3.pdf.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2015). Yrityskatsaus 2015. Haasteena uudistuminen. Työ- ja elinkeinoministeriön katsauksia 55/2015.

United Nations. (2010). A Survey on Women’s Entrepreneurship and Innovation. Unites Nations Conference on Trade and Development. Haettu lokakuu 5, 2016 sivustolta http://www.gwiin.com/files/editor_files/image/4.pdf.

World Economic Forum. (2015). Global Gender Gap Report 2015. Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta <http://www3.weforum.org/docs/GGGR2015/cover.pdf>.

Pirjo Räsänen

Päijät-Hämeestä UNESCO:n Global Geoparks -kohde

Tausta

UNESCO nosti Maailmanperintö- ja biosfäärikohteiden rinnalle vuonna 2015 geologiset kohteet ja perusti sitä varten UNESCO Global Geoparks -ohjelman, joka on nyt yksi UNESCO:n ns. Site Designations -ohjelmista. Tunnetuin ohjelmista lienee Maailmanperintöohjelma. Ohjelmat kattavat nyt kansainvälisesti arvokkaan kulttuuriperinnön, bio- ja geodiversiteetin. UNESCO tarkoituksena on ohjelmien kautta sekä edistää alueiden kestäväää taloudellista kehitystä, että suojella arvokasta perintöä. Global Geopark -ohjelman tehtävänä on lisätä geologisen perinnön arvostusta, edistää geomatkausta ja sitä tukevia elinkeinoja. Maailmanlaajuisessa Global Geopark -verkostossa oli vuoden 2015 lopussa 120 jäsentä 33 maasta. Eniten kohteita on Euroopassa ja Kiinassa, kummassakin 33 kpl. (Nenonen et al., 2016.)

Mikä on Geopark

Geopark on yhtenäinen maantieteellinen alue, joka sisältää kansainvälisesti merkittäviä geologisia kohteita niiden harvinaisuuslaatuuden, koulutuksellisen ja tieteellisen merkityksen tai esteettisen vetovoiman vuoksi. Geologian rinnalla korostetaan myös ekologisia ja kulttuurisia ominaispiirteitä. Keskeisten ja arvokkaimpien kohteiden tulee olla suojeltuja. Geoparkin täytyy perustua alusta asti paikallisten ihmisten ja yhteisöjen aktiiviseen osallistumiseen. Geoparkiin yhdistettäviä tuotteita voidaan myydä kohteessa tai alueella, kunhan ne eivät ole alueelta peräisin olevia mineraaleja tai fossiileja. Geoparkia hoitaa oma organisaatio, jolla ei ole muita tehtäviä. (Unesco Global Geopark, 2016.)

Mitä Geopark-status merkitsee alueelle

Luontomatkailu on yksi nopeimmin kasvavista matkailun muodoista ja vauhti tuntuu vain kiihtyvän. Uusimman ATTA:n (2016) tutkimuksen mukaan vuosittainen kasvuvauhti on jo 65 %. Luontomatkailu kiinnostaa myös suomalaisia, jotka matkustavat ulkomaisiin kohteisiin luontolomille vaeltamaan ja pyöräilemään. Kotimaassa myös kansallispuistojen kävijämäärät ovat kasvaneet huikeaa vauhtia, etelässä kasvuvauhti on ollut vuosittainen yli 40 %. Yksittäisen luontomatkailukohteen on kuitenkin vaikea profiloitua ankarasti kilpailuilla markkinoilla. Miksi kävijä valitsi juuri meidän kohteemme? UNESCO:n status on vahvasti kestävä luontomatkailun laatuleima; kohteen luonto on ainutlaatuisia ja kansainvälisesti merkittävää ja valtaosa Geopark-kohteeseen tulevista onkin luontomatkalla. Geopark-statuksen myötä monen kohteen kasvuvauhti on moninkertaistunut, esimerkiksi Rokua UNESCO Global Geoparkissa kasvua on tullut neljän vuoden sisällä noin 30–40 % (Tiainen et al., 2016). Status tuo tullessaan myös runsaasti geologiaan ja kestävään kehitykseen liittyviä konferensseja, koulutuksia ja opintomatkoja, ns. asiantuntijamatkailua.

UNESCO Global Geopark -status on myös aluekehittämisen väline. Kun huippukohteet saadaan esille ja avattua yleisölle, jäsenyyttä myös alueellinen

KUVIO 1: Miksi Geopark?

kehittäminen. Investoinnit palvelurakenteisiin kohdentuvat tarkemmin, markkinoinnin kärki selkiytyy ja yhteistyö lisääntyy. Useissa kohteissa on myös todettu, että statukseen liittyvä laaja ympäristökasvatustoiminta ja alueen historian ja kulttuurin esille nostaminen vaikuttavat positiivisesti paikallisdentiteettiin ja ylpeyteen omasta kotipaikasta. Status vaikuttaa varsinkin siihen, miten nuoret näkevät alueen tulevana työ- ja asuinpaikkakuntana.

Salpausselkä Geopark -esiselvityshankkeen tuloksia

Geologian tutkimuskeskus (GTK) selvitti LAMKin hallinnoimassa Salpausselkä Geopark -esiselvityshankkeessa Salpausselkä-vyöhykkeen rajatun alueen geologista kehitystä, geologisia arvoja ja erityispiirteitä sekä alueen soveltuvuutta geopark-alueeksi (Kananoja & Palmu, 2016). Esiselvitysalueeksi oli rajattu Salpausselkä-vyöhykkeestä osa, joka ulottuu Iitistä Hankoon. Alue käsitti Ensimmäisen ja Toisen Salpausselän alueet sekä reunamuodostumien välisen alueen ja osia reunamuodostuman pohjoispuolella olevista ns. syöttöharjuista. Esiselvityksessä kertyneestä aineistosta valittiin geomatkailuun soveltuvia, edustavia esimerkkikohteita. Selvityksen lopussa pohdittiin alueen geologisia edellytyksiä sekä erilaistavaa tarinaa, joka on välttämätön varsinaisen hakemuksen tekemiseksi Unesco Global Geopark -verkostolle. Selvitystyö tehtiin pelkästään eri lähteistä kerätyn tiedon pohjalta, eikä kohteita tarkistettu maastossa. LAMK selvitti kuntien ja matkailuorganisaatioiden sitoutumista pysyvän luontomatkailun kehittämismallin toteuttamiseen (Kananoja et al., 2016)

Kiinnostava tarina – dramaattinen ilmastonmuutos

Ensimmäisen ja Toisen Salpausselän reunamuodostumat syntyivät tapahtumasarjassa, jossa kylmä ilmastovaihe 11 600–12 800 vuotta sitten aiheutti mannerjäätikön reunan perääntymisen pysähtymisen ja osittaisen uudelleen etenemisen. Todennäköisesti silloisista jääjärvistä purkautui suuri määrä kylmää, makeaa ja samalla kevyempää vettä, joka heikensi voimakkaasti valtamerien isoa kiertosysteemiä ja Golfvirran lämpötiloja nostavaa vaikutusta. Kylmeneminen oli voimakasta. Samanaikaisesti auringon säteilyvoima oli maapallon kiertorata- ja pyörimiskulmien asennosta johtuen Suomen leveysasteilla selvästi nykyistä suurempi. Salpausselät ovat tärkeä osa ilmastonmuutoksen tapahtumaketjun todistusaineistossa (Kananoja et al., 2016).

Esiselvityksessä kävi myös ilmi, että Salpausselät ovat kansainvälisesti ilmeisesti tunnetuin geologinen kohde Suomessa. Niihin viitataan, kun haetaan esimerkiksi erityisen selvästä mannerjäätikön reunan asemasta ja reunaan syntyneistä muodostumista, vaikka niitä on havaittavissa monin paikoin muuallakin kuten esimerkiksi New Yorkin, Lontoon, Berliinin, Moskovan ja Chicagon kaupunkien lähellä. Suomessa Salpausselillä muodostumien koko ja korkeus ovat suuremmat kuin yleensä muualla. Kuitenkin Salpausselät on erityinen jäännös tuosta erityisen nopeasta ilmastosta kylmenemisestä ja lämpenemisestä (Kananoja et al., 2016).

Merkittäviä kohteita on runsaasti

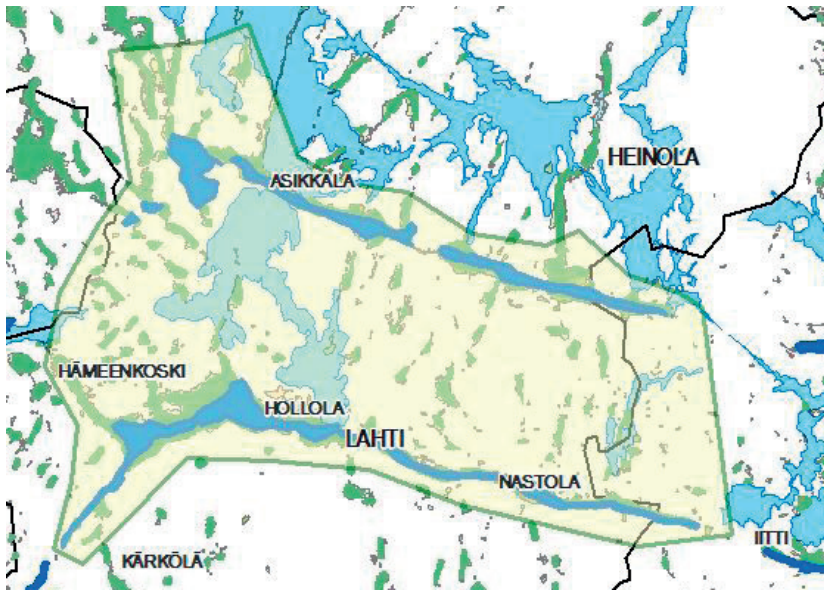
Edustavia kohteita on Päijät-Hämeessä sekä Uudellamaalla useita. Esimerkiksi Lahden keskustassa on yksi hienoimpia Salpausselkien kohteita. Urheilukeskuksen ympäristössä on säilynyt monimuotoista suppamaastoa, jyrkkiä rinteitä ja muinaisrantoja. Häränsilmän suppalampi on harvinaisen kaunis ja suhteellisen tuntematon luonnonilmiö lähellä Lahden kaupungin keskustaa. Linnaistensuolla on 15 eri suotyyppiä ja se kuuluu valtakunnalliseen soiden-suojeluohjelmaan. Lahden Ristolan kivikautinen asuinpaikka on Suomen vanhimpia kivikautisia asuinpaikkoja. Tiirismaan geologisesti kiinnostavimpia alueita ovat kvartsiittista muodostunut Tiirismaan mäki, joka on Etelä-Suomen korkein kohta, sekä Pirunpesän rotko, joka lävistää kvartsiittikalliota. Kiikunlähde on Suomen suurin lähdeallas ja se on osa Etelä-Suomen suurinta maan alla olevaa pohjavesiallasta. Aurinkovuoren alue on Salpausselkien aluetta komeimmillaan. Korkeuserot ovat suuria ja Aurinkovuoren alueella on tyypillisiä Salpausselkien geologisia piirteitä edustavasti havaittavissa. Vierumäen alue koostuu kahdesta peräkkäisestä jäätikkökjokisuistosta ja Salpausselkien peruspiirteet, kuten jäätikkökjokisuistot ja niiden pintasuomaastot, ovat hyvin edustettuna. Edustavia kohteita on muuallakin (Nenonen et al., 2016).

Johtopäätökset

Salpausselkien esiselvitysalueen arvo mahdollisena geopark-alueena on merkittävä. Erittäin monipuolisen ja merkittävän geologian lisäksi alueen arvoa lisää maisemallinen näyttävyys. Lisäksi geologiset kohteiden ympärillä on runsaasti tarvittavia palveluita, mikä lisää potentiaalisia aluetaloudellisia vaikutuksia. Esiselvitysalueella tulee rajata pienemmäksi, pääosin Lahden-Hollolan-Asikkalan-Heinolan seuduille ja mahdollisesti laajentaa pohjoiseen, Päijänteen kansallispuistoon. Vaihtoehtona läntisemmille alueille on kohteiden mukaan otto ns. geosite-statusella, jolloin ne eivät kuuluisi varsinaisesti itse geoparkiin. Yhdistäväksi teemaksi on mietitty Salpausselkien reunamuodostumien lisäksi muinaista ilmastomuutosta, joka mahdollisti Salpausselkien muodostumisen, ja joka on tarinana kiinnostava. Lisäksi Salpausselkien valtavat pohjavesivarastot ja alueen lähteiden runsaus voisivat olla teemoina näkyvästi esillä (Kananoja et al., 2016).

UNESCO:n statusta lähdetään hakemaan

Esiselvityksen tuloksena todettiin yksimielisesti, että UNESCO:n statusta kannattaa lähdeä hakemaan varsinkin, kun alueen kunnat ja asukkaat suhtautuivat siihen positiivisesti. Jo valmisteluvaiheen vaikutukset aluetalouteen voivat olla merkittävät. Yhteistyö laajenee eittämättä yli kunta- ja maakuntarajojen ja kohteiden merkittävyyden arviointi tuottaa uutta sisältöä sekä tuotekehitykseen, markkinointiin ja kohteen ydinviestin määrittelyyn. Seuraava vaihe vaatii alueen täsmällisempää rajausta sekä perusteellista, nyt tehtyä esiselvitystä huomattavasti tarkempaa geologista tutkimusta ja kohdeinventointia.

KUVIO 2. Tulevan Geoparkin alustava raja.

Jatkoa varten laadittiin hankehakemus Uudenmaan ja Hämeen ELY-keskusten maaseutuohjelmaan. Hankehakemukset jättivät yhdessä Geologian tutkimuskeskus, Metsähallitus ja LAMK. Tavoitteena on toteuttaa UNESCO:n edellyttämät toimenpiteet ja hakea UNESCO:n statusta 2019. Toimintasuunnitelma tehtiin siten, että UNESCO:n arviointiperusteet täyttyvät. Keskeiset tehtävät aluerajauksen lisäksi ovat geologisesti arvokkaimpien kohteiden paikantaminen maastoon. Tutkittu tieto on popularisoitava hyödynnettäväksi geomatkailun, liiketoiminnan ja ympäristökasvatuksen kehittämisessä. Syntyvät on visualisoitava kuvin, videoin ja tekstein, sekä itse kohteisiin, että kävijöiden, elinkeinon ja asukkaiden käytettäväksi. On kehitettävä matkailuyrittäjien ja sidosryhmien geomatkailun osaamista tutustumalla kohteisiin, maastokäyntein, seminaareissa, workshoppeissa ja tiedottamalla. Lopuksi on vielä perustettava UNESCO:n edellyttämä organisaatio, resurssoitava se ja aloitettava lobbaus osallistuen UNESCO:n toimintaan yhdessä kuntien ja Suomen muiden Geopark-alueiden kanssa. Tehtäviä ja haasteita on siis runsaasti, mutta onnistuessaan Geopark-status tuo tullessaan uusia työpaikkoja ja uusia elinkeinoja.

LAMK pelinavaajana ja aluekehittäjänä

LAMKista on ollut mukana useita henkilöitä eri painoaloilta valmistelemaan jatkohanketta. Olemme tyytyväisiä, että olemme voineet tuottaa näin merkittävän uuden avauksen alueen kehittämiseen. Arvostamme myös sitä, että LAMK sai mahdollisuuden käynnistää jatkohanke, jonka tavoitteena on saada alueelle UNESCO:n status. Salpausselkä Geopark-idea esitettiin aikoinaan LAMKille ulkomaisten geologien toimesta, jotka olivat tutustuneet LAMKin toimintaan luontomatkailun kehittämiseksi Visit Finlandin koordinoimassa kansallisessa Outdoors Finland -kehittämissuunnitelmassa. He halusivat tietää miksi esiselvitysalueen kansainvälisesti tunnettua geologiaa ei hyödynnetä alueen kehittämisessä. LAMK tarttui kysymykseen, selvitti asiaa ja käynnisti Salpausselkä Geopark-esiselvityshankkeen Uudenmaan ja Hämeen ELY-keskusten maaseuturahoituksella yhdessä Geologian tutkimuskeskuksen kanssa. Jo nyt, ensimmäisen vuoden aikana, alueella on syntynyt uutta yhteistyötä, joka on arvokasta tulevaisuutta ajatellen. Yhdessä olemme enemmän!

Lähteet

ATTA. (2016). Adventure Travel Trade Association. Adventure Tourism Travel Index 2016. Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta <http://www.adventuretravel.biz/>.

Kananoja, T., & Palmu, J-P. (2016). Esiselvitys Salpausselkien alueen geologisista edellytyksistä Geopark-alueeksi. Geologian tutkimuskeskus. Lahden ammattikorkeakoulu.

Nenonen K., Kananoja T., & Nenonen J. (2016). Geopark Päijät-Hämeeseen - keskeisiä kysymyksiä. Käsikirjoitus. Päijät-Hämeen vuosikirja 2016.

Räsänen, P. (2016). Salpausselkä Unesco Global Geopark -hankehakemus. Lahden ammattikorkeakoulu. Julkaisematon suunnitelma.

Tiainen, K. (2016). Rokua Unesco Global Geopark -benchmarkingtutkimus 2016. Salpausselkä Geopark -esiselvityshanke, Lahden ammattikorkeakoulu.

Unesco Global Geopark. (2016). Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/>.

Päivi Kuosmanen

Avoim ammattikorkeakoulu osaamisen kehittämässä

Tausta

Avoim ammattikorkeakoulu on laissa määritelty ja vakiintunut osa ammattikorkeakoulujen toimintaa. Avoin ammattikorkeakoulu toteuttaa koulutuksellista ja alueellista tasa-arvoa ja edistää ammattikorkeakouluopintojen saavutettavuutta. Se antaa kaikille kansalaisille mahdollisuuden osallistua ammattikorkeakouluopetukseen iästä ja pohjakoulutuksesta riippumatta. Avoimen ammattikorkeakoulun päätehtävä on kansalaisten osaamisen vahvistaminen, mikä toteutuu mahdollistamalla yksilön elinikäinen oppiminen ja ammatillinen kasvu (ks. esim. OPM 2005:6; Avoimen ammattikorkeakoulun strategia 2014–2017)

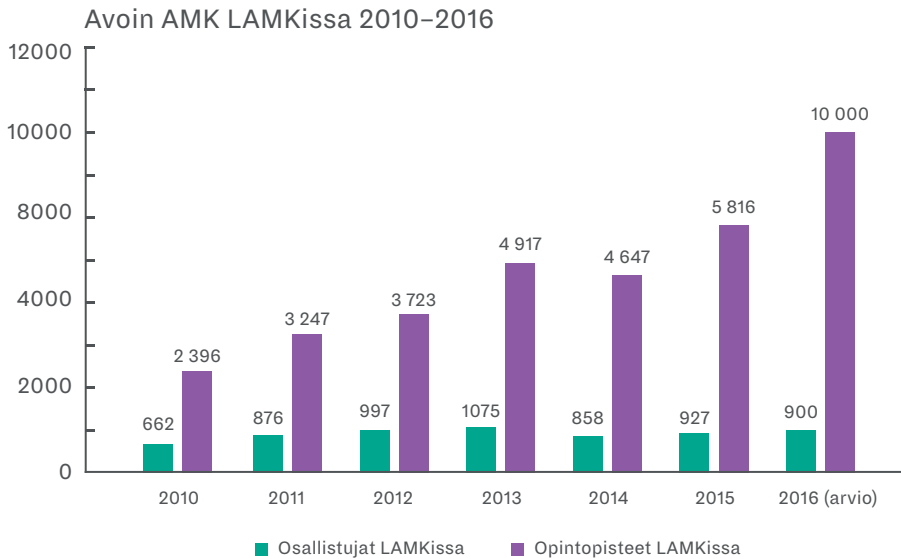
Avointa ammattikorkeakouluopetusta on järjestetty vuodesta 1997 lähtien, ja ammattikorkeakoulujärjestelmän vakinaistamisen jälkeen vuodesta 2000 saakka opetusta on alettu järjestää kaikissa ammattikorkeakouluissa. Aluksi opetusta järjestettiin ensisijaisesti ammattikorkeakoulun omille opiskelijoille, mutta 2000-luvun aikana opetusta on pyritty laajentamaan ja samalla suuntaamaan erityisesti muille kuin ammattikorkeakoulujen opiskelijoille. (Haltia, Leskinen & Rahiala 2014.)

Lahden ammattikorkeakoulussa avointa ammattikorkeakouluopetusta on järjestetty 2000-luvun alusta lukien. Ensimmäisinä vuosina suurin osa tarjonnasta, ja siten myös suoritetuista opintopisteistä, tuotettiin kulttuurialalla. Valtaosa avoimen AMK:n opintojaksoista järjestettiin ns. erillistarjontana. (Järvinen, 2007.) Tänä päivänä asetelma on päinvastainen; merkittävä osa avoimen AMK:n opintotarjonnasta toteutetaan integroidusti tutkinto-opiskelijoiden ryhmissä, mikä on mahdollistanut tarjonnan monipuolistamisen. Opintoja tarjotaan kattavasti LAMKin kaikilta koulutusaloilta.

Vuodesta 2014 lähtien avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettujen opintopisteiden ovat olleet ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa mukana omana kokonaisuutenaan, mikä on ohjannut ammattikorkeakouluja kehittämään avoimen toimintaa ja erityisesti laajoja opintokokonaisuuksia sen sisällä. Tämän seurauksena sekä osallistujien että suoritettujen opintopisteiden määrä on lähtenyt merkittävään kasvuun koko maassa.

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen mukaan vuonna 2013 avoimessa AMK:ssa suoritti valtakunnallisesti opintojaan n. 10 000 henkilöä. Kaksi vuotta myöhemmin määrä oli miltei kaksinkertaistunut 18 500 henkilöön. Suoritettujen opintopisteiden määrän kasvu on ollut vielä massiivisempaa. Vuonna 2013 opintopisteitä suoritettiin reilut 68 000, kahta vuotta myöhemmin miltei satatuhatta enemmän (167 462).

Lahden ammattikorkeakoulussa suoritettujen opintopisteiden määrä on mallillisessa kasvusuunnassa. Vuoden 2016 tulos on ennätysellinen, n. 10 000 suoritettua opintopistettä. Polkuopintojen kehittäminen on tuonut LAMKin avoimeen opiskelijoita, jotka suorittavat aiempaa suurempia kokonaisuuksia.

KUVIO 1. LAMKin avoimen AMK:n osallistujat ja suoritettut opintopisteet 2010–2016.

Vaikka opintopisteiden seurannasta on tullut avoimen ammattikorkeakoulun hallinnoinnin näkökulmasta arkipäivää, kehittämistyössä ei ole varaa unohtaa avoimen ammattikorkeakoulun perustehtävää koulutuksellisen tasa-arvon ja kansalaisten osaamisen edistäjänä. Miten ja keitä avoin ammattikorkeakoulu palvelee ja mihin suuntaan avointa tulisi kehittää?

Kohti tutkintotavoitteista opiskelua ja osaamiskokonaisuuksia

Avoimen AMK:n väylä: Polkuopintojen kautta tutkinto-opiskelijaksi

Avoimen ammattikorkeakoulun alkumetreillä opintotarjonta koostui pitkälti yksittäisistä, ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmiin kuuluvista opintojaksoista. Näiden rinnalla ruvettiin 2000-luvun lopulla kehittämään voimakkaasti ns. polkuopintoja uutena joustavana väylänä tutkinto-opintoihin. Polkuopinnot-käsitettä käytetään opintojen kokonaisuudesta, joka suoritetaan avoimessa ammattikorkeakoulussa tavoitteellisesti ennen tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutumista (Avoim AMK -verkoston suositus polkuopintoprosessista). Polkuopintojen laajuudeksi on AMK-tasolla vakiintunut 60 opintopistettä, mikä käytännössä tarkoittaa tutkintokoulutuksen ensimmäisen vuoden opintoja. Nämä opinnot avoimessa suoritettuaan polkuopiskelija voi hakea erillishaun kautta tutkinto-opiskelijaksi, vaikkei hänellä olisi ns. yleistä korkeakoulukelpoisuutta. LAMKissa polkuopintoja on mahdollista suorittaa myös ylempi AMK-tasolla. Tällöin niiden laajuus on 10 tai 15 opintopistettä koulutusalaista riippuen.

Polkuopinnot ovat vakiintuneet osaksi avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa niin valtakunnallisesti kuin Lahden ammattikorkeakoulussakin. LAMKissa polkuopintoja on tarjottu vuodesta 2011 lähtien ja niitä on viime vuosina kehitetty keskenään entistä yhtenäisemmiksi ja asiakkaan näkökulmasta selkeämmiksi kokonaisuuksiksi. LAMK tarjoaa polkuopintoja kaikissa koulutuksissaan ja polkuopintojen tunnettuus on kasvanut, joskin tekemistä markkinoinnin saralla

vielä riittää. Vailla korkeakoulupaikkaa olevien nuorten tavoittaminen olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta nivelvaiheet saataisiin mahdollisimman sujuviksi.

Avoimen AMK:n väylä ei takaa automaattista tutkinto-opiskelijan paikkaa. Väylän kautta on LAMKissa päässyt tutkinto-opiskelijaksi kuitenkin jo useita kymmeniä polkuopiskelijoita ja lyhyehkönkin historian perusteella voidaan vetää johtopäätös, että nämä opiskelijat ovat hyviä ja motivoituneita opiskelijoita, sillä useimpien opinnot ovat edenneet vauhdikkaasti myös polkuopintojen jälkeen.

Osaamiskokonaisuudet työelämän tukena

Työelämän tarpeisiin vastaaminen osaamiskokonaisuuksia kehittämällä on noussut viime aikoina esiin avoimen ammattikorkeakoulun valtakunnallisen kehittämisverkoston keskusteluissa yhä painokkaammin. Keskustelu heijastelee yhteiskunnan taloudellista tilannetta ja työelämän uusia haasteita, ja erilaisia kokeiluja on jo tehty tai paraikaa käynnissä. Keskustelu on tuttua myös avoimen yliopiston puolelta. Nina Haltian väitöstutkimuksen (2012) mukaan koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen avoimen yliopiston tärkeimpänä tehtävänä on jäämässä muiden tavoitteiden varjoon. Tasa-arvon rinnalle ovat nousseet työelämän ja korkeasti koulutettujen osaajien tarpeet.

Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmän (OKM 2013:2) mukaan ongelmana on, että korkeakoulujen avoimen tarjonnan kautta ei ole muodostunut opiskelijoille riittävästi ennakoitavia ja tavoitteellisia opintoja. Niiden arvo ja hyödynnettävyys jatko-opinnoissa ja työelämässä on usein epäselvä. Työryhmä esittikin vuonna 2013 julkaistussa raportissaan, että uudentyyppisiä korkeakoulutuskokonaisuuksia – ”korkeakouludiplomeja” – voitaisiin käynnistää rajoitettuna, opetus- ja kulttuuriministeriön taloudellisesti tukevana kokeiluna. Kokeilussa hyödynnettäisiin avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaa, jotta tarjonta on alueellisesti laajasti saatavilla. Tavoitteena olisivat tunnistettavat osaamiskokonaisuudet, ”korkeakouludiplomit”, jotka palvelisivat sekä vailla aiempaa korkeakoulutusta olevia että niitä, jotka haluavat täydentää tai uudelleen suunnata osaamistaan. Opiskelijalle myönnetään kokonaisuuden suorittamisesta todistus.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) sai vuonna 2013 luvan ja rahoituksen aloittaa korkeakouludiplomikoulutuskokeilun toteutuksen ainoana korkeakouluna Suomessa. Syksyllä 2014 aloitetussa korkeakouludiplomikoulutuskokeilussa oli mukana neljä 60 opintopisteen laajuista opintokokonaisuutta: Gerontologinen kuntoutus, Hankintaosaaja, Henkilöstö- ja talousosaaja ja Maatalousyrittäjän liiketoimintaosaaminen. Koulutuksiin valittiin yhteensä 85 opiskelijaa. Valtaosa korkeakouludiplomikoulutukseen osallistuneista oli yli 40-vuotiaita, ja noin puolella heistä oli jo korkeakoulututkinto ja pitkä ja monipuolinen työkokemustausta. Useimmat opiskelijat arvioivat koulutuksen laajentaneen ja syventäneen heidän osaamistaan työelämän eri tehtävissä.

Korkeakouludiplomikoulutuskokeilun arvioijat suosittelevat vastaavien laajojen osaamiskokonaisuuksien suunnittelun ja tarjonnan jatkamista osana avoimen korkeakoulun toimintaa. Kokonaisuuksien tulee rakentua korkeakoulututkintojen osista niin, että ne sujuvoittavat korkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi siirtymistä. Lisäksi kokonaisuudet on hyvä laatia yhteistyössä työelämän edustajien kanssa sen varmistamiseksi, että niillä voidaan vastata joustavasti työelämän muuttuviin tarpeisiin. (Aittola, Laine & Välimaa, 2016.)

Meneillään olevassa Työelämälähtöinen avoin korkeakouluopetus (AVOT) -hankkeessa tavoitteena on kehittää avointa korkeakouluopetusta vas-

taamaan paremmin työelämän muuttuviin tarpeisiin. Työelämää pyritään tukemaan avoimen korkeakouluopetuksen tarjonnalla paketoimalla sisällöt asiakaslähtöisiksi osaamiskokonaisuuksiksi (avothanke.fi). Toimintamallia kehitetään vuosina 2015–2018 kolmen pilotin avulla, joita ovat IT-ala, sote-ala ja biotalous-ympäristöala. Osaamiskokonaisuuksien sisällöt kerätään kaikkien avointen yliopistojen ja avointen ammattikorkeakoulujen tarjonnasta.

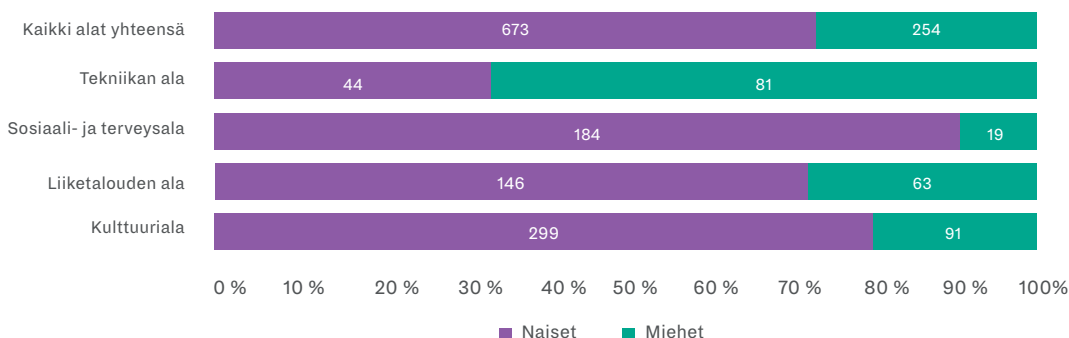
Lahden ammattikorkeakoulun avoimessa AMK:ssa on jo toista vuotta tarjolla visuaalisen viestinnän perusteet -osaamiskokonaisuus (32 op) sekä digitaalisen visuaalisuuden osaamiskokonaisuus (40–44 op). Syksyn 2016 uutuuksena tarjonnassa on ollut 15 opintopisteen laajuisia osaamiskokonaisuuksia, joiden teemoina ovat mm. esimiesosaaminen, logistiikan kansainvälinen ympäristö ja asiakassuhteen johtaminen. Voi sanoa, että osaamiskokonaisuuksia on tähän mennessä tarjottu osin kokeiluluontoisesti. Jatkossa kokonaisuuksia on kehitettävä kuitenkin aiempaa johdonmukaisemmin ja yhdessä sidosryhmien kanssa sekä samalla tarkasteltava niiden suhdetta täydennyskoulutustarjontaan. Avoimen ammattikorkeakoulun perustehtävän kannalta osaamiskokonaisuuksien kehittäminen on luonteva jatkumo aiemmalle kehitystyölle. Hyvin paketoituilla kokonaisuuksilla palvellaan sekä työssäkäyviä asiakkaita, jotka haluavat kehittää itseään ammatillisesti, että työttömiä tai työttömyysuhan alla olevia asiakkaita, joilla on tarve päivittää osaamistaan työnhaun helpottamiseksi. Jälkimmäinen asiakasryhmä on kasvanut viime vuosien aikana huomattavasti.

Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijakuva

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen kerää vuosittain tietoa avointen ammattikorkeakoulujen suoritetuista opintopisteistä sekä osallistujamäärästä sukupuolittain. Osallistujien sukupuolijakauma (KUVIO 2.) vuodelta 2015 perustuu tähän tilastoon. Lahden ammattikorkeakoulun avoimen AMK:n ilmoittautumislomakkeessa kysytään strukturoidusti ilmoittautujien taustatietoja ja opiskelun tavoitteita. Vuosittain elokuu on se kuukausi, jolloin ilmoittautumisia otetaan vastaan eniten; syyskuussa alkaa polkuopintoja kaikissa koulutuksissa ja lisäksi suuri valikoima yksittäisiä opintojaksoja. Vuoden 2016 elokuussa ilmoittautuneet edustavatkin melko hyvin avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijakuvaa ja siksi tarkastelu rajoittuu tähän ajanjaksoon.

Vuonna 2015 Lahden ammattikorkeakoulun avoimessa AMK:ssa opiskeli 927 opiskelijaa, joista yli 70 prosenttia oli naisia. Tämä noudattelee valtakunnallista linjaa (esim. Haltia, Lehtinen & Rahiala 2014; OKM 2013:2.). Ainoastaan tekniikan alalla opiskelijoiden enemmistö on miehiä.

LAMK avoin AMK, osallistujat 2015

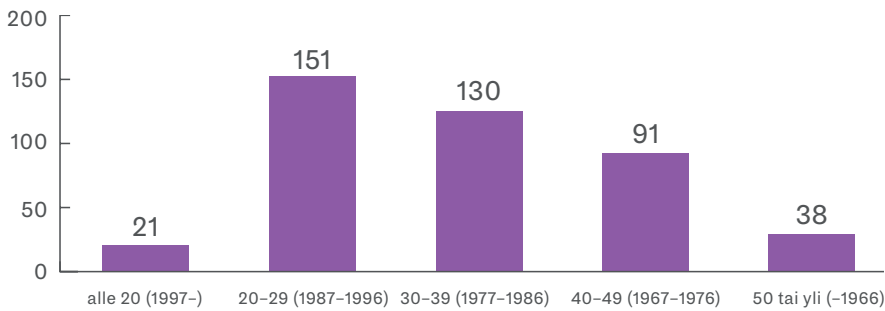

KUVIO 2. LAMK avoin AMK, osallistujat sukupuolittain 2015 (vipunen.fi).

Lahden ammattikorkeakoulun avoimen AMK:n opiskelijoiden keski-ikä on aiemmissa tarkasteluissa ollut 37 vuotta (Järvinen, 2007), mutta tämän otoksen perusteella ilmoittautuneiden keski-ikäksi saatiin 33,8 vuotta. Menetelmät eivät ole suoraan verrannollisia, koska aiemmissa arvioinneissa ikäjakauma on laskettu ns. brutto-opiskelijamäärästä, kun taas tässä otoksessa laskennan perusteena oli netto-opiskelijamäärä. Vuonna 2012 kerätyssä valtakunnallisessa kyselyaineistossa 20–29-vuotiaiden osuus avoimen AMK:n opiskelijoista oli 22,9 % (Haltia, Leskinen & Rahiala, 2014.) Tämän otoksen perusteella Lahden ammattikorkeakoulun avoimeen ilmoittautujista 35 % on 20–29-vuotiaita. Niinpä voi olettaa, että avoimen opiskelijakunta on polkuopintojen vakiintumisen myötä nuorentunut.

Ilmoittautuneet elokuu 2016 (N=431)

Ikäjakauma

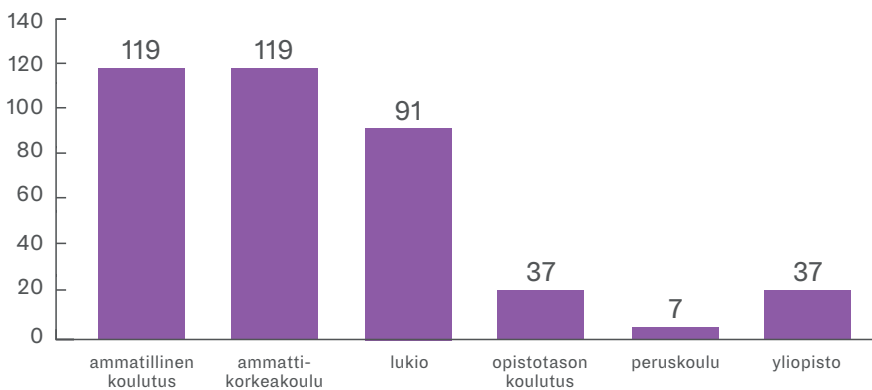

KUVIO 3. LAMK avoin AMK, ilmoittautuneet elokuussa 2016, ikäjakauma.

Ilmoittautuneista valtaosalla on taustallaan joko ammatillinen koulutus tai ammattikorkeakoulututkinto (KUVIO 4).

Ilmoittautuneet elokuu 2016 (N=410)

Koulutustausta

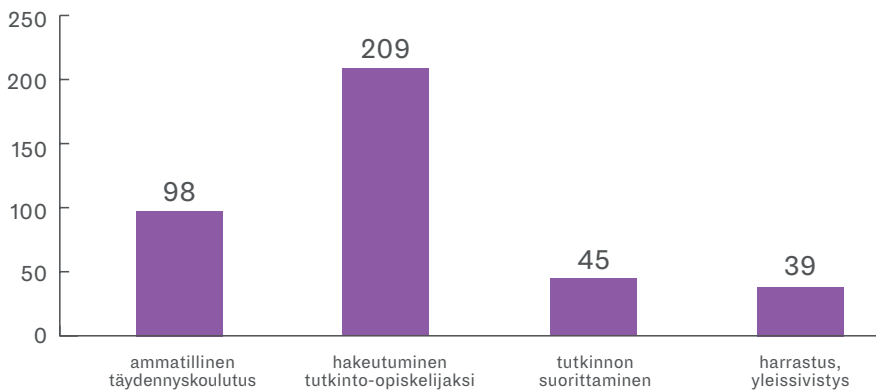

KUVIO 4. LAMK avoin AMK, ilmoittautuneet elokuussa 2016, koulutustausta.

Haltia, Leskinen & Rahiala (2014) ovat tunnistaneet avoimen korkeakouluopetuksen opiskelijoista neljä ryhmää: tutkinnon täydentäjät, itsensä kehittäjät, väylähakijat ja päävalinnan kautta hakijat. Näistä tutkinnon täydentäjät olivat vuonna 2012 kerätyn aineiston mukaan suurin ryhmä.

Lahden ammattikorkeakoulussa opiskelun tavoitteiden painopiste näyttäisi muuttuneen tutkintohakuisempaan suuntaan viimeisten neljän vuoden aikana. Vuonna 2012 julkaistun arviointiraportin (Varjos, 2012) mukaan lähes puolet avoimen AMK:n opintoihin ilmoittautuneista ilmoitti tavoitteekseen ammatillisen täydennyskoulutuksen ja noin kolmanneksella tavoitteena oli tutkinto-opiskelijaksi hakeutuminen. Tänä päivänä yli puolet ilmoittautuneista tavoittelee tutkinto-opiskelupaikkaa. Tämäkin kertoo polkuopintojen vahvistuneesta roolista avoimessa ammattikorkeakoulussa.

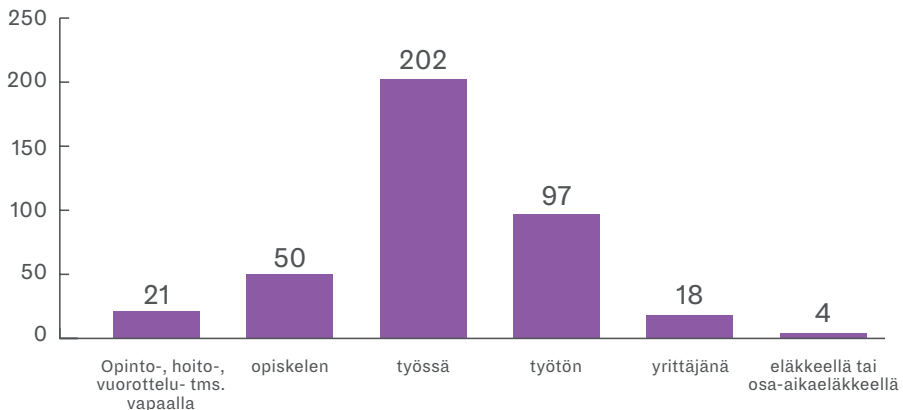
Ilmoittautuneet elokuu 2016 (N=391)
Opiskelun tavoite

KUVIO 5. LAMK avoin AMK, ilmoittautuneet elokuussa 2016, opiskelun tavoite.

Kiinnostavaa on, että ilmoittautujista yli puolet on työelämässä (KUVIO 6). Kun peilaa tätä seikkaa opintojen tavoitteisiin, on syytä olettaa, että ilmoittautujien joukossa on suuri määrä ammatinvaihtajia. Työttömiä ilmoittautuneista on noin neljännes, kun vuonna 2012 työttömien osuus oli vain kymmenisen prosenttia sekä LAMKissa että valtakunnallisesti (Varjos, 2012; Haltia, Leskinen & Rahiala, 2014). Tämä kehitys heijastaa vahvasti yhteiskunnallista tilannetta ja merkitsee sitä, että tarve ottaa huomioon työelämän muuttuvat reunaehdot ei ole suinkaan vähentynyt.

Ilmoittautuneet elokuu 2016 (N=392)
Olen tällä hetkellä...

KUVIO 6. LAMK avoin AMK, ilmoittautuneet elokuussa 2016, työmarkkinatilanne.

Pohdittavaa

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistiossa (OKM 2013:2) todetaan, että avoimen korkeakouluopetuksen tulee jatkossakin tarjota kaikille mahdollisuus korkeakouluopintoihin ja sivistykseen riippumatta taustasta tai opintojen motiivista. Avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaa tulee monipuolistaa ja kehittää niin, että mahdollistetaan sekä tutkintotavoitteisesti opiskelevien eteneminen että osaamiskokonaisuuksien luominen.

Vaikka polkuopinnot ovat varsin nuori innovaatio, on niiden painoarvo avoimen AMK:n toiminnassa kasvanut nopeasti. Polkuopinnot ovat avanneet väylän tutkintotavoitteiseen korkeakoulutasoiseen opiskeluun yhä useammalle. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta polkuopinnot palvelevat parhaiten niitä, joilla ei ole korkeakoulututkintoa eikä aiempaa opiskelupaikkaa. Käytännössä polkuopintojen kautta hakeutuu tutkinto-opiskelijoiksi myös paljon ammatinvaihtajia tai työttömiä. Polkuopinnot nähdäänkin monesti tienä uuden työelämässä tarvittavan osaamisen hankkimiseen, mutta onko aina tarpeen suorittaa uutta tutkintoa, jotta saavuttaa tarpeellisen osaamistason?

Tällä hetkellä näyttää vahvasti siltä, että osaamiskokonaisuuksien tarjoaminen on vastaus työelämän muuttuviin tarpeisiin. Ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmasta voidaan joustavasti koota paketteja, jotka palvelevat osaamisensa kehittäjiä. Tärkeää on, että osaamiskokonaisuudet suunnitellaan yhdessä työelämän ja sidosryhmien kanssa, vaikkakin niitä avoimen ammattikorkeakoulun hengessä tarjotaan nimenomaan yksilöille henkilökohtaisen kehittymisen tueksi.

Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisessä tulee muistaa, että hallituksen kärkihankkeissa yhtenä keskeisenä tavoitteena on nopeuttaa toiselta asteelta korkeakouluihin siirtymistä uudistamalla opiskelijavalintoja ja lisäämällä korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten yhteistyötä. Avoin ammattikorkeakoulu voi tarjota kurkistusikkunan korkeakoulumaailmaan ja myötävaikuttaa siihen, että nuori löytää oman alansa. Avoimessa suoritettavat opinnot edistävät hyväksilukujen kautta myöhempiä tutkinto-opintoja ja opintojen keskeyttämisen riski pienenee, kun korkeakouluopiskelu on tullut tutuksi ja ajatukset omasta alasta saaneet vahvistusta. Lahden ammattikorkeakoulun tekemä linjaus opintojen maksuttomuudesta toisen asteen opiskelijoille pyrkii osaltaan tähän tavoitteeseen. Yhteistyötä toisen asteen oppilaitosten kanssa tulee kuitenkin tiivistää entisestään.

Lähteet

Aittola, H., Laine, K. & Välimaa, J. (2016). Tärkeintä on, että kehittyä ja oppii – titteli ei ole niin tärkeä. Korkeakouludiplomikoulutuskokeilun seuranta- ja arviointitutkimuksen loppuraportti. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselesteita 53. <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2016/KTLG053nettiversio2.pdf>

Avoimen AMK:n valtakunnallinen kehittämisverkosto. (2014). Avoimen ammattikorkeakoulun strategia 2014–2017. Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta https://fortbildning.arcada.fi/Content/documents/openstudies-network/23922_Avoim_AMK_strategia_2014-2017.pdf

Avoim AMK -verkoston suositus polkuopintoprosessista. Haettu marraskuu 4, 2016 https://fortbildning.arcada.fi/Content/documents/openstudies-network/24061_Polkuopintoprosessi.pdf

Avot-hanke (2016). Haettu marraskuu 4, 2016 sivustolta <http://avothanke.fi/>

Haltia, N., Leskinen, L. & Rahiala, E. (2014). Avoimen korkeakoulun opiskelijamuotokuva 2010-luvulla: Opiskelijoiden taustojen, motiivien ja koettujen hyötyjen tarkastelua. *Aikuiskasvatus* 4/2014(242–258).

Haltia, N. (2012). Yliopiston reunalla. Tutkimus suomalaisen avoimen yliopiston muotoutumisesta. Turun yliopiston julkaisuja.

Järvinen, A. (2007). Avoin ammattikorkeakouluopetus Lahden ammattikorkeakoulussa. Arviointiraportti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2013). Monipuoliset ja sujuvat opintopolut. Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:2.

Opetusministeriö. (2005). Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisen haasteet. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:6.

Jari Hautamäki

Ennakointi osaksi pk-yritysten liiketoiminnan kehittämistä

Ennakoinnin taustaa

McGuire (2002) korostaa alueella kehitettävien asioiden kehystämistä ja liikkeelle laittamista. Gibneytä, Copelandia & Murieta (2009, 19) mukaillen kehystämässä on kysymys monia eri muotoja saavasta strategisesta ja monikerroksisesta, erilaisia rajoja ylittävästä, asioiden uudelleen ajattelemisesta ja uuden luomisesta. Kehystämässä suodatetaan kehitettäviin asioihin liittyvää tietämystä ja tietovirtoja. Tällä tavoin pyritään vaikuttamaan yhteistyökumppaneiden ajatteluun ja toisaalta yhteisen suunnan löytämiseen yhteisten resurssien ja osaamisen kohdentamiseksi. (Sotarauta, Kosonen & Viljamaa, 2007.)

Lahden ammattikorkeakoulun aluekehitysohjelma korostaa tulevaisuuden kehystämistä. Tavoitteena on tuottaa alueen työ- ja elinkeinoelämän organisaatioiden ja verkostojen kannalta hyödyllistä kansainvälisen, kansallisen ja alueellisen tason tietoa tulevaisuuden kehitysnäkymistä ja liiketoimintamahdollisuuksista. Lahden ammattikorkeakoulun aluekehittämisen yhtenä tehtävänä on luoda edellytyksiä tämän tulevaisuustiedon hyödyntämiseksi yritysten ja yhteisöjen liiketoimintaprosessien kehittämisessä.

Yrityslähtöisen ennakkoinnin lähtökohtia

Digitaalitalouden muutos jatkuu ja työnteon kulttuuri muuttuu. Työ ja opiskelu yhdistyvät ja verkostojen merkitys ja yhteistyö lisääntyvät kaikissa toimintaympäristöissä. Digitalisoituminen muuttaa yritysten toimintaympäristöä ja kilpailuasemaa sekä luo mahdollisuuksia täysin uusille liiketoiminnoille ja uudelle ansainnalle. Myös vaatimukset kansainväliselle osaamiselle kasvavat. Päijät-Hämeen liiton (2013) mukaan Päijät-Häme menestyy, jos maakunnan elinkeinoelämä ja yrittäjyys henkinen toimintatapa menestyvät. Kasvuun tarvitaan monipuolista osaamista alueelta ja globaaleista verkostoista sekä ennakkoivaa koulutuksen tuottamista.

Päijät-Hämeen maakunnan vahvuutena on hyödyntää korkeakoulujen ja oppilaitosten ja alueen kansainvälisten yritysten huippuosaamista uusien ja uusiutuvaan osaamiseen perustuvien liiketoimintojen käynnistämässä ja uusien yritysten perustamisessa. Elinkeinoelämän kehittämistarpeiden mukaisesti maakunnassa rakennetaan toimialojen välisiä yhteyksiä ja kytkentöjä. Verkostomaisella toiminnalla ja siinä erityisesti välittäjäorganisaatioilla on keskeinen rooli pk-yritysten liiketoimintaosaamisen sekä markkinoinnin ja kansainvälistymisvalmiuksien kehittämisessä (Päijät-Hämeen liitto, 2013).

Ennakoidun rakennemuutoksen hallinta tarkoittaa elinkeinoja aktiivisesti uudistavaa toimintatapaa. Päijät-Hämeen ennakkoidun rakennemuutoksen varautumisen suunnitelmassa (Päijät-Hämeen liitto, 2016) aluetta kannustetaan omiin vahvuuksiin perustuvaan erikoistumiseen ja kokeiluihin. Keskeisessä roolissa ovat elinkeinojen ja yritystoiminnan uudistuminen, kasvu ja kansainvälistyminen sekä työllisyyttä ja yritystoimintaa edistävät kokeilut.

Keskeistä on myös vahvistaa alueen uuden työn tekemisen ja yrittäjyyden mekanismeja, joille on ominaista verkostomainen työ ja erilaiset kokeilut.

Päijät-Hämeen koulutuspoliittiset linjaukset (Päijät-Hämeen liitto, 2015) pitävät sisällään periaatteen, että työelämä ja yrittäjyys ovat koulutuksen ytimessä. Työelämän ja opintojen linkittymisen tavoitteena on saada opiskelijat mukaan työelämää kehittäviin prosesseihin, joka antaa edellytyksiä myös yrittämiseen. Päijät-Hämeen elinkeinoja kasvulinjauksissa 2016–2020 todetaan, että muutos on jatkuvaa, jolloin tärkein keino on tulevan ennakoiminen ja muutoksen hyödyntäminen uudistumalla. Ajanmukaisuus ei tarkoita vain uusien ilmiöiden ymmärtämistä vaan myös vanhoista malleista luopumista. On tuhottava vanhaa, jotta uusi saa tilaa.

Ennakoinnin uudistamisen tarve

Tulevaisuuden ennakointia tulee soveltaa niin hallinnon kuin yritysten tarpeisiin riittävän ketterällä ja käytännönläheisellä tavalla. Ennakointitoiminnan uudistamisen tarve on tunnistettu sekä Hämeen että Päijät-Hämeen maakunnissa. Erityisesti on tunnistettu tarve lisätä pk-yrityskentän ennakointiosaamista. Nopeiden ja ennalta arvaamattomien muutosten maailmassa pk-yrityksien toiminta on entistä vaativampaa. Muutoksiin varautumiseksi pk-yritysten on jatkuvasti navigoitava tulevaa ja uudistettava omaa toimintaansa. Kilpailukyvyyn parantaminen on mahdollista yrityksissä, joissa korostetaan jatkuvaa asiakaslähtöistä uuden oppimista sekä toimintaympäristön pitkän aikavälin ennakointia kehityksen kärkijoukoissa pysymiseksi.

Elinvoimaiset pk-yritykset osallistuvat itse aktiivisesti muutoksen tuottamiseen ja sekä tulevaisuuden luomiseen. Pk-yritysten strategisen toiminnan kirkastaminen edellyttää muutoksen ja tulevaisuuden mahdollisuuksien tunnistamista. Uuden oppimista ja ennakointia voidaan edistää yritysten keskinäisellä yhteistyöllä sekä hyödyntämällä tehokkaasti julkisen sektorin toimijoiden luomia kehittämisedellytyksiä ja mahdollisuuksia.

Tulevaisuus syntyy tässä päivässä tehtävillä päätöksillä. Yritysjohdon ja yritysten henkilökunnan on opittava näkemään tulevaisuuteen ja mahdollisuuksien maailmaan. Tähän liittyvä tieto mahdollistaa tulevaisuuteen suuntautuvan näkemysten muodostumisen. Näkemysten liittäminen yritysten strategialähtöiseen liiketoimintaan mahdollistaa kehittämistyön mobilisoinnin ja innovatiiviset tuotekehitysprosessit. Pk-yritysten nykyisissä ennakointivalmiuksissa on kehittämisen varaa. Yritysten resurssit eivät useinkaan riitä innovatiiviseen tulevaisuuden suunnitteluun ja rakentamiseen. Ongelmana on myös ennakointitiedon ja yritysten kohtaamattomuus. Yritysten innovaatiotoimintaa palvelevan ennakointitiedon tulisi pitää sisällään ituja niin teknologian, markkinoiden kuin kuluttajakäyttäytymisen muutoksista eri toimi- ja osaamisaloilta.

Tavoitteena yritysten ennakointiosaamisen lisääntyminen

Ennakoinnin uudistamisen tarpeeseen vastaamiseksi Lahden ammattikorkeakoulu ja Hämeen kauppakamari ovat päättäneet lähteä yhdessä luomaan alueellista verkostoa ja rahoituksellisia edellytyksiä liiketoiminnan uudistamisen edistämiseksi. Tuloksena on syntymässä ylimaakunnallinen Päijät-Hämeen ja Kanta-Hämeen verkosto, jossa Hämeen Kauppakamari toimii välittäjäorganisaationa. Toimijaverkostossa toimivat Lahden ammattikorkeakoulu ja Hämeen ammattikorkeakoulu sekä alueiden keskeisiä yliopistotoimijoita ja toisen asteen oppilaitoksia. Molemmissa maakunnissa on rakennettu omat

kehittämishankkeet, joihin on saatu Päijät-Hämeessä rahoitus Maakunnan kehittämisrahasta ja Kanta-Hämeessä AIKO-rahoituksesta.

Hankkeissa valmistellaan laajempaa kansallista kehittämissuunnitelmaa, jossa lisätään pk-yritysten ennakointiosaamista sekä luodaan konsepti, jossa juurrutetaan ennakointia pk-yritysten strategiaprosesseihin ja liiketoiminnan kehittämiseen. Kehittämissuunnitelman tähtäimenä on yritysten strategisen kyvykkyyden lisääntyminen. Hankkeessa kokeillaan uusia ristipölyttäviä yhteistyömuotoja ja toimintatapoja yritysten, opiskelijoiden, ja asiantuntijoiden törmäyttämiseksi. Hankkeen tavoitteena on myös aloittaa sellaisten uusien käytäntöjen kehittäminen, joilla inspiroidaan yrityksiä kehittämään oppivaa ja kokeilujen kautta muuntuvaa strategiaa. Hankkeessa toteutetaan yksi kehittämissuunnitelma, jossa kokeillaan uudenlaisia toimenpiteitä ja käytäntöjä ennakointitoiminnan uudistamiseksi (TAULUKKO 1).

Kehittäminen avoimena innovaatiotoimintana

Kuluttajat ohjaavat yhä enemmän tuotteiden ja palveluiden kehittämistä. Usein kehittämisessä käytetään avointa innovaatiotoimintaa (Chesbrough, 2003) soveltavia menetelmiä, joissa asiakkaat osallistuvat uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Asiakkaat ja kuluttajat eivät ole enää passiivisia ostajia vaan yhä aktiivisempia osallistujia, jotka haluavat olla mukana tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä (Solomon, Bamossy, Askegaard & Hogg, 2007). Sen vuoksi tulevaisuudessa asiakkaiden, erityisesti edelläkävijäkuluttajien, kanssa tapahtuva yhteistyö ja kumppanuussuhteet ovat yritysten tuotteiden ja palveluiden myynnin keskeinen menestystekijä.

Kulutuskäyttäytymiseen vaikuttaa erityisesti toimintaympäristön muutokset. Hautamäki et al. (2012) ovat tunnistaneet seuraavia muutoksia: Kansainvälisyys arkipäiväistyy, sosiaalinen verkostoituminen yleistyy, yleinen turvattomuus lisääntyy, teknologinen kehitys nopeutuu, väestö kasvaa ja ikääntyy, varallisuus polarisoituu, kotitalouksien koko pienenee, vapaa-aika lisääntyy, kaupungistumiskehitys vahvistuu, ilmastonmuutos vaikuttaa, ympäristöjen kuormitus kasvaa sekä energian ja raaka-aineiden hinta nousee. Lisäksi Hautamäen et al. (2012) mukaan kulutuskäyttäytymiseen vaikuttavat myös työ- ja yritysmarkkinoilla tapahtuvat muutokset kuten yritykset kansainvälistyvät, yrityskehitys polarisoituu (pienet ja suuret), nopeita muutoksia liiketoiminnassa, uusia liiketoimintamalleja (esimerkiksi jakamistalous), arvonluonnin dynamiikka muuttuu, lyhyet työsuhteet, useita erilaisia työuria, moniosaamisen tarve lisääntyy, symbolisen osaamisen arvostus lisääntyy, pidemmät työurat, osaajat liikkuvat yhä enemmän, työhyvinvoinnista menestystekijä, ammattien väliset rajat hämärtyvät, hektisyys ja häilyvyys lisääntyvät.

Hautamäen et al. (2012) mukaan viime vuosina kuluttajien keskuudessa on tapahtunut voimakas sirpaloituminen. Sama asiakas voi kuulua useampaan kuluttajayhteisöön ja voi käyttäytyä jokaisessa niistä eri tavalla. Kuluttajien käyttäytyminen on muuttunut ja muuttuu toimintaympäristön muutoksen vuoksi tulevaisuudessa yhä enemmän, jolloin mm. markkinoinnin on perustuttava yhä enemmän kuluttajien elämäntyyliin, merkityksiin, imagoon, myytteihin, symboleihin, jaettuihin arvoihin, keskusteluihin ja tarinoihin sekä tuotteiden hankkimisen käytäntöihin (ks. Moisander & Valtonen, 2006).

Päijät-Hämeen NÄKY-projekti

Lahden ammattikorkeakoulu, Hämeen kauppakamari, Lahden teollisuusseura, Lahden yliopistokampus ja Koulutuskeskus Salpaus käynnistivät lokakuussa 2016 yhteisen ennakointiprojektin. Samanlainen projekti saatiin muodostettua myös Kanta-Hämeeseen, jossa mukana ovat Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammattiopisto Tavastia ja Forssan ammatti-instituutti. Hankkeiden toiminta-aika on 1.10.2016–31.12.2017 ja niillä on lähes identtiset tavoitteet ja toimenpiteet (TAULUKKO 1). Ylimaakunnallinen yhteistyö on läheistä ja projekteilla on yhteinen johtoryhmä. Yhtenä hankkeiden tuloksena syntyy julkisten toimijoiden ja yritysten keskinäinen ennakointiverkosto, joka jatkaa toimintaansa hankkeen päätyttyä.

Hankkeiden tuloksena syntyy toimintamalli pk-yritysten strategiaprosessien uudistamiseksi. Toimintamallissa yhdistetään saatavilla olevaa ennakointitietoa ja tunnistettuja heikkoja signaaleja yritysten tuotteistamisen ja kaupallistamisen prosesseihin eli käytännössä yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen sekä niiden markkinointiin ja myyntiin. Tämän edistämiseksi hankkeiden välisenä yhteistyönä syntyy signaalialusta, jossa ennakointisignaaleja kootaan, järjestetään ja luokitellaan.

Tuloksena syntyy myös toimintasuunnitelma pk-yritysten tulevaisuuslähtöisen strategiaprosessien uudistamiseksi. Tässä suunnitelmassa luodaan pelisääntöjä ja yhteisiä näkemyksiä ennakointitoiminnan organisointiin, aiempien ennakointiverkostojen hyödyntämiseen, ennakkoinnin tietoperustan hyödyntämiseen ja työkaluihin, yhteistoiminnan muotoihin ja vastuisiin sekä ennakointitietämyksen hyödyntämiseen ja viestintään.

Tuloksena syntyvä hankesuunnitelma sisältää toimintasuunnitelman lisäksi kehittämissuunnitelman toteuttamiseen liittyvät toimintamekanismit ja rahoitusvaihtoehdot. Mahdollisia rahoitusvaihtoehtoja ovat mm. Rakennerahastot ja Tekesin innovaatorahoitus tai tutkimushaut korkeakoulujen ja yritysten väliseen yhteistyöhön. Hankesuunnitelma-aihion tulee olla sellainen, että sitä voidaan joustavasti räätälöidä jätettäväksi erilaisiin hankehakuihin.

Yhteenveto

Yritysten ja yhteisöjen liiketoiminnan kehittämisen perustaksi tarvitaan tulevaisuustietoa. Tulevaisuustieto saadaan näkyväksi suodattamalla kehitettävään asioihin liittyvää tietämystä ja tietovirtoja. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on tuottaa alueen työ- ja elinkeinoelämän organisaatioiden ja verkostojen kannalta hyödyllistä tietoa tulevaisuuden kehitysnäkymistä ja liiketoimintamahdollisuuksista sekä luoda edellytyksiä tämän tulevaisuustiedon hyödyntämiseksi yritysten ja yhteisöjen liiketoimintaprosessien kehittämisessä. Tätä varten Lahden ammattikorkeakoulu on käynnistänyt Päijät-Hämeen NÄKY-projektin. Sen tavoitteena on tehdä näkyväksi ennakointitietoa sekä valmentaa alueen pk-yrityksiä sen hyödyntämiseksi.

Toimenpide	Käytäntö
<p>Uudenlaisia yhteisöllisiä toimintatapoja yritysten, opiskelijoiden ja asiantuntijoiden verkostoitumiseksi ja törmäyttämiseksi</p> <p>Ketteriä ja yhteisöllisiä menetelmiä toimiala- ja asiantuntijarajoja ylittävän ainutlaatuisen tulevaisuustietämyksen luomiseksi</p> <p>Tunnistetaan ja jaetaan hyviä käytäntöjä ja kokemuksia ennakoitiedon soveltamisesta oppivassa yritysstrategiassa</p> <p>Monikanavaisen, pk-yritysten tulevaisuuslähtöistä strategiaprosessia edistävän viestinnän suunnittelu ja kokeileminen</p> <p>Hankesuunnitelman laatiminen kehittämisohjelman toteuttamisesta</p>	<p>Nopea ja digitaalinen yhteisöllisyys ja monimediaviestintä</p> <p>Kauppakamarin jäsenyritysten osallistuminen Tulevaisuuden hallinta -opintojaksolle</p> <p>Kaksi ennakoititapahtumaa osana muita suurempia tapahtumia</p> <p>Asiantuntijapuheenvuoroja työpajoissa, opintojaksoilla ja tapahtumissa</p> <p>Yhteisöllinen menetelmä, jolla tunnistetaan liiketoimintaa kehittäviä toimenpiteitä</p> <p>Yhteisöllinen menetelmä, jolla kyetään nopeasti tekemään näkyväksi yritysten liiketoiminnan kehittämisen kannalta merkittäviä heikkoja signaaleja ja tässä hetkessä vaikuttavia trendejä</p> <p>Asiantuntijoiksi yrityksiä, jotka toimivat ennakoitiedon soveltamisen edelläkävijöinä</p> <p>Asiantuntijayritykset jakavat hyviä käytäntöjä, joissa korostuu inspiroivan ideoinnin, kokeilujen kautta tapahtuvan tuotekehittämisen sekä innovaatioiden kaupallistamisen prosessit</p> <p>Business Canvas liiketoiminnan strategisen kehittämisen työvälineenä</p> <p>Kokeillaan ennakoititoiminnan tulosten monikanavaista viestimistä erilaisissa yhteisöissä ja viestimissä</p> <p>Haetaan suurempaa kehittämisrahoitusta pk-yritysten strategiaprosessien uudistamiselle</p> <p>Luodaan pk-yritysten ennakkoinnin toimintamalli</p>

TAULUKKO 1. Päijät-Hämeen NÄKY-hankkeen toimenpiteitä ja kehittämiskäytäntöjä.

Lähteet

Chesbrough, H. (2003). Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology. Harvard Business School Press.

Gibney, J., Copeland, S., & Murie, A. (2009). Towards a “new” strategic leadership of place for the knowledge-based economy. *Leadership*, 5(1), 5-23.

Hautamäki, J., Vuorimies, T., Leveälahti, S., & Järvinen, J. (2012). Osaa-
mistarpeiden klusteriennakointi viljaketjussa. Lahden ammattikorkeakoulun
julkaisusarja C:105. Tampereen yliopistopaino.

Lahden ammattikorkeakoulu. (2016). Päijät-Hämeen NÄKY – pk-yritysten
ennakointiosaamisen kehittäminen –hankehakemus. Lahden ammattikorkea-
koulu, LAMK palvelut.

McGuire, M. (2002). Managing networks: Propositions on what managers do
and why they do it. *Public Administration Review*, 62(5), 599–609.

Moisander, J. & Valtonen, A. (2006). Qualitative Marketing Research, A
Cultural Approach. Sage Publications, London.

Päijät-Hämeen liitto. (2016). Päijät-Hämeen ennakoidun rakennemuutoksen
varautumissuunnitelma. Haettu lokakuu 10, 2016 sivustolta http://www.paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2016/03/AIKO_Paijat_Hame_29022016.pdf

Päijät-Hämeen liitto. (2015). Päijät-Hämeen koulutuspoliittiset linjaukset.

Päijät-Hämeen liitto. (2014). Päijät-Hämeen maakuntaohjelma 2014–2017.

Solomon, M., Bamossy, G., Askegaard, S. & Hogg, M.K. (2007). Consumer
Behavior: European Perspective. Pearson Education. 3rd edition.

Sotarauta, M., Kosonen, K-J., & Viljamaa, K. (2007). Aluekehittäminen
generatiivisena johtajuutena – 2000-luvun aluekehittäjän työnkuvaa ja kom-
petensseja etsimässä. Tampereen yliopisto. Alueellisen kehittämisen tutki-
musyksikkö SENTE. Julkaisu 23/2007.

